

ספר

המעשר והתרומה

יכיל בו

כל הלכות תרומות ומעשרות הנוהגות בזמן הזה לכל פרטיתן ודקדוקיהן

מ י ו ס ד

על פי הכרעת הרמב"ם ז"ל, טור ושלחן ערוך יודה דיעה סימן של"א ושאר פוסקים המפורסמים להלכה עם מראה מקומות וציונים מפורטים על כל הלכה והלכה.

רצוף לזה קונטרס הודיית המעשר ונוסחת הפרשת תרומות ומעשרות

הוצאת והכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ו ז ר ז ה ב

סביב לו אשר בשם בית האוצר יקרא הכולל אוסף הלכות והערות היוצאין מתורתן של רבותינו

הראשונים וגדולי האחרונים מפרשי הש"ס בבלי וירושלמי המשנה והתוספתא עד אחרוני זמננו ולקוט

גדול מכמה ספרי תשובות רבנן קמאי ובהראי

מסודר בסדר נכון ומועיל ובלשון צח וקל דבר דבור על אפניו

חובר בעזר השם על ידי

חנוך זונדל בהרב ר' דוב בער שליט"א **גרוסברג**

מחבר ספר תורת השמיטה עיקרי דיני שביעית

בעיה"ק **ירושלים** חובביא

בשנת ה'ביא"ו את כל המעשר אל בית האוצר (מלאכי ג)

ת ר צ " ס

דפוס יהודה עמרם, „איתאח" מחנה-יהודה ירושלים.

אלה אזכרה...

אמי מורתי המנוחה מרת **איטא** צ"ה בת אא"ו הרב הגדול החריף
ובקי בתדרי תורה י"א מרבים שלשלת היוחסין מוהר"ר **אליהו** זצ"ל (נפטר
ט"ו כסלו תרפ"ד) בהרב הג' המפורסם מוהר"ר **משה שכנא** זצ"ל * (ולאמי
מרת שיא בת הר"ר חנוך זונדל הלוי ז"ל, נ' י"ו אלול) מהורודנא. שנקטפה באביב ימיה
בכ"ד מנחם אב התרס"ט, תנצב"ה. ויהי זכרה ברוך.

* כן תוארו על ידי הגאונים האדירים רבי חיים הלוי סאלוויציג זצ"ל, ורבי שלמה זלמן סג"ר
כהגא שפירא זצ"ל ועוד בהסכמותיהם על ספר דרך החינוך של אא"ו זצ"ל

וכבוד מו"ח הרב המגיד מישירים צדיק מפורסם מדקדק במעשים דובר
נכוחות פמ"מ מהור"ר **נמע צבי** זצ"ל בהר"ר **משה דוב** ז"ל (נפטר י' כסלו פ"ג),
לוקח לעילום בר"ח מנ"א התרע"ח, תנצב"ה.
(בסוף הספר יבואו שרטוטים אחדים לדמותו הרוחנית)

ובני בכורי משיב נפשי היניק **נמע צבי** ז"ל שנקטף באבו בליל ב'
ח' מנ"א התרפ"ו, ולמשנהו תשנ"ע בר' אלול צ"ו, תהי נצב"ה. וע"א.

זכרון עד

למורי ורבי הרב הגדול בתורה ויראת שמים טהורה שייף עייל ושייף נפיק
וגדיס באורייתא תדירא הקים עולה של תורה וזהיר במדת החומש אף בימי
צוקה וצרה כש"ת רבי **אברהם משה** בהרב ר' חיים בנימין הלוי
קאצנעלנבוזיגין זצ"ל, יצאה נשמתו בטהרה מעוטר בתפילין בבוקר יום ראשון
כ"א שבט התרפ"ד.

מאת אחד מאלפי תלמידיו מעריציו

שמות התשובות והספרים אשר באו זכרונם בספרנו זה

עפ"י סדר הא"ב

אבני נזר	התרומה	מים חיים	ר"ב אשכנזי
אבן האזל	תבל יעקב	מלאכת שלמה	רדב"ז
אבקת רוכל	חבת הקדוש	מנחת חנוך	רמב"ן
אדמת קדש (שו"ת)	חזון אי"ש	מעייני החכמה	רעק"א
אדמת קדש (גבולי הארץ)	חזון יהזקאל	מעשה רוקח	רש"ש
אהל אברהם	חיים וחסד	מראה הפנים	שאגת אריה
אור שמח	חלת לחם	מרכבת המשנה	שאלחות
אורים גדולים	חתם סופר	משנה ראשונה	שדי חמד
אחיעזר	טל אורות	משנה למלך	שדה הארץ
אחרית השנים	יד אליהו	משנת ר"ב	שכנה"ג
אמרי בינה	ישועות מלכו	משנת ר' עקיבה	שליה
ארץ חפץ	יש"ש	משפט כהן	שלחן גבוה
ארץ חיים	כלי חמדה	נודע ביהודה	שמחת יו"ט
אשי השם	כפתור ופרח	נתה"כ	שנות אליהו
ביאור הגר"א	כרם ציון	עטרת פז	שנות חיים
בית לחם יהודה	לחם יהודה	עצי לבונה	שער המים
בית דינו של שלמה	מבי"ט	ערוך השלחן	שער המלך
בית רידב"ז	מהרי"ט	עשר תעשר	שער המצות
ברכי יוסף	מהריט"א	פאת השלחן	שערי צדק
דברי שאול	מהריט"ץ	פני יהושע	תוס' יו"ט
דגמיר	מהריק"ו	פתחי תשובה	תוס' חרשים
דרך המלך	מהריק"ש	ציץ הקדוש	תוס' אנשי שם
הון עשיר	מהרש"א	צל"ח	תוס' בן יחיאל
החיים	מהרשד"ם	צפנת פענח	תורת הארץ
הרכות קטנות	מהרש"א אלפנדרי	קול סופר	תורה מציון
המקנה	מהרש"ם	קול גדול	תמא"י
העמק שאלה	מחנה אפרים	קצה"ח	תמא"ע
חזו"ת והמצוה	מסת יוסף	ראש יוסף	חנא דבי אליהו

ה כ ת ו ב ת :

H. Z. GROSBERG חנוך זונדל גרוסברג
 Old City Jerusalem Palestine. ירושלים עיר עתיקה ארץ-ישראל

הסכמת רבותינו הגאונים מארי דארעא דישראל

בעיר עז לנו ירושלים ת"ו

צבי פסח במוהרי"ל פראנק

רב ואב"ד

דעיה"ק ירושלים תוכב"א

י"ז אדר אדר ב' צ"ח.

הרב המאוה"ג וכו' מוה"ר הנוך
זונדל גראסבערג יצ"ו חד מבני
עלי' שבישיבות פעה"ק הראני איזה
קונטרסים מספרו „המעשר והתרומה“
אשר הוא מתכוונן להוציא לאור עולם.
והוא קבוץ הלכות תרומות ומעשרות.
אשר כידוע שמיים גלות ישראל מעל
אדמתו נעשה מקצוע זה של ההלכות
התלויות בארץ כהלכתא למשיחא
וכשדה לא נעבד עד שגם גדולי הדור
לא נתנו לב לברר הלכות הללו להיותם
בעיניהם כדברים שאינם נוגעים למעשה.
אבל ברוך שומר הברית והחסד לעמו
ישראל שזכינו לראות מעין אתחלתא
של קבוץ נדחי ישראל בארץ חמדתנו
וכמו השחר עולה הולכים ומתקיימים
לעינינו יעודי הנביאים ומצוות התלויות
בארץ חוודים לאיתנם והנם כהיום
כמצוה שהזמן גרמא לברר וללבן
הלכות הללו למעשים בכל יום, לכן
אפריון נמטי' להרה"ג הנז' על כל
הטוב אשר הוא עושה להכין
לפנינו מעין שלחן ערוך בסדור נאה
מתוקן להורות את המעשה אשר יעשון

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

הרב הראשי לארץ-ישראל

החופעיה"ק ירושלים ת"ו

בית ירושלים עיה"ק ת"ו, י"ד אדר ב', תפרי"ח

הנני להגיד בזה כי נשאתי ונתתי
אי אלו פעמים במו"מ של הלכה וביחוד
בעניני זרעים עם כבוד הרב המאוה"ג
החריף ובקי סיני ועוקר הרים עדיולגאון
ר' חנוך זונדל גראסבערג
היו מגדולי הישיבות בפע"ק ת"ו
וגם עיינתי בחוברת תורת השמיטה
שיצא ממנו זה מקרוב וגם בקונטרסים
של ספר „המעשר והתרומה“ שהוא
מוציא עתה לאור ומצאתי כי התמחה
במצוות התלויות בארץ בהצטיינות
מרובה וכי ספריו במקצוע הגדול
והעמוק הזה יהיו בודאי לתועלת
מרובה —

יהי הבוחר בציון עמו ויצליח
במפעליו אלה להגדיל תורה ולהאדירה
וביחוד בענינים אלה הנוגעים להלכה
למעשה בארץ חמדתנו בשעת בנינה
וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה,
ובזכות שמירת המצוות הללו נזכה
במהרה לגאולה שלמה.

הכותב והותם לכבוד התורה ולומדי'

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

בה' תרומות ומעשרות, וכן הוסיף לעשות לו זר זהב הערות מאירות ונוצצים מספרי
גדולי המחברים בעלי אסופות מדורות שלפנינו, וכן מספרי זמננו כולם אהובים
וברורים, ובהיות כי הרב הנז' מצבו עגום מאד ואין לאל ידו לכלכל את ההוצאה
הדרושה להדפסת ספרו החשוב הנז', הנני מבקש מאת נדיבי עמנו להיות בתומכי

נפשו למען יעלה בידו לבצע את אשר החל לעשות ולהוציא לאור תעלומה
תועלת הרבים אשר יהנו לאורו ואשרי הנטפל למצוה זו להוקיר תורה ולומדי'
ולחזק הני ברכי רבנן דשלהי, ומאת השי"ת ישאו ברכה העושים והמעשים
ויבוא שכמ"ה.

כעתירת הבאעה"ח ביום א' לסדר,, זה דהרבר אשר צוה ה' תעשו וירא
אליכם כבוד ד' שנת תפרי"ח פעה"ק ירושלם ת"ו

צבי פסח במוהר"ל פראנק

איסר זלמן מלצר

(אב"ד ור"מ סלוצק)

ר"מ ראשי להישיבה

וראש המוסד הכללי עץ חיים

בשי"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, כסלו צ"ח.

הנה ראיתי את קונטרסיו של ידידי וחביבי הרב הגדול חריף ובקי סוע"ה
כשי"ת מו"ה חנוך זונדל גראסבערג שיחי' מגדולי ישיבתנו
אשר חבר על הלכות תרו"מ בשם „המעשר והתרומה" אשר כלל בו הלכות
תרו"מ המובאים בפוסקים וסדרם בסדר נכון בכללים מיוחדים, וכבר ידעתי את
כחו הרב באוסף הפרכות לברר וללקט פנינים מתוך ספרי הראשונים וגדולי
האחרונים והוא גם סדרן מציון לסדר ההלכות לפי ענינם והביא על כל דבר
מקורי ההלכה והחדושים שנמצאים בספרי האחרונים ומגו דוכי לחברי' זכי גם
לנפשי להעיר הערות נכונות בדברי האחרונים.

והנה אם אמנם לא הספיק לי השעה לעבוד הרבה על קונטרסיו אך
מהמעט אשר עיינתי כבר ראיתי גודל התועלת שיצא למעינינים בספרו אשר
מתוך יגיעה ועיון רב בספרי גדולי האחרונים יפרש כשמלה כל הלכה והלכה
עם פרטי' ודקדוקי', וגם כבר אתמחי גברא בספרו, תורת השמיטה' עיקרי דיני
שביעית, שהו"ל זה מקרוב.

ואפריון נמטי' להרב הגדול שי' אשר קבל עליו העבודה
הגדולה הזאת עבודת באור הפרכות תרו"מ אשר הוא נחוץ מאד בעת
הזאת אשר ב"ה נתרכו העולים מארצות הגולה אשר אפי' לומדי תוה"ק ואף
הגדולים בהם רחוקים מידיעת הלכות אלו בפרטיהן ובפרט בע"ב תופשי תורה
בודאי רחוקים הם מידיעת הלכות אלו בדקדוקיהן, וזכות גדול הוא אשר חבר
חבור כזה שהוא תועלת הרבים, וד' יעזרו לבאר עוד הפרכות מהמצוות התלויות
בארץ.

והנני בזה מוקירו ומברכו בהצלחה בעבודתו הגדולה.

איסר זלמן מלצר

זעליג ראובן במהריצ זיל בענגים

ראב"ד לעזת החרדים

מח"ס „לפגות ראובן“

פעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה יום ה' כ"ד לה' שבט שנת תרצ"חית לפ"ק

הגדתי היום שבחו של האי גברא רבא ויקרא מיקירי ירושלים עיה"ק תובב"א ה"ה הרב הג' חו"ב מפורסם לגאון ולתפארת כו' כש"ת מו"ה ר' חנוך זונדל גרוסברג נ"י אשר כבר איסמך גברא בסמיכת חכמים גאוני עירנו הי"ו ואיתמח ספרו „תורת השמיטה“ על דיני שביעית, ואשר גם אנכי עיינתי בו ומצאתי בו הערות נכונות וטובות אמינא גם אנא לפעלא טבא ישר וכל מן דין תמוכו לנא למען יהי' ביכלתו להוציא לאור גם את ספרו אשר אתו בכתובים מסודר לדפוס על ה' תרומה ומעשר, וגדולה חזקה שא לא יוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן באשר שפירין מילי' כהני הלכתא גבירתא במצות התלויות בארץ ורבים יהנו לאורו.

ולראי' באתי עה"ח למען כבוד התורה ולומדי'

זעליג ראובן בענגים

די סיפוקה והיא רעכה וצמאה לדבר ד', ויש

יעקב משה חרל"פ

חופ"ק שערי חסד רחבי' ותסביבה

ראש הישיבה המרכזית הק', „מרכז הרב“

בעיה"ק ירושלים תובב"א

בעוהשי"ת אדר שני צ"ח

גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.

גילוי עו הרצון ואדיר החפץ לשמור ולעשות ולקיים, תלוי ועומד בשינוגי ההלכות וחיוורתם כשמי"ה בכל כלליהם ובכל פרטיהם, להציב יסודות נאמנים לתלמוד וללמד איך ללכת על פיהם בכל הארחות והשבילים להאירם באור אבוקת תוה"ק ונועם מצותיה. ישראל עם קדושים, שומרי אמונים המת כמאז כן עתה כמו אז שנחקרנו אל ההר חמד אלקים ונעשה ונשמע ענינו כאחד, כן גם עתה קיים אדיר חפצנו זה ולא נחלש מאורך הזמן אף במאומה, כל מאויינו לג'ות אור ד' אור ורוע לצדיק בכל העולמים ולא ננוח ולא נשקוט עד אשר נמש את מאויינו על אברינו וגידנו בפועל ובמעשה, עו חפצנו של נעשה ונשמע עודנו בצביונו ובקדושתו הוא עומד, לא פג טעמו ולא נשתנה ריחו, כל ההיסוסים נגר קיומי המעשים, מצות ד' ברא מאירת עינים אינם אלא מחמת שכחת ההלכות ומיעוט הלבבות נפשם של ישראל עורגת לקיים כל מצוה כמאמרה כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה, וכשהיא מרגשת בחוסר ידיעות ההלכות על בוריין ולא יעלה בידם לקיימם כתיקונם היא נסלדת ואינה מוצאה

שהסילתו הנפשי מביא לידי בחילה וגם לידי קצף ומריזות, ולא יפלא אם מתוך כל אלה מתפרצות דיעות לא נכונות בטויים לא יפים ועד שבחיזונית הצורה מתדמית בצורה של בעיטה ורמיסת רגל על מעשה המצוות, אכן לא חלילה על עצמת תוקף קדושתם, כונתם הפנימית, אלא רק על ריסקם וליקויי חסיר ויתיר וחלוף בקודש דיניהם, וחזו עומק שיח קדשם במדרש רבה תרומה אפילו סוררים הן אינו מניח אותם יעמאם אני דר שנאמר אף סוררים לשכון יה אלקים, כלומר שסוררותם אינה הסרה מאהרי ד' ותורתו אלא אדרבה חיפוש מחיפוש למצא אדיר חפצם ועו קדשם מקור חייהם ואורך ימיהם לקיים כל מצוה כמאמרה, למען להדבק בחי העולמים ב"ה, טרים הם פח ושם אחרי המשכנות לאביר יעקב לשכון יה אלקים.

צפים ומייחלים המה בית ישראל זרע אברהם עבדו בני יעקב בחיריו לליבונה של תורה ולבירורה להלכה ולמעשה כי או ישליכו על מוטות הגלות שהוטלו עליהם ויקומו כאיש אחד חברים לדג על ההרים ולקפץ על הגבעות לנהור אחר מצות ד' ולהדבק בהם כנשרים קלו וכאריה גברו לעשות רצון קונם ותפץ צורם. ולפיכך אך התלמוד הוא המביא לידי מעשה, התלמוד הוא המגלה עמוקות והתוסף ברוע קדשו את כל הגנוז בעמקי נפשות בית ישראל אשר באמת כנכון היום כאיל תערוג על אסיקי מים כן תערוג נפשם הצמאה והכמיהה לאלקים, לאמר מתי תבוא מצוה לידי ואקיישנה כדינה וכהלכתה.

ולעת הזאת אשר הגיע עת לחננה ורבים מזרע האובים שבים מארץ שבים, לבית אמם ולחזר תורתם וארץ נשמה הולכת נבנית ונעבדת בחסד אל עליון צור ישראל ומושיעו. אם אמנם יחד עם הגילה והשמחה עינינו תרדנה רמעה על הרישול בקיום כמה מהמצוות החביבות והנעימות, שבין השבים נמצאים כאלה שמרוב הגליות עיניהם כהו מלראות תור קדשם ונצחיות תפארתם, בכל זאת ידענו נאמנה כי רק לרגלי שכחת הידיעות במקצועות אלו שלדאבון לב נחרתקנו מהם זה כמה, הנם כנדהמים ובפנימיותם לבם יהמה גם עתה מי יתן ונדעה איך לקיימן יגם המצוות עצמן תובעות את גילוי הלכותיהן ואם אין הדור זכאי להפכת גם תביעה זו לצורה של קוב"נא. ומכאן כל יסוד הניגודים והריחוקים בכמה בנים אהובים שבין כך ובין כך קרוים בנים וקדוש ישראל מתפאר בהם לעולמים, ה ב נ י ק י ר ל י א פ ר י ם א מ י ל ד ש ע ש ו ע י ם כ י מ ד י ד ב ר י ב ו , ז כ ו ר א ז כ ר נ ו ע ו ד , ע ל כ ך ה מ ו מ ע י ל ו , ר ח ם א ר ח מ נ ו ג א ו ם ד'.

ולזאת מה יקרו לנו בעת תלמידי חכמים העוסקים בהלכות התלויות בארץ ללמוד וללמד לשנן ולהרחיב את ההלכות עד כדי הידיעה להלכה ולמעשה בכל פרט ופרט להאיר עיני בית ישראל להשכיר צמאונם ולהשביע נפש שוקקה, אשר לא רעב ללחם ולא צמא למים כ"א לשמוע דבר ד'.

ואפריזן נמטי' לכבוד ידידי מהני אילני דמלבלבי פרחי בני ציון היקרים ה"ה הרב המאוה"ג עדין לגאון ולתפארת אוצר תורה וי"ש מוהר"ד חנוך זונדל גרוסברג שליט"א, אשר בעמל נפשו שוקד על ההלכות האלו וחפץ ד' בידו מצליח לסדר דבר דבר על אופניו ללקט אורות מגנזי דבנן קמאי ובתראי ולערוך שלחן ערוך מהרינים הנצרכים למעשה ומוסיף והולך נוסף משלו שאלות ספיקות ובירורים, הולך למישרים ונעמו מעגלותיו, ולעת עתה עלה בידו להוציא לאור תורת השמיטה עיקרי דיני שביעית ורב הוא פעלו להעמיד כל דבר על מחנהו ועל דגלו. ועוד ידו נטוי להוציא לאור ספרו המעשר והתרומה על הלכות תרומות ומעשרות, יאשר חילו לאורייתא וברכות קודש יחולו על ראשו, כל תומכיו יתברכו וכל המחזיקים בידו לעזור את האהבה והיראה שהורה למצות ארץ חמדה יזכו לחזות בנועם ד' ובקיום דברו לא ידעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי ומלאה הארץ רעה את ד' כמים לים מכסים.

כעתירת אסיר התקוה לגילוי אור ד' ותורתו, על ישראל סגולתו, בארץ קודש חמדתו, חוכי צופי ישועתו.

יעקב משה חרל"פ

דבר'י חזו"ן

ד'א ולא נחם אלק'ים משל למלך שהיה לו בן והיה מבקש ליתן לו ירושה ואומר אם נותנה לו אני עכשיו עדיין קטן הוא ואינו יודע לשמרה, אלא עד שילמוד כתובין (שידע לכתוב ולקרות) ויעמוד על עמקן ואח"כ אני נותנה לו, כך אמר הקב"ה אם אני אכניס עכשיו ישראל לארץ עדיין לא נתעסקו במצות ואינן יודעין עסקי תרומות ומעשרות אלא אתן להם את התורה ואח"כ אכניסם לארץ (שמו"ר בשלח פ"כ)

עם ישראל, עם הנצח, הקשור בקשרי אהבה עזים אל ארץ חמדתו, ארץ מולדת אבותיו, ערש היהדות הרוחנית, ערש חזו"ן ונביאי אל, העם הזה אשר על אף הגלות הארוכה שהרחיקתו מתוכה, שאף מאז ומעולם ליום אשר בו יוכל לשוב ולחונן את עפרה ולהחיות את שממותיה. התקוה הזאת אשר פעמה שנות אלפים בלב הישראלי התחילה להראות את אותותיה, מהיחידים אשר זכו מלפני עשרות בשנים לשוב לארץ המקווה על ידי מסירות נפש מוסתית, נתגבש ונוצר ישוב שאחד מסביבו את כל העם, לאלפים ורבבות החלו לחזור אליה ולהתישב בה ישיבת קבע, מצות ישוב הארץ חדרה ללב כל איש אשר בשם ישראל יכונה, ומארבע כנפות הארץ החלו הבנים לנהור אל הארץ האם אשר זמן רב התענגעה אליהם בכליון עינים ואשר התחילה זה לא כבר לאסוף אל תוך חיקה את כל בניה בונה השבים מארץ שבים, למדן ועד באר שבע הוקמו ישובים חדשים, והעם התחיל שוב לעבד את אדמתו אדמת הקודש, והרי ישראל התחילו להתנער משממותם, כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם, וייעודי הנביאים הולכים ומתגשמים לבגד עיננו, הארץ הנשמה תעבד והערים החרות והנשמות בצורות ישוב, שממות הארץ הולכת ונעלמת ורוח הים התחילה מפכה על כל צעד ושעל ועל כל מדרך כף רגל איש תחת גפנו ותחת תאנתו כמקדם קדמתה וזמרת הארץ משתפכת אל חלל האויר וכולה אומרת הוד ויופי. ואם כי בזמן האחרון החלו רוחות סערות לנשב בחלל עולמנו בכלל ובארצנו הקדושה בפרט, בארצות הגולה קמו עלינו כגאצים לנאץ את שם ד' ושם ישראל בעמים ולחלל כל קדשנו וגזירות איומות קורעי לב ונפש התחוללו מעל לראשנו, ובארץ, זה יותר משלש שנים שנעשה דמינו הפקר לכל טמא נפש וחלאת המין האנושי, ועדיין לא הושבה החרב אל נדנת, ד' ירחם, ומזימות הרסניות החלו להתרקם סביבותנו להצר צעדנו בארץ עברנו הווננו ועתידנו, אולם עם ישראל הנושע בה' שידע להתגבר במשך שנות גלותו בכח אמונתו הברורה והטהורה, על כל הגלים הסוערים שהסתערו עליו, עדיין בתקוותו עומד ולא עומעמה אף במשהו, ובעזר צור ישראל וגואלו יתגבר על כל המכשולים העומדים על דרכו, ומהרה יקוימו דבר ה' לנביאיו, כי כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי, וכיבי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה' בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני ה' דברתי ועשיתי.

אך יחד עם תחית הארץ מורגש הצורך ההכרחי להחיות את תורת המצוות התלויות בארץ, אשר מרוב הצרות ואורך הגלות הונתה למעשה וכל תופשי התורה לא מצאו לנחוך להעמיק בה ולברר את הלכותיה. וכחיום הזה אשר מעשי המצוות התחילו להתממש, יש מן הצורך לספר שמושי שיברר וילבן את כל ההלכות על כל פרטיהן ודקדוקיהן.

אמנם זכור לטוב רבינו גאון ישראל אשר בעמל נפשו טרח והמציא לנו ספרו הנכבד פאת השלחן, כתלמיד ותיק למרן קדש הקדשים הגר"א זצוק"ל, יגע ומצא כדי מדתו בספרי רבו ז"ל והעלה מתוכם פנינים מאירים ומוזהירים ואור חדש הופיע בשמי הארץ. — הספר הזה מכיל בקרבו בחלקו הראשון הלכות פיאה, ושאר מהנות עניים והלכות דמאי, אשר מרן הבית יוסף זצ"ל השמיטם משלחנו הטהור, והרב המחבר לקט את הפיאה וסדרם בספרו זה — ובחלק השני של ספרו זה זיכה אותנו המחבר בהלכתא רבתא הלכות שביעית אשר זכה להערצה מיוחדת, וגם לתוצאה מיוחדת על ידי הגאון האדיר הרידב"ז זצ"ל, ההלכה החמורה הלזו אשר בעין הונחתה גורשנו מעל אדמתנו וטולטלנו לארצות נכר, תבעה את תפקידה יחזרה ליושנה שוב על ידי רבינו הגרא"ה קוק זצ"ל בספרו שבת הארץ.

אך מלבד ההלכה הזאת לא זכינו עד עתה לספר שמושי ליתר ההלכות במצוות התלויות בארץ והנחוצות מאד להורות לצם את המעשה אשר יעשון זו הדרך לכו בה אחת ההלכות השכיחות והתדירות הלא היא הלכות תרומות ומעשרות, הילכתא גבירתא זו על אף נחיצותה לא מצאה עד עתה את תפקידה גם מרן רשכבה"ג הבית יוסף זצ"ל אשר למרות שבזמנו לא היה הדבר כל כך נחוץ למעשה יום יום, הואיל להראות לנו ראשי פרקים בהלכה זו אך לא השלים כל הצורך כי רבות הן ההלכות הסדורות בספר מאור עינינו הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל שלא הובאו בשלחנו הטהור, וגם נושאי כליו לא מצאו לנחוץ להרחיב אותה ולהגדילה ולהאדירה, כמו כן רבותינו האחרונים בתשובותיהם לא העלו בדבריהם דברים ברורים בהלכה זו כי אם זעיר פה זעיר שם בדרך העברה ומהטעם המובן כי במקום שאין שואל בענין אין משיב להלכה — גם רבנו הגאון רבי אברהם דאנציג זצ"ל בעל חיי אדם וחכמת אדם, אשר מחמת חביבות הארץ מצא לנחוץ לסדר לנו שלחן ערוך גם על ההלכות הנשכחות האלו בשם שערי צדק, אם כי פתח לנו פתח להכנס בשעריו, אבל השער הגדול עדיין נשאר סגור והרבה מדברי הראשונים וביותר דברי רבותינו האחרונים מפרשי ימי התלמודים והמשנה לא הובאו אל תוך שערינו — כמו כן הגאון בדור שלפנינו רבי משה נחמיה כהני מחסלביץ זצ"ל ר"מ ישיבת עץ חיים בירושלים ח"ב, בספריו המקוצרים רבי האיכות לא השלים את כל הדרוש והניח עוד הרבה לאחרים שיבואו אחריו.

לכן קמתי אני הקטן שבחבורה בעצת ידידי והסכמת רבותי שיחיו להתמסר לעבודת הקודש הלזו לחפש בכל בדק ובכל פינה ולא חשכתי מעמל נפשי לחטט בספרי תשובות רבנן קמאי ובתראי ולמצוא מטמוני דבריהם, ויד

ה' היתה עלי לטובה לסייעני על דבר כבוד שמו להאיר עיני פה ושם לפשפש ולמצוא אחרי כל ספר וספר למצוץ את דבשם ולהמתיקן לפני דורשי דבר ה' ובחסד ד' עלי וגם בזכות ארץ ישראל, עלה בידי יד כהה לסדר ספר ערוץ ומפורט על כל הלכות תרומות ומעשרות הנוהגות בזמן הזה, אשר מלבד האוסף הגדול של ספרי תשובות ופסקים תורתן של ראשונים ואחרונים אשר נאספו ונסדרו בחלק האחד מהספר אשר בשם בית האוצר יכונה, ואשר כשמו כן הוא, אוצר בלום מלא כל טוב אשר בו נקבצו אחת לאחת דברי רבותינו הראשונים והאחרונים עד אחרוני זמננו, הנה מלבד זה גם החלק העיקרי של הספר אשר בשם המעשר והתרומה יכונה, אשר בו באו באופן נאה ומתוקן ומסודר כל ההלכות השכיחות להלכה ולמעשה כל דבר על מקומו דבר דבור על אפניו אחד לא נעדר, עם מראה מקומות וצינונים מפורטים על כל הלכה והלכה, ואשר חלקתיו לעשרה פרקים למען הקל על הקורא למצוא כל דבר על מכונו, ואשר בעזרי זכה להערכה רבה מאת גאוני עיה"ק, כמו כן הוד כבוד רבינו הגאון האדיר מחבר ספרי חזון אי"ש שליט"א הביע בשני אדיר חפצו להדפסת הספר, וזכות הרבים תלויני ותאמצני להתגבר על כל המעצורים, ואמנם הפץ ד' בידי הצליח – להו"ל לע"ע את הפרק הראשון הכולל והעיקרי – והנה עתה לפניכם כלול בהדרו, ותקותי תאמצני כי כל רואיו ישמחו להביא גם את ספרי זה לתוך אוצר ספריהם וביד נדיבה יתנו מהירו למען אוכל להמשיך ולסיים בכי טוב ומד' הטוב יתברכו בכל טוב, ותמורת השי יתברכו בברכת והריקותי לכם ברכה עד בלי די.

ובסיום אמרי אתפלל תפלה קצרה, לפני אל גדול ונורא, שיורני בדרך ישרה ושלא אכשל בדבר הלכה ברורה, ולפני קוראי ספרי תחינתי אביעה להודיעני על כל טעות ושגיאה, ואם יהיו הדברים כדאים נדפיסם אי"ה בפרקים הבאים.

ובזכות מצות תרומות ומעשרות נזכה בקרוב לממוש ייעודי הנביאים, ובאו לציון גאולים בהר ציון וירושלים, פרוח תפחה ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נהן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד ה' הדר אלקיננו, חזקו ידים רפות, וברכים כושלות אמצו, אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו, הנה אלקיכם נקם יבוא גמול אלקים הוא יבוא וישעכם – לא יהיה שם אריה, ופריץ חיות בל יעלנה, לא תמצא שם, והלכו גאולים, ופרווי ה' ישבון ובאו ציון בדנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, אכ"ר.

הלא כה דברי המחבר בחמלת ד' עלי גובר
זעירא דמן חברייא מירושלם קרתא דשופריא

ח נ ו ך ז ו נ ד ל

בלאאמור הרב ר' **דיב בער** גרוסבערג הי"ו

חתן הרה"צ מוהר"ן **נטע צבי** ווייס זצ"ל

מחבר ספר „חורת השמיטה“ (עיקרי דיני שביעית)

משא דבר יהוה אל ישראל ביד מלאכי

... למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם.

שובו אלי ואשובה אליכם – אמר יהוה צבאות.

ואמרתם במה נשוב ?

–היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי

ואמרתם במה קבענוך ? המעשר והתרומה (!)

במארה אתם נארים ואותי אתם קבעים, הגוי כלו.

הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי

ובחנוני נא בזאת – אמר יהוה צבאות

אם לא אפתח לכם את ארבות השמים

והריקותי לכם ברכה עד בלי די

וגערתי לכם באכל ולא ישחית לכם את־פרי האדמה

ולא תשכל לכם הגפן בשדה – אמר יהוה צבאות

ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ

אמר יהוה צבאות.

כתיב הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ר' יוחנן אשכחיה לינוקא דריש לקיש א"ל פסוק לי פסוקיך

א"ל עשר תעשר, א"ל לפרוש לי מר מאי עשר תעשר א"ל עשר בשביל שתתעשר, א"ל מי שררי לנסווי

קובי'ה והא כתיב לא תנסו את די אלקיכם י א"ל רבי אמר ר' אשיעא חוץ מזו שנאמר הביאו את כל

המעשר גוי, מאי עד בלי די י עד שיבולו שפתותיכם יומר די י (תענית ט')

כתיב עשר תעשר, בשביל שתתעשר, עשר, כדי שלא תחסר (2) רמז למפרשי ימים (היינו אנשים שעוטקין

בחסד ר') שיפרישו אחד מעשרה לעמלי תורה (תנחומא ראה)

(1) במסכת ידים ע"ד מ"ג מבואר דהך המעשר קאי אמעשר שני שנקראת קודש כתרומה,

ואשר שלכן הזהיר אותם ונביא ביותר על מע"ש – ולא תקפיד על סדר ההפרשה – מפני גודל התועלת

שיוצא מזה שמביא לידי תלמוד תורה ויראת שמים כמבואר בתוס' כ"ב כ"א א' בשם ספרי דברים

יד, וכן על התריפות שהוא במיתה, ועפ"ז מדויק ג"כ מה שאמר אחיכ הביאו את כל המעשר, דקאי

על שאר המעשרות מעשר ראשון ומעשר עני, ודוק, וע"ע בספר לפלגות ראובן ח"א להגאון הגדול רבי

זליג ראובן בעניניו שליט"א משי"ב בזה.

(2) התי"ט מ"ג דדמאי מ"ב כתב דהוי כאילו כתוב עשר או תחסר דמניצת המעשרות גורם

לחסרין כדאיתא במדרש שהובא בתוס' תענית סס, ועי' במ"א מהרש"א ב"ב פה ב ודוק, ובספר אהבת

חסד לדגה"צ בעל משנה ברורה בפו"ט בהגה כתב דכוונת המדרש שאפילו אם יש לו דבר שגורם לידי

עניות כדאיתא דסוכה כט, ויש לו כנגדו מצות מעשר מועיל זכות מעשר עכ"פ שלא יתחסר.

הלכות

תרומות ומעשרות

פרק ראשון

דין תרומות ומעשרות בזמן הזה וסדריהן לשנות השמיטה, וסדר הפרשתן, [ועוד כמה פרטים המסתעפים מזה] ודיני וידוי וביעור. ובו ע"ד סעיפים :

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושכין שם. והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב (ב) מפני שהם סביבות לארץ ישראל, גזירה אטו ארץ ישראל (א) וחיובין אפילו בזמן הזה (ב) (ג) וסוריא כיון שהיא כבוש יחיד, פ"י שכבש אותם דוד קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר בה משבעה עממין לכן לדין דקיימא לן דלא הוי כבוש, הקונה שם שדה אינו חייב בתרומות ומעשרות אלא מדברי סופרים וכמו שיתבאר עוד מזה בפרק ג' בעזרה"ת, ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן (ג).
ב. ארץ ישראל מתחלקת לשני חלקים, החלק האחד נקרא כל מה שהחזיקו

(ה) שלא נטהרו בסיחון, ואלו שנטהרו בסיחון יתבאר דינם בסעיף ג', י"ע רדב"ז שכתב דארץ אדום כיון שלא היתה בתחלת גזירתם מפני שלא היה שם ישוב ישראל, אף עכשיו אין להחמיד, י"ע בהקדמה לספר ארץ חפץ להגאון רמב"ם זצ"ל מחסלביץ מש"כ בזה.

(ב) בתשובות רדב"ז החדשות ח"ב סי' תרנ"ט כתב דכהיום לא נהגו להפריש תרומה במקומות הסמוכים לארץ ישראל, ואף בסוריא לא זהירי עכשיו ולא חזינן דמחו בהו, ובספר בית דינו של שלמה או"ח סימן ס"ב תמה שם הרב השואל הר"מ גלאנטי ז"ל על הרבה בע"ב בסוריא שיש להם גפנים ושאר אילנות נטועים בחצריהם ואוכלים פירותיהם בקבע בלא תרו"מ, והדין ששט כי בסוריא חייבים בתרו"מ ואפילו האירגא, והרב המחבר בתשו' סימן ס"ג השיב לו כי הדין עמו, ועכ"ז אינו מקפיד עליהם כיון שגם הרבנים הראשונים לא הקפידו עליהם אבל החכמים מפרשין תרו"מ וכתב שבבית אביו ז"ל היה עושה את הגפן הפקר בזמן שעושה פירות, ע"ש וע' לקמן אות ו'.

מראה מקומות (א) טור יו"ד סי' ש"א, (ב) הגר"א סק"ב, וע"י הערות, (ג) ר"מ ושו"ע שם סעיף א.

וע' חוט' חולין ז' וע"ז ג"ח ובר"ש כ"א מדמאי מ"ג ובהגר"א סק"ה.

עולי מצרים, והחלק השני נקרא כל שהחזיקו עולי בבל ו' וסוריא היא מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה כל יד פרת עד בבלי, כגון דמשק ואחלב והרן ומגבת וכיוצא בהן עד שער וצהר, הרי הוא כסודיא (ד).

ג. קיימא לן דקדושת עזרא הסופר שקדש את ארץ ישראל כשעלה

ו' ע' ר"מ הלכה ז' והלכה ח' ונע"ש לענין הרצועה ההולכת מעכו לכויב שהיא בכלל חול' וג' מזה בספר אגדת ודש דף מ"ג וליננין עכו ע' בר"מ וכס"מ, ובתוס' גיטין ב' ד"ה ואשקלון כביאר ההצני שלמד ארצי ישראל ככתיבתו ע"ב, וע' בשערי צדק ובכני"א שהכריע דעכו וצידון חייבים בתרומ' מהרבה, ובתשובת מהר"ט ח"א סימן פ"ד כתב דצידון הוי כחול', וע"ג יע' בבית לחם יהודה בשם הרמ"א שחולק על הכפ"פ לענין סין הנקרא שאם טראבלוס דלא הוי כארץ ישראל, וכן חולק על מי שאומר דתפרוסין בכלל ארצי ישראל והב"י מסיק דפירוש מאלו המקומות כדא ברבתי, וכן הכוונ' היא שד"ר"ך מענין הגבולים, ובהערה שם בשם ספר תבואה כביאר דכוננת המענה דמי דשביעית מכניב עד הנהר ועד אמנה אינו ר"ל מכניב עד נהר מערים לצד דרים ועד אמנה דמי דגין כמי שפירשו הכ"פ שם וש"מ, אלא כיונת המענה לחם מזה גבול' ע"מ בצד גבולותי והנהר הזה הוא גבולותי מורחיתו, וכבר נתעורר ע"ז בפיה"מ להר"ש שם, וע' בספר אגדת דש פרק שביעי וציון חבלי בניש יו"מ ובדף פ"ט ב' בהגה כ"ע על בעל תבואה שזנה מזה מנה, וחס"מ הגבול הכרום כפרש"ש אלה מסעי היא תחום שהחזיקו עו"מ ע"פ שלא ככשי עד הגבול התואי, וכתב שם דמי שאמר מן הנהר ואמנה ולפנים היא הארץ המשתרעת בין תמים כביש יו"מ וכן תחום ארץ ישראל שבכתובים, ואו"ם ב"שן בע" ספר התרומה ה"טות ארץ ישראל" לא מילת דמי שכתב ור' לשינו בניו יהושע וראי הו"ט" ע"הון חובה קדש כל מה כסוף, והיון המדויקת בא"ה י"ס, — עוד כביאר בספרו שם דגבול כביש עולי בכל לנה ג"ן היו מטולא דגור ו' וסדר המעלה, וכויב הוא ברצועה ההולכת מעכו עד סולמא דציר יבנה צ"ד כתב כי הקי המתית מקדש ברגו עד אשרירן יזנה בכללה לא נכבש ע"י עו"מ ידונה כחירוא וקרא שם ה' הנחה ב' השינו על מ' ולי' ה' א' מ' ז' ודס"ל דענה הוי מכבוש ע"מ או"ם כרד"ב: ה' ד' ה' א"ל"ק ה' מ' ג' ה' ה' ה' לחם"ה מכבוש עו"מ וכס"ד הכרפ"פ ז' ועיש בהגה בשם הגי' ע"ב י' ו"ל, ובכ"פ ה' כתב הכ"ס שיהיו יגבול מצרים — הוא הנקרא וואדי אל עריש — ועד מדיב ואינו נזכר ע"י סתרא מכבוש ימי בניו שהתוכרו בית שאן וחולתו, ראוי היא שנתחתו במה הוי מ' ו"ל י"ב ע"מ מ"ש"ב אח"כ דמי שקרא מכויב ועד סורי אמניס דינו בשיה עם בית שאן וכן כתב לעיל מזה ע"ש, ימי' במהרה"ט שם שכתב דכביש עו"מ יש לה דין סודיא, ויש להחמיק אי מ' ה' ה' ה' מזה על זה — וע' בכפ"פ כר"י שהאר"ך לבאר דאין חילוק בין כביש עו"מ לכביש עו"ב אלא דמנין דרמי וכוונתו, אבל לענין קדושת אר"י דינם שזה וזה במי'עיות שנכבשו ע"י עו"מ הוי ג"כ כר' בא"ה ע"ש"ב וזהו דלא כמ"ש"כ בתשובת אברת ריב"ק סימן ו' ע"ש יע' מהר"ט שם שבי' דאף אם נידה לו להכ"פ ה"ד לענין קבורה דהוי כרברב בארץ ישראל אבל לא לענין ליקף את אשתו לעלות לשם דאין כופין אלא לארץ ישראל המיוחדת ודיווחת במצות עו"מ, וע' בספר ישוב ארץ ישראל ו"היונו מהר"ו מינצברג שליט"א סימן ב' וע' בר"י או ח' סי' ר"ה אית י"א.

מן הגיור, והיא המקרצת קדושה שנייה קדושה לשעמה וקדושה לכתוד לבא, ולכן דעת הרבה פוסקים דכל שהוא במקום שהחזיקו עולי בבל חיים בתרומות ומעשרות מן התורה הוא אמנם עורא ולא קדוש כי מה שקדשו עולי מצרים רק מקצתה והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שישמחו עליהם עניים בשביעית (ז) ויש מקומות שהם בתוך הנכח של עולי בבל ואפילו הכי לא קישרו אותם מטעם הנזכר, והם בית שאן, ואשכולין קסרון (ח) ובית גוברין וכפר צמח וכפר סיסאי (ו) ורבינו הקדוש ובית דינו נמנו את כ עי אלו המקומות ופטרום מתרומות ומעשרות (י) ומיהו יש אומרים דאף בארץ המקומות לא פטרו אלא במעשר וירק ופירות האילן אבל לא בדגן וירוש ויצהר (י) וכחיים נוהגין דאפילו בבית שאן והברכות מעשרין אפילו זכרות אילן וירק כמו שהיו נוהגין קודם שהתירו. אב"ט אין טברכין על הפרשת תרומת אילן וירק במקומות ההם (ט) (י)

(ז) דכיון שהוא כחול מזהר דהוה רב וליהו"ש ונכסכו עליהן עניים ליתול לקט שכחה ופיאה ומעשר עני רש"י חולין ז' ב"י וע' ב' סוף דשביעית פ"ו שאמרי שם דכביש גר"מ נאכל אבל לא נעבד, שו"ת במדריץ' שנתעירר להו"ט מה שתירוש בנה, וע"ע במל"מ פ"ד מהלכות שביעית ויובל הלכה כ' ז' ובר"ש סירליאו פ"ו דשביעית שם, ונ"י בראש יוסף חולין שם ובכו פ"ח, (ח) עיין בספר ארמית קדש שהתעירר לביין ולי המקומות שכבשו ע"מ לח ד וע"ע ברוך ג"ד לענין כפר סיסאי, ע"ד ומיאר שם בדי' רב"ו דקסרון היא סמיכה לזכרון וכן דעת המגיה בכ"פ פרק י"א דלא כהמבואר בכ"פ דהושבה עתרי' יל היום היינו קסרון אולם מספרי פ' דברים עה"פ ובחוף הים שפירשו ע"ה קסרון ואשכולין יוכה לבאירה כהכו"מ, וק"ל ש"ר בריש סירליאו סופ"ט דשביעית שלבד וכן מהספרי דקסרון סמיכה ליה זכרה ושר תעשר להגאון רבי יוסף צבי הלוי שליט"א שהלכה זו כתב ע"פ דברי רמב"ם דיערש סמיכות הגדלים בעקרון בלא כרחה, וכ"כ לענין טיר רמלה - ע' במכ"פ כפ"ו שכו' שיה עליה היצו' דבה יע' בהקדמה לספר ארץ חפץ ודע דבר"ש כ' כפר עצמם בטקום כפר צמח וכתב הנה שם, ויש בבפר צפנת פענח משיכ על הר"ב דנקט גבי בית שאן לשון תירוש וכו' אשכולין כהו' נמנו ע"ש.

(י) ומיאר שם דאם נאמר דכביש גר"מ הו' מדאורייתא היינו בדגן תירוש ויצהר, ופירות אילן וירק הרבנן וכברכה, ומה שכבשו ע"מ אזי בדגן תירוש ויצהר מדרבנן ובברכה ופירות אילן וירק פטור לגמרי וכן הלקיח משם פטור ואם כבוש שני הו' מדרבנן יהי' כבוש ראשון אפילו בדגן תירוש ויצהר פטור לגמרי, ונפין הכרע ברמיזה דהו' דאורייתא ע"ש וע"י מבייש ח"ב סי' קצ"ו, ודעת הר"מ מבואר דאף דהו' הרבנן אפ"ה הן במקומות שעטרו רבי פטורים מתרו"מ ולא בכל כבוש ע"מ דלא גרע מאלו המקומות המוכים לא' שחייבים בתרו"מ מדבריהם המהרי"ק שלא כתב כן גרם לו הגירסא המוטעת שהי' לפניו אבל לפי גירסתנו מבואר כנ"ל.

(ה) טור בשם ר"י, ראב"ד שם הכ"ה, ר"ש פ"ו דשביעית מ"ב, כפתור ופרח פרק ה' בשם כמה פוסקים. חרדים, של"ה, יש"ש פ"ה דיכמות סימן ל"ג, ועמ"ש בפ"ה דב"ק בקונטרס הברירה, ודוק (ו) כסף משנה שם ה"ה (ז) ר"מ שם. (ח) רש"י והי"ס חולין שם, ראב"ד שם. (ט) כ"פ שם.

ודעת הרמב"ם וסיעתו (י) דאפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינן מן התורה אלא מדבריהם שנאמר כי תבואו * משמע ביאת כלכם כמו שהיתה בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית בב"א, לא כשהיו בירושה שניה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן, וכן נהגין (יא) ודעבד הירדן והם הארצות שכבשן סיחון ועוג מצמון ומואב וטיהרם לישראל דינם כארץ ישראל ממש לכל דיני מצות התלויות בארץ, וכן הדין בארץ סיחון ועוג עצמן (יב) וארץ עמון ומואב שלא נטהרו בסיחון נתבאר בסעיף א', ודע לך זה ואל תטעה בו, כי כהיום הכל נכלל בשם עבר הירדן מזרחה ובעצה"ת כשהיו שם ישוב של אחינו בני יתכררו המקומות השייכים לארץ סיחון ועוג והשייכים לעמון ומואב.

ד. פירות החייבין בתרומות ומעשרות. מפרישין ממנה תרומה גדולה

(י) הראב"ד והסור השיגו על הר"מ ד"א שייך האי טעמא אלא גבי חלה דכתיב בה במאכסם, והכ"מ תירץ דהר"מ סובר דלפנין תרומה נחלה דחלה נמי תרומה היא, ובפשוט י"ל ע"ש המבואר בספרי פ' שלח דקרא תרימו תרומה האמור בפרשה קאי אתרומה גדולה, ויש מגיחין בד"מ בבואכסם, עי' ארץ חיים, וע"ה בצ"ח ברכות ל"ו ובמבוא ל"ו שבת הארץ אות ח.

(י) ובשדי חמד מערכת ת' כלל כ"ג בשם ספר עדות ביהוסף כ' דעת הראב"ד דס"ל דהיה דאירייתא הוא יחיד נגד כל הראשינים ע"ש, ועי' בשערי צדק בשם המל"מ פ"ז מהלכות תרומות ה"ז שכתב דאפילו לדעת הרמב"ם דינו כשל תורה ממש לכל ספקותיה דאולינן לחומרא חוץ לענין תערובת דלהר"מ דינו כשאר איסורין דרבנן דאולינן לקולא וכ"כ בספר ארץ חפץ בשמו, אילם עי' בשד"ח שם שכי' בשם קצת גדולי האחרונים דס"ל דלא כהמל"מ ועי' במבוא לספר שבת הארץ שהארץ לערער על יסוד דברי המל"מ עי"ש, ודע בדספר אהל אברהם להגאון דבי אברהם שאג וצ"ל בסימן מ"ה כתב דאף להר"מ דס"ל דבזה"ז הוי דרבנן היינו לענין חיוב ההפרשה דא"צ להפריש מה"ת אבל אם הפריש הוי תרומה דאורייתא ע"ש וכן ראיתי בכפר קול סופר על משניית בסוף הספר אות כ"ב שכתב כן, ויישב בזה קושיית הנוב"ק סימן ל"ו ע"ש ועי' כיו"ב בכ"פ פ"ג בשם הראב"ד ויובא בס"ד לקמן פרק ג'.

(ח) ועי' בכרכיזי או"ח סימן תפ"ט שהאריך והרחיב הדבור בענין זה ולסוף הביא דעת ההש"ק שכי' להדיא דעבה"י דינו כאר"י, ובספר אדמת קדש קנ"ח ב' כתב לחלק בין ארץ סיחון ועוג לבין הארצות של עמון ומואב שנטהרו בסיחון ע"ש ומהימיה שלא הזכיר דעת הכ"פ פמ"ו. ועי' בש"ט שהאריך בבאור המקומות בעבה"י מזרחה במקומות אשר כבשום עו"ב וקדשום עי"ש. ועי' בספר ישועות מלכו ריש הלכות תרומות, ועיין ארץ חיים.

(י) סור בשם איכא מ"ד דס"ל דקדושת עזרא נמי בטלה, וזוהי דעת בעל ספר התרומה, ומיהו יא קיי"ל כן וכמ"ש הגר"א סק"ו, ע"ש, ומהב"י והב"ח נראה שבע"כ הם שכן דעת סה"ת, סמ"ג עינין קל"ד רדב"ז ח"ב סי' תשל"א, מבני"ט ח"ב סי' ס"ד, וש"א ועי' באורך במהרי"ט ח"א סי' כ"ה. (יא) שריע סעיף ב'. הגר"א סק"ו. ועיין בהגהת רמ"א ובהגר"א סק"ב. וק"ל. (יב) כו"פ פמ"ו. תשנ"ק. וריב"ז.

ומהנשאר מפרישין ממנו אחד מעשרה, והוא הנקרא מעשר ראשון ואחר כך מפרישין מהנשאר אחד מעשרה והוא הנקרא מעשר שני או מעשר עני כפי מה שיתבאר להלן בסעיף ז'. ויש בכל זה כמה פרטי דינים וכמו שיתבאר לקמן אחת לאחת. ה. מעשר ראשון שלוקח הלוי מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן

והוא הנקרא תרומת מעשר. (יג.)

ו. הקדים מעשר שני לראשון, או מעשר ראשון לתרומה אע"פ שעובר

בלא תעשה, שנאמר מלארך ודמך לא תאחר, מה שעשה עשוי (יה"כ).

ז. כבר הזכרנו בסעיף ד' שיש חילוק בהשנים בסדר המעשרות וזה סדרן

לפי שנות השמיטה, שנה א' ב' ד' ה' מפריש תרומה גדולה, מעשר ראשון,

מעשר שני, ובשנה השלישית והששית שבשמיטה צריך להפריש במקום מעשר

שני מעשר עני, ובשנה השביעית היא שנת השמיטה ואסורה בחרישה ובזריעה

ובכל עבודת קרקע ואינה בזה"ל אלא מדרבנן ואין בה תרומות ומעשרות לפי

שהדברים הצומחים בה הם הפקר, והפקר פטור מתרומות ומעשרות כמש"ת

בעזרת"ת בפרק ג' (טו), ואף דמדאורייתא אין מה שצומח בה הפקר, מכל מקום

אמרינן בה הפקר ב"ד הפקר כיון דהו"ל אמרו שיהא שביעית נוהג בה ויהא

(ט) במנחת חניך מציה ע"ב כתב דאם נשאל לחכם על ההפרשה ממילא הרדא לטבלה

ולא עבר, ולכן כרב דבכה"ג מציה לאיחשולי כדי שלא יעביר בל"ת ועשה, ונ"מ דאם נתערב אינו

בטל מחמת דשיל"מ אילם בסוף ספר משנת ר"ב ראיתי להגאון האד"ת זצ"ל שבסתפק בזה ע"ש

וע' רש"י תמורה ד' ב' ד"ה לאו, והרדב"ז פ"ג בה"ת ה"ג כ' בכונתו שחזר יקרא שם על

הסדר, אולם ע' במשפט כהן ס"ו ב"ו שדחה זה וע"ש מש"כ לכונן בפרש"י, וע' בשלהן גבוה אות צ"ה

ודוק, — ודע דהמנחת חניך מציה רפ"ד כתב דאף בהקדים תרומת מעשר למעשר ראשון מ"מ

בדיעבד חל עליו שם תרי"ע ונתקן הטבל מתרומת מעשר: ושכן מיכה מלשון הר"מ בפ"ט

מהלכות מעשרת ה"ה ע"ש ודוחק לומר דרמאי שאני, ע"כ דגם הר"ש שכ' כמה פעמים דא"א

לחרומ"ע אם לא הפריש מעש"ד היינו לכתחלה ע"ש וכ"ד הרדב"ז בפ"י מהל' מאכלות אסורות

וכ"נ מתפארת ישראל פ"ג דמכית אית חיי, אילם מתשובת מהר"ס ח"א סי' כ"ה מבואר דלא חל

עליה שם תרומ"ע כל שלא הפריש מקדש מעשר ראשון דבעינן מעשר מן המעשר וכ"נ דעת

דעת הכ"מ שם וכן נראה דעת הר"ש פ"ב דבכורים מ"ג וכ"כ בספר ישועות מלכו על הר"מ

פ"ד מתרימות ה"ט ש"ר בספר אורים גדולים למוד ס"ג שנתעורר לדברי הר"ש הנ"ל וברעת

הר"מ נסתפק אי מדמי ודאי לדמאי דיש לחלק בין לכתחלה ודיעבד או לא, שוב בא לירי ספר

השאלות וראיתי שם בהעמק שאלה להגאון הנצ"ב זצ"ל בפרשת קרח שכ' ג"כ בדעת הר"מ והחינוך

דמהני בדיעבד השיג על הכ"מ ומהר"ס שלא כתבו כן ע"ש — ולענין הקדים מעשר שני לראשון

ע"י בתוי"ט פ"ג תרומות מ"ו שכ' דחייב להפריש מהי' מע"ש אחר למעש"ר ומהמעש"ר יפריש

התרומת מעשר, וע' בתפא"י שם אות לה, והיינו לאחר שפראו וכמש"כ בפ"ק דחלה אות ס"ו

וע"ש בתואנ"ש.

הפקר (טז). ומיהו אם נכרי מכר לישראל פירות בשביעית ונגמר מלאכתן ביד ישראל נוהגין בה תרומות ומעשרות שאין דין שביעית נוהג בפירות הגדלים בשדה עכו"ם, וגם כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות (י) ובמקום מעשר שני יפריש מעשר עני כדין עמון ומואב שיתבאר לקמיה (יז). ואף שיש חולקים בזה דס"ל דשביעית אפקעתא דמלכא הוא וגם סבירא להו דשביעית נוהגת גם בשדה של עכו"ם, ולדעתם יש להחמיר בקדושת הפירות שלהן כדין פירות שביעית (יה) מ"מ המנהג בארץ ישראל כסברא הראשונה ואוכלין פירות העכו"ם בלא שום קדושת שביעית ואין נוהגין בה דיני בעור ויסו. והמחמיר על עצמו לנהוג בהם קדושת שביעית לכל דבר, מ"מ אסור להם להקל בתרו"מ שלהן (כ) (י) ואפילו להמחמירים מכל מקום מותר לקנות בדמים פירות שביעית ותבואה מגוי ואין חשש כמה שמוסר דמי שביעית

(י) ולענין ישראל שגדר את שדהו בשביעית עי' באבקת רובל סימן כ"ד שכ' וז"ל דאיכא לומר בזה דכה"ג שהי' חייב אע"ג דרחמנא אפקרא ואפילו את"ל דפטורה איכא לומר שאני התם דרחמנא אפקרא מיאזיכ בשל גוי. והנהר"ט ח"א כו' מ"ג תמה עליו דא"כ בשל גוי נמי ע"ש. ותמנהי על הגאון רידב"ז זצ"ל שהגיה בפנים הפאה"ש בפ"ד ס"ח דדעת הב"י בפשיטות לחייב בתרו"מ בנעל את כרמיו ועי' במנ"ח מציה פ"ד ובספר תורת הארץ להגאון הרמ"ק ז"ל בפרק ח' אות כ'—כ"ד ובמכוא לספר שבת הארץ איה י"א

(יא) גם הכו"פ שם כחמיר לנגין קדושת הפירות של גוי, ועי' בתשו' מב"ס ח"א סי' של"ו שכ' דלענין ביעור סומכין להקל על הדברי רבינו אמשין הזקן שכ' דכיון דבעור תלוי בממון להפקיר ולחלק לעניים ומצי' לומר קאנינא. ועפ"ז כתב דה"ה בסחורה יש להקל מטעם זה וע"ע בס"י כ"א ובח"ג סמ"ה ובמהר"ט שם. ועי' בספר משנת ר"ע להרה"צ רע"פ זצ"ל בס"י ג' אית ד' בהגת האחי המחבר הרה"ג מהר"א שליט"א בנש"כ לכיון בדבריהם וע"ה בספרי תורת השמיטה על הלכות שביעית פ"ט הערה מ"ה מש"כ בשם ספר גדולת מרדכי סימן ט'. וז"ל הרב מהר"ם ב"ח בספרו תוס' ית"כ ימחורתא דפיסקא לחייב לב' הסכרות להתמיר לעשר כדברי מרן וליטות בהם בעור דהיינו הפקר כדעת סמ"ג ומהר"ק [והוב"ד בכ"מ פ"ז מהל' שמיטה, וכ"כ השל"ה] אך לענין סחורה לא התמירו כיון דשביעית בזה"ז דרבנן ויכול לומר אתינא.

(יב) ועי' באבקר סימן כ"ה שגזרו גזירת נירוי להפריש תרו"מ מפ"ש של עכו"ם שנגמ"ל ע"י ישראל, ובהלכות שביעית להגרי"ב סוקצינסקי של ט א בפ"ח הערה אות ז' בשם הגאון רידב"ז

(טז) דריסה (יז) כו"פ פמ"ז ע"ש, והוב"ד לה"כה בב"י פרישה, ובהגהת הרמ"א סוף י"ט לבוש. ברכ"י בשם רדב"ז — אולם ברדב"ז על הר"מ פ"ד מהלכות שמיטה כתב דיש ליהדר בפירותיהם בקדושת שביעית רק שאין טעונים ביעורן מהר"ם גלאנטי, מהר"ק"ש, ועי' בקונטרס הורה מציון חוברת ד' סימן ב' בשם גרן הגרש"ס זצ"ל שכתב יחזק שיסת הב"י, ע"ש ובפרק ג' יתבאר כיצד יתנהג במצות נתינה (יח) מב"ס ומהר"ם שם חרדים של"ה ר"ש סיריאון, שערי נדק פ"ט, ארץ חפץ [אך מהתימה שכתב כאן ההיפך ממש"כ בספרו שנת השבע גרזיב ג' ס"ח], חזון איש (יט) טאת השלחן סי' כ"ג. (כ) שנת השבע.

לנכרי רק שנהוג בהם קדושת שביעית (כא) (י) וכבר נתבאר מזה בספרנו תורת השמיטה פרק ט"ו, ובהוצה לארץ שאין שמיטת קרקע נהגת בה אפילו מדרבנן הקרובין לארץ ישראל כגון עמון ומואב שלא נטהרו כסיוחן (כב) ומצרים נותנין מעשר עני כמו בששית משום דסמוכים לארץ ישראל הם ויהיו עניי ישראל נסמכין עליהם בשביעית, והרחוקין כמו בבל שאין עניי ישראל שבארץ ישראל יכולין לבוא שם נותנין מעשר שני כסדר רוב השנים (כג), ולפי הטבון הנהוג היום השנה הזו שנת תרצ-חית היא שנת השמיטה. (ד) יה"ר שיבנה בית המקדש ב"ב ונזכה למנות שמיטין ויובלות ונבוא ב ח צ ר ת ה' בתוככי ירושלים הבנויה, ונודה לד' על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

זצ"ל ב' ו"ל דמאחר שהחרדים ס"ל דבפירות של גוי שנתמרחו ע"י ישראל חייבים בתרו"מ – (כצ"י, ו"א כמו שנדפס שם בטעית דמינכרו ולדעתו ס"ל כן גם הבי, יאחרי שהוא חומרא מביאה לידי קולא לשרוף התרו"מ ולהפסיד פירות שביעית ע"כ טוב יותר מי שיכול להזהר לקנות מן העכו"ם רק אחר שיגמר הגמר מלאכה ברשות העכו"ם ולא יקנה בשום קנין קודם הגמר מלאכה וע"ז יהיה פטור מתרו"מ, ויל"ע, ולקמן בפרק ג' יתבאר בעזה"י שיטת החרדים והחולקים עליו

(י) והגאון רידב"ז בפ"ד מהלכות שביעית מצדד להחמיר כהשליה, ועפ"ז כתב בפ"ט הלכה י' ו"ל והתקנה לזה כשיקנה ירקות מן הנכרי בשוק יקנה תחלה הפירות בהגבהה ויתכוין לקנות, ויתן לישראל אחר העומד אצלו בניתנה ואח"כ ישלם להנכרי המעות, וכן יעשה חברו ג"כ ע"ש וע"ע מש"כ בשמו בק"ג הנ"ל פ"ו הערה אות י"ב ובפ"ח שם הערה אות י' בשם הגאון מוהרי"י דיסקין זצ"ל כתב ו"ל ואם נותן תחלה המעות ליד העכו"ם יש להקל גם מטעם אחר דבכה"ג יש לומר שזוכה מן ההפקר, והדמים שנותן אינם נתפסים בקדושת שביעית ע"ש, והנני להעתיק כאן מה שראיתי היצחק מכת"י הגאון מוהרש"ז לעווי זצ"ל בהגה"ק מוהר"ן זצ"ל ו"ל וזכרנו בילדותי הזהיר אבי מורי זצ"ל את אמי מורתי ז"ל ואת כל ב"ב שי' כשניקה פירות מעכו"ם בשביעית נזהר לבלי ליתן לו המעות קודם רק אח"כ ושנאמר בחשאי שהמעות אנו נותנים לו מתנה כדי שלא למסור דמי שביעית לעכו"ם שלא יוגרם שיהי' אחרון אחרון נתפס, וכן הזהיר איתנו תמיד לבלי להפסיד שום דבר הראוי לאכילה אפי' קצת וכן על קליפות תפוז' ולימונים וכן עלי בצלים לחים שעשויים לאכילה ונבותיהם אין אוכלים מפני קושי הבדיקה מתולעים על הכל הזהיר ליתן אותם בטקום משומר שיתקלקלו מאליהם, וכן הזהיר על מה שנוהגים לשפוך מכוס הבדלה אחורי הדלת, ע"י מג"א ס"י רצ"ו, שלא לעשות כן בשביעית הגם שהוא רק טפה קטנה ועיין מש"כ בספרי תה"ש הערה מ"א ובתוספת שביעית בשם רבינו הגאון בעל חזון איש שליט"א. (ז) ודע ריש מחכמי הספרדים ובראשם הרדב"ז ח"ב סי' תשל"א שכתבו דיתנה ויאמר

(כא) פאת הסלחן, סקכ"ט שכן הורה הלכה למעשה הרב המבי"ט ומהרי"ט, שע"צ סוף פס"ז, שנת השבע שב, ד"א כשל"ה שמחמיר בזה, ועל הערות יג (כב) זוהי דעת הר"ש והרא"ש והרע"ב, ומרן הגר"א זצ"ל, בנגוד לדעת רש"י והרמב"ם דס"ל דהכוונה על ארץ סיוחן וע"ג, ובפאה"ש כתב שגם הר"מ בספרו חזר בו ממש"כ בפיה"מ וס"ל ג"כ כדעת הר"ש ע"ש. (כג) טור ושו"ע סוף י"ט.

ה. הנכנס למוד את גרנו כדי להפריש ממנו תרומות ומעשרות. ואמר יה"ר מלפניך יאו"א שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל למוד מברך בא"י אמ"ה השולח ברכה בכרי הזה. מדד ואחר כך בירך הרי זו תפלת שוא. שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (כד).

ט. קודם שיפריש התרו"מ מהראוי שיאמר הנבי מוכן ומזומן לקיים מצות הפרשת תרומות ומעשרות כמו שזונו הבורא ית"ש וכו', וכן כשנותן אחר זה לכהן או ללווי, ולהעני יאמר, לקיים מצות נתינה לכהן או ללווי, או לעני, ויזהר לקיים מצות נתינה אף שהוא מעט, ואם אינו נותן לבעליו ביטל מצות עשה. (כה) (טו) ועיין עוד לקמן סעיף י"ד.

י. כתוב בתורה (דברים כג) כי תדר נדר לה"א לא תאחר לשלמג, ואמרו חז"ל (ראש השנה ד) דקאי גם אמצעשרות, שאם איחר ולא קיים מצות נתינה עובר בלאו ולא תאחר, ונוהג אף בזמן הזה, אך יש אומרים דאינו עובר אלא לאחר ההפרשה אבל לא קודם שהפרישם, וגם יש אומרים דאינו עובר אלא לאחר שעברו עליו ג' רגלים, לבד ממעשר עני דבזה יש לומר דדינו כצדקה, שעובר לאתער דהא קיימי עניים (כו).

אם השנה הזאת מעשר עני יהא מ"ע, ואם הוא שנת מעשר שני ה"ה מחולל על הפרוטה, והנה אף שכבר עלה בהסכמה לנהוג אחר חשבון השמיטה אשר סמך עליה הרמב"ם וגם החרימו לשומרי שביעית יותר מחשבון הנ"ל כמבואר בתשו' מוהרשד"ם סימן קצ"ב הוב"ד בספר ארץ חיים. אך אחרי שראיתי בפאה"ש סוף הלכות שביעית סקכ"א – הוב"ד בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קצ"ב – בשם מרן הגר"א ז"ל בחו"מ סי' ס"ז שכ' במסקנתו וז"ל ולצאת ידי ספק יכתוב – פרחובי – ער"ה של שנת שמיטה של הרמב"ם, וכיון שלדעתו אין בתנאי זה מצד ההרס לכן הנהג בזה כהרדב"ז אין מזיחין אותו.

(טו) בשה"מ להרמב"ם שורש י"ב מבואר דדעת הר"מ דמצות נתינה אינה מצוה בפ"ע אלא היא חלק ממצות ההפרשה ודעת הרמב"ן שם דמצות נתינה נחשבת למצוה בפ"ע וכספר מגלת אסתר שם כתב לחדש דלהר"מ דהנתינה היא חלק מהמצוה אוי כל זמן שלא נתן לא יצא ידי חובתו, והא דחלה סמאה מתרת העיסה אף שאינה ניתנת לכהן אלא משליכה באור כמו שמוזכר בכבורות כ"ז א', התם מיירי בחלה בזה"ז שהיא מדרבנן אבל בזמן שהחלה מדאורייתא אין עיסתו ניתרת עד שיתנגה לו ואפילו סמאה. והנה לפי המבואר בסעיף ג' דנקטינן להלכה כהר"מ דתרו"מ בזה"ז דרבנן אין נ"מ כ"כ בחידושו של היג"א. אמנם בעיקר הדין כבר נ"ג בזה רבינו הגאון צבי פסח פרנק שליט"א בספר כרם ציון חלק א', והרב הגאון ר' אברהם יעקב ניימרק שליט"א בספרו אשל אברהם, וע"ע בספר חבת הקודש להגר"א קלאצקין זצ"ל סימן מ'.

(כד) ר"מ סי' מה"ב, שו"ע או"ח סימן ר"ב, (כה) שע"צ. ארץ חפץ. (כו) תוס' ד"ה ומעשרות, ועיין בתשו' חת"ס יוד" סי' רמ"ב, ומנחת חנוך מצוה תקע"ה, והפנ"י כתב בדעת הר"ן דמעשרות דמי לצדקה – המבואר ביו"ד סימן רנ"ו סעיף ג' – דאין בו ענין כלל לרגלים. ועי' בספר תורת הארץ בפרק ג', שהעמיק והרחיב הדבור בברור שיטות הסוסקים בענין זה.

יא. מי שאי אפשר לו לקיים מצות נתינה כמאמרה, ילוה סכום כסף להכהן והלוי והעני, ויפסוק עמהם שהתרומות והמעשרות שיהיו לו במשך השנה או יותר כפי התנאי, ינכה עבור פרעון החוב, ופוסק עמהן אפילו כשער הזול (ט), ולאחר שפירש התרומות והמעשרות מפירותיו, יזכה להם הפירות על ידי אחר (י) או ישכיר להם המקום שמניח שם התרומות והמעשרות בפרוטה ויקנה להם המעשר אגב קרקע (כו) (י"ח) ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להם אינו צריך לזכות על ידי אחר (ט), ואחר שמפריש מחשב נדר מה שהלוה לו וינכה עבור פרעון החוב ומוכר התרומות לכהנים והמעשרות נוטלים לעצמו ואוכלם. (כח) וע"ע לקמן סעיף ג"ה לענין מעשר עני

(ט) ובתוס' גיטין ל' ד"ה ופיסקי, כתבו דיכולין לפסוק אפילו פחות הרבה משער הזול, וע' במהרש"א ומהר"ם שם, ובכפר משפט כהן סימן ל"ו כתב שיש לסמוך על זה, ע"ש. ועיין בתשו' אבקת רובל סימן ס"ז שזעזע על מה שנהגו בקצת מקומות באר"י שמוכרים המתנות לזרים ואח"כ נותן לכהן פרוטה ביד המתנות, גם בתשו' רדב"ז ח"א סימן ש"מ הובאה תשובה זו בארוכה ממנהיג שהאריך בסתירת מנהג זה, וע"ע ברדב"ז על הר"מ בכורים פ"ט הט"ו, אולם הרדב"ז בתשובה שם דעתו לקיים והמנהג וכתב דכיון שנתרצה בכך יצא ידי נתינה ע"ש, וע"ע ביד אפרים יר"ד סימן ס"א בשם מח"ב.

(י) במשיכה או בהגבהה ברבר שדרכו להגביה יצריך להגביה ג' טפחים, ע' בחו"מ סימן קצ"ח סעיף ב' וס"ט, וע' באר"ח סימן שצ"ו סעיף י"י הובאו שני דיעות לענין אם יכול לזכות על ידי בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שלחנו או על ידי אשתו הנוזנת ממני.

(י"ח) ובתוס' רעק"א שם כתב דמדין חצר אינו קינה כיון דלא היה בצדו ואינו משתמר לגבי השוכר, והנה דעת המחבר בחו"מ סימן ר' שהיא שיטת הרי"ף והרמב"ם, ודעת הרמ"א שם לפסוק כמסקנת האיגרא ב"מ י"א ב' דיכול להקנות אף בתורת חצר כשדעת אחרת מקנה אותן, ומסקנת הט"ך שהיו עכ"פ סניקא דרינא, כ"ש. וע' פני קדושין כ"ז, וע' במרדכי פ"ק דמציעא שכתב דאף הבמת כ לא מהני דעת אחרת מקנה כיון שאין לו בו אלא טובת הנאה אפ"ה יכול להקנות המתנות בתורת חצר כיון דמקנה בבת אחת החצר והמתנות ומגו דח"ל אהאי חייל נמי אהאי, וע' ביד אפרים שם מש"כ להצביר דברי המרדכי ע"ש. וע"ע בחו"מ סימן ר"ב ס"ב בהגה לענין אגב דצריך שיאמר קנה אגב קרקע אפילו כשצבורים בתיבה, עוד כ' הגרעק"א שם בשם תשו' מהר"ש ה"מ סימן פ"ג דאם הקרקע אינה קנייה להמקנה בקנין גמור רק שכורה לו אינו יכול להקנות אגבה, והגאון שם תמה עליו והניחו בצ"ע, וע' בתפא"י מש"כ ליישב ומה שתמה עליו בתפא"י ע' ובהגהות אהבת איתן, וע' בהגהות הגרש"ש ז"ל.

(י"ט) בתוס' קידושין כ"ז א' ד"ה נתון, הביאו דברי רב כהנא בעירובין ס"ג דס"ל שאסור ליתן כל מתנותיו לכהן אחד וכן איפסיק להלכה ביר"ד סימן נז"ר סעיף ש' לענין צדקה.

יב. התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו שתהיה זו תרומה על הכרי ועל מה שבקוטעין פי' שבלים קטועים שלא נדושו, ועל מה שבתוך התבן, התורם את היקב צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבחצרנין ועל מה שבוגים (כס), התורם את הבור של שמן צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבגפת, פי' פסולת של זיתים, ואם לא נתכוין אלא תרם סתם נפטר הכל, שתנאי בית דין הוא שהתרומה על הכל, כל התורם כלכלה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה הרי אלו פטורים מפני שבלבו לתרום על הכל לו.

וב"ם הכריפ פמ"ב ועי' מזה בפלתי סימן ס"א סק"ו, והרמב"ם השמיטה, והגרש"ש בעירובין שם כתב דהר"מ דחז זה מהך דמכירי כתינה המבואר בכ"מ בש"ס, והגר"ח היב"ד ב"א"ם שם העיר מפיה"מ להר"מ חולין פ"י שרמזו לדין זה, ודעתו להלכה דבאקראי יכול ליתן לכהן אחד, ע"ש ובהג' יד אברהם ודו"ק ורע"ך דהש"ך ביו"ד שם סק"ג כתב דמהגהת רמ"א שם משמע שפסק ברבי יוסי דסבירא ליה כגיטין שם שעשו את שאינו זוכה כזוכה וא"צ לזכות לו כלל, וכ"כ בנוב"ק יו"ד סימן ע"ג שסמכו על משמעות הרמ"א הנ"ל עוד כתב שם דאף הרמב"ם יודה בעובדא דידיה דמיירי במעשר כספים דרבנן משא"כ בהך דגיטין דמיירי במעשר דאורייתא וצריך לצאת ידי נתינה לכהן דבזה אין הלכה כר"י, והנה אין ללמוד מדבריו דמעשר פירות בזה"ז הוי דרבנן להר"מ א"צ לקיים ידי נתינה, דזה אינו, אלא כוונתו עפ"מ"כ לבאר בנוב"ת יו"ד סימן קצ"ט דבמעשר כספים היכא דמספקא לן אזי הספק הוא בתחלת החיוב ולכן יכול לומר קים לי כרבי יוסי משא"כ במעשר פירות דהחיוב ליתן הוא ודאי והנתינה הוא ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי, ולפי זה כן הדין אפילו במעשר בזה"ז ולא בא אלא לאפוקי מעשר מפירות ע"ה דתחלת החיוב הוא ספק, עי' בתוס' ב"ב פ"א ב' ד"ה אלא, ועי' בחי' הרשב"א בגיטין שם, עוד כתב בנוב"ק שם דדוקא דרך הלואה, אבל אינו יכול לזכות מה שכבר הקדים ונתן לעניים, אמנם הואיל ונהגו כן י"ל סתמא כפירושו שנותן לו בענין שיפרע ממעשר שלו, ובירושלמי גיטין פ"ג ה"ז הובא פלוגתא דאמוראי אמ מהני אף בלא הלואה לו על מנת כן, והנוב"ת שם הביאה וכתב שנ"ל ראייה מדברי הרמב"ם שפסק כר' זעירא דמהני אף בלא הלואה לו ע"מ כן, אבל רשות מהעני צריך ע"ש, וכן ראייתו ביש"ש שם שדעתו לפסוק כר' זעירא, שו"ר בתשו' חת"ס יו"ד סימן רל"ז שכתב דש"ס דילן פסק כזעירא, ומהתימה שלא הזכיר תשו' נו"ב הנ"ז וע"ש מש"כ ליישב קושיית המל"מ ממה שאמרו בירושלמי וכי יש מכר לעני ע"ש.

ל) בספר אור שמח כתב דתנאי בית דין הוא דמהני ההפרשה גם על מה שבתוך התבן ועל הקוטעין אף הוה כלא נגמר מלאכתו כמבואר בס"ב דמעשרות מ"ו, ובר"מ פ"ג מה"מ ח"ג ובחבורינו פרק ו' דמשה מותר עדיין לאכול מהם עראי אף שהכדי בכר נמרח, ובתוס' אנ"ש

לכח ר"מ פ"ו מהלכות מעשר ה"ה ו—ו, (כס) ועי' בר"מ פ"ב מה"מ ה"ז ובחבורינו פ"ג לענין הפרשת תרומה משפרי יין, ולכן יש לנהוג שיכוין בשעת ההפרשה שיחולו התרומה גם על הבלוע שבכ"י ועל השמרים ושוב לא יצטרך אח"כ לעשר את השמרים (ל) ר"מ פ"ד מה"ת הכ"א, שו"ע סעיף ג—גא.

יג. מאימתי תורמין את הגורן משיברור (לא), ברר מקצת תורמין מן הברור על שאינו ברור, (כא) המכניס שבלים לתוך ביתו לעשותן מלילות, פי' שמולל שבלים בידיו כשהם רכים לאכול החסין שבתוכן, הרי זה תורם מהן שבלים, דזהו גמר מלאכתן כיון שאין סופן לביא לידי גורן (לב), מאימתי תורמין את הגת משיהלכו בה שתי וערב, מאימתי תורמין את הזיתים משיטענו, פי' משיטענו הקורה עליהם (לג) יד. וזה משפט התרומות והמעשרות, תרומה גדולה (כז) אין לה שיעור מן התורה שנאמר ראשית דגנך כל שהוא אפילו חטה אחת פוטרת הכרי, (כח)

בשם ספר הון עשיר כתב ליישב דאפ"ל דשא"ה דהואיל והתרומה קיבעת למעשר אמרינן מדגתן דעתו לתרום ועדיין לא ברר אלו הקוטעין, ש"מ שאינו רוצה לבררם עוד ומש"ה או נקבעו כאלו נגמ"ל ואף אם אח"כ יבררם הו"ל נמלך, אבל כל זמן שלא נתן דעתו לתרום אמרינן מחר יברור אותם וימרחם כדי להוציא תרומה על כולם ולכן כל זמן שלא נמרחו לא נגמר מלאכתן ושרי לאכול מהם ארעי. ובתו"ס פ"ה ממעשרות מ"ד כתב דזה דוקא בתרומה שניטלת מאומד אבל מעשר שניטל במדה הא קא חזינן שלא עישר כפי המדה על אלו הדברים. ופי' דהיכא דאינו מפריש בפועל רק שקובע מקימם בכרי דדין המעשרות כדין התרומה.

(כא) בבינת אדם פ"כ אות ד' כתב דצ"ע על הר"מ שאינו מחלק בין דעתו למרח או לא, עוד תמה על מש"כ הר"מ ברר מקצת וכו', שצריך טעם למה מותר והא הוי מדבר שלא נגמ"ל על מה שנגמרה, עש"ה, וצ"ע שלא נתגורר מדברי הירושלמי פ"א דמעשרות ה"ד בשם רב אילא שאמר דלא הוי כמחויב על הפסור מפני שכן דרך בע"ב להיות מכניסין לתוך בתיהן, ועי' במה"ס שם שכי' דלפי טעמא דרב אילא הגירסא משיכבור היא עיקרית. וע"ה במה"ס פי"ג דמעשרות ד"ה מן הבית, ודע דבירושלמי הגירסא מאימתי הוא תורם את הגורן משתקק את האלה וכ"ה בתוספתא שחובא במה"פ, וכבר עמד על זה באור שמח פ"ה ה"ד.

(כב) היראים מצוה קע"א כתב דלהכי נקראת בלשון חכמים תרומה גדולה שהוא פירוש חשובה, מפני שהיא ראשית ההפרשה, ועוד משים שיכול להגדיל שיעורה, ובספר חרדים והשליה כתבו שהוא ע"ד סגי נהור, כמו שקורין לקידוש של בוקר יום שבת קדושא רבה לפי שהוא קטין, וע"ה בכ"פ פ"א שהרכיב שני הטעמים.

(כג) מפשטות דברי הרמב"ם נראה דבהפרשת חטה אחת סגי גם בכדי לקיים ידי מצות נתינה וכ"ז דעת התוס' פסחים ל"ב ב' ד"ה ואין, ויש מן הראשונים שכתבו דלא מהני הפרשת חטה אחת רק כרי להציא הכרי מטבלו, אבל מכל מקום אין מקיים בזה מצות נתינה עד שפריש מהכרי שעור חשוב שיהא בו כרי נתינה, תי"ד והריטב"א קדושין סוף"ב, הוב"ד במקנה שם. ובהתה"מ להגאון מלבי"ם בפר' שלח, והגוב"ת יו"ד סימן ר"א חדש זה מסברא דנפשיה עש"ב, וע' במ"מ פ"ו מהל' מתנות עניים מה שהקשה על שיטה זו, וע' בבינת אדם ריש פ"י, ובמקנה שם כתב דיש לומר דאיפכא נמי אע"ג דיכול לעשות כל גרנו תרומה, אבל לענין נתינה

(לא) בכ"מ כתב שהגירסא היותר נכונה היא משיצבור וכן בכלם וע' הערות כ"א, (לב) רש"י

וחכמים נתנו בו שיעור, עין יפה אחד מארבעים וע"ר אחד מששים ובינונית אחד מחמשים (לר), במה דברים אמורים בזמן שארץ ישראל בטהרתה והיא נאכלת ואז לא היו נותנין אותה אלא לכהן חבר ומיוחד(לה) בין גדול בין קטן (כ) ומאכיל לכל קנינו כמו לאשתו ולעבדיו(לו) (כ) ואוכלין דברים העומדים לאכילת ושותין דברים העומדים לשתיה וסוכין בדברים העומדים לסיכה, אבל לא ישנו בדבר ממה שדרכו לעשות בו ולא יעשו משקין משום פירות חוץ מענבים ויתים בלבד ולה"ל, אבל האידנא שהכל טמאים ואי אפשר לה לאכל מפריש כל שהוא

לכהן א"כ ליתן אלא שעור נתינה מן התורה ויתר התרומה הוא שלו למכור לכהנים וסיים בצ"ע, וכ"כ בצננת פנח פ"א מה"ת ה"י ד"ה אך—ובספ"ב. אולם מדברי הרמב"ן נשא ה' ט' לא משמע כן, שו"ר באמרי בינה דיני תרו"מ סימן ב' שכתב להשיג על דברי המקנה, עו"כ דכל מה שחל עליו שם התרומה פטור ממשצרות, וכ"ה להדיא ברשב"א סוכה כד.

(כ) בבית יוסף צ"ן מקור לזה מכתובות כ"ו, אולם משם לא מוכח אלא דמותר לו לאכול אבל לא שמקיים על ידו מצית נתינה, וכן העיר הב"ח על הטור, ונשער בצ"ע, אך יש להוכיח דין זה מטובת מ"ב ובכורות כ"ו א' ע"ש בתוד"ה הלכך, וכ"כ הפר"ח בספרו מים חיים סימן ה' הי"ב ד בקצ"ח סימן רמ"ג סק"ד ומבואר שם דגם כשנתן לחרש ושוסה יצא ידו נתינה וע"ש מש"כ לחלק בין מת"כ למת"ע דלא נפיק ידי נתינה בנתינה לחש"ו ובנה"מ סק"ד כתב לחלק דבשנת הכיעור לא מהני מה שנתן לחש"ו ע"ש עוד כתב דאם נתן לכהן קטן ונאבד מ"ו שלא יצא ידי נתינה כיון שהקטן עדיין לא זכה ליהיה שלו שכל כהן יכול לתקוף מידו ולא חשיב דעת אחרת מקנה שיהיה לכהן קטן זכיה בידו שיהיה חשיב נתינה כשנתן וע"י באמרי בינה הל' פדה"ב סימן א'—שו"ר ביר אפרים יו"ד סימן ס"א שהאר"י בזה והעלה ג"כ דיצא ידי נתינה בנתן לכהן קטן ע"ש וכ"כ החת"ס יו"ד סי' רצ"ב, ועי בתפא"ר ביצה אות ל"ד עש"ב ועיין עוד בב"ח שכתב דלדעת הטור ה"ה דנותנין לכהנת בין גדולה בין קטנה, והוא לשיטתו או"ל שכתב דהטור למד דין קטן מהך דכתובות, ודעתו דהטור השוה אכילה לנתינה וע"ז העלה דה"ה לגבי כהנת יש להשוות אכילה לנתינה, אבל לפי מה שהראינו מקור אחר לדברי הטור אין ראייה מזה לענין כהנת, אולם הרב מבואר להדיא בר"מ פ"א מהלכות בכורים ה"א דהתירומות נותנין לנקבות כוכרים ובספר ישועות מלכו יו"ד סימן ס"ה ראיתי שכתב בפשיטות ד"א קיים מצית נתינה כנתינת תרומה שנותנין לכהנת ודייק מה"מ שלא כתב גבי תרומה שנותנין לכהנים בין זכרים בין נקבות כמש"כ לגבי מעשר שיתבאר לקמן סעיף כ"ד, ומהתימה שלא זכר שר דברי הר"מ ב"ס הנ"ל יצ"ל באות מ"ד.

(כ) ובענין להאכיל תרומה לכהנת כהן, עמש"כ בס"ד לקמן פרק י"א.

(כ) וכן הדין לענין מעשר שני כמבואר בר"מ פ"ג מהלכות מע"ש ה"א, וכן הדין בפירות

שביעית כמבואר בר"מ פ"ה מהלכות שמיטה ויובל ה"ג, ובספרנו תורת השמיטה פרק י"ב סעיף מ"ב, ועיי"ש בהערות אות כ"ה, ובמשנה ראשונה תרומית פ"א מ"ג כתב דנראה דה"ה כשהן שבל אינו רשאי לעשותן משקה כיון דמשקין היוצא אינם כמותן.

(לד) טור, ור"מ שם רפ"ג (יה) שם, ושם פ"ו ו"ח עש"ב, (לו) שם, ושם פ"ו ופ"ח, עש"ב, (לז) שם, ושם פ"א.

אפילו לכתחלה (ז) ונותנה (ח) לכל (כהן שירצה לו) בין חבר בין ע"ה ואפילו

(כ) ואף בזמן הש"ס אף בתרומה טמאה היו מפרישין אחד מששים כמבואר בר"מ. תירץ הרד"ז דהטעם משום דחשו שמא יבוא לעשות כן אף בטהורה אבל בזמן הזה שהכל בטימאה הצימדה על דין תורה ובביאור הגר"א סק"ה נשאר בצע"ג על הר"מ ושו"ע י"ד סימן שכ"ב שפסקי גבי חלה דצרכה שיער אף בזמן הזה יגמגם ביישוב החרדים והשל"ה [שכתבו דבאמת ס"ל להר"מ דגם בחלה יש לו רשות להפריש כ"ש לכתחילה. דינו בכל דבר כתרומה. אלא דבהלכות בכירים כתב שורת הדין דגם בזה ויש לו רשות להפריש כשיער שנתנו בו חכמים ול"ה כמפסיד אוכלין כיון דעיקר הדין כך הוא] ועיין באור שני רפ"ג. וגם יש לעיין על הרמ"א דכאן כתם דכגו בכל שהיא ולענין חלה כרב דהמנהג בכזית.

(כח) דאע"פ שהוא מעט ומעט צריך נתינה לכהן הגר"א ל"ח מהתוספתא ועי' בר"מ פ"ג הט"ז ובהשגות ועי' במהרי"ק. ומכל מקום יש לומר דאפשר דוקא בשמן שראוי לשריפה, אבל דבר שאינו ראוי לכהן לשים דבר אפשר דאין חיוב ליתנה לכהן והיא יאבדנה. ארץ חפץ נתיב ד' סכ"א וברד"ז ח"ב סימן תר"א כתב דהאידינא שכולנו טמאים אין נתינין להם לא טמאה ולא טהורה שמא יבוא לידי תקרה ושורפין אותה או משליכה לאיבוד במקום שלא יבוא לידי תקלה. ויש להעיר על שלא הצריך קבירה שכן הדין בדברים שאינם ראויים לשריפה וכמשי"ת באות לא, שורר כיו"ב בירושלמי דמ"א ב"ז במתארח אצל ע"ה, ע"ש. יצ"ע באות ל' מה שיש להקל במצות נתינה, ועי' בגוב"ת שם מש"כ לחלק בין תרומה דמביאר בש"ע דנותנה לכהן והיא שורפה וכוין חלה שכו' הרמ"א שם דהישראל עושה לה היסק בפני עצמה ע"ש.

(כט) ודע דמתניתין בהונה כיון שאמר אפילו שלא בפניי ירוצה ליתן לכהן פלוני אינו יכול לחזור בו והוי מתנה מיעטת כיון שאין לו בו אלא טובת הנאה. חת"ס י"ד סימן רצ"ז, והוא גמרא עריכה ב"מ מ"ט א', ומיהו בדיעבד אם חזר בו חזרה היא, וכמש"כ במרדכי פ"ג דגיטין. ועי' במראה הפנים פ"ק דתרומות ד"ה ישראל — ואם נתן לשלוחו של כהן בידעית הכהן יצא ידי נתינה, פר"ח, פמ"ג ביר"ד סימן ס"א. חת"ס י"ד סי' רצ"ב, וזהו דלא ככר"פ אות ט', וגם לכאורה סותר א"ע ממש"כ בפליהי סק"ג. וביא"פ שם בשם המחנה אפרים כתב דמכל מקום כל שלא בא לידו לא קיים מצות נתינה כשאנו מכירי כהונה יע"ש. ועי' בשד"ח מערכת מ' כלל נ"ח בשם ספר חסדי דוד מה שהעיר בזה. ועי' בדרכי תשובה סק"ג. — ולענין נתינה בעל כרחו רעת הפר"ח בספרד מים חיים שם דשמה נתינה, ועי' בקצה"ח שם, ובנתי"מ שם כתב בפשיטות דלא יצא ידי נתינת דאם זה אינו רוצה הרבה כהנים יש בעולם ועדיין החוב נשאר, ועי' בשע"מ פ"ג מה' אישות ה"א וביא"פ שם בשם ספר קול יעקב. ועי' שד"ח מערכת נ' כלל נ"א. ועי' באמ"ב שם סימן ב' — ודע דגל"פ דאם נאבדו התרומ' אחר הפרשתן שאינו צריך להפריש שנית דדוקא בפדיון הבן רבתה התורה דאין הבן פדוי עד שיתן משא"כ בשאר מת"כ, וגם לא שייך בכאן הפרשה שניה כיון דלא יתקן בזה מצות הנתינה דהא אין שם תרומ' עליהם רק תשלומי תרומה, [ואפילו במזיק ממש פטור מתשלומין כמש"כ בספר בית הלל סימן ס"א ופר"ח בקו"א] והוא דמבואר בסימן של"ב סעיף ה' דהמפריש ראשית הגז ואבר חייב באחריותו, היינו דוקא בראשית הגז דלא שייכא בית.

אינו מיוחס רק שמוחזק בהן ואינו צריך להראות כתב התיחסות. ^ט והכהן שורפה. ^י ויכוף להניחה ולשרפה עד שיכוף ליהנות ממנה בשעת שריפה ולא חיישינן שמא יבוא ליהנות ממנה, אפילו אם מניחה בכלי שאינו מאוס, כיון

הפרשה מה שהפרישו לצד אחר והוי כאילו לא הפרישו משא"כ גבי תרומה דשייכא ביה הפרשה וכמש"כ התי"ט ב"ק ס"ז ד"ה עד שצבעו, וכ"כ בספר צפנת פענח פ"א מה"ת היא שכ"ה בראשית הגז דכל זמן שלא בא ליד כהן אין עליה שם ראשית הגז ולכך חייב באחריותם, וכתב דבזה מדויק לשון הר"מ בהל' בכורים פ"י הט"ז שלא כתב דמותר ליתנו לישראל בעל הכהנת כמש"כ בפ"ט ה"כ גבי מית"כ, ודברי הברכי יוסף בסיון שכ"ב הוב"ד בקוצר בפ"ה סם סק"ב צ"ג ועי' בהגהות הגר"פ על הר"מ, שו"ר ברש"ש פסחים מ"ו ב' שהקדימני להשיג על הברכ"י, גם בספר יד אליהו פסקים סימן ג"ה ראיתי שכתב כדברי יעו"י ש.

^ט ובמהרי"ט ח"א סימן פ"ה כתב דמה שמירגל בפי הזמון שזמרים לכהן הכא ראייה שאתה כהן וט"ל וכן ללוי זה טעות שהכהן והלוי בחזקתן הן עומדין, גם בחטובת מרן רב"א ז"ל בסיומן ב' כתב דבידאי גזל גמור הוא, כי אפילו היינו אומרים שאינו צריך ליתנו ללוי עד שיביא ראייה מכל מקום יהא מונח עד שיבוא אליהו כדון ממון המיטל בספק, כי הרי הבעלים אין לו כח כלל כיון שהפרישו ולמה יקחנו ומי יעמוד במקום לוי לזכותו לו, וכן במעשר עני גזל גמור הוא, ע"ש, יע' בפ"ה סימן ש"ה סק"יב בשם הגריעב"ן והחת"ס יו"ד סימן דצ"א, ובס"ז וש"ך ט"ס שכ"ב יבפ"ה שם סק"ג, ובמג"א סימן תנ"ז, שוב יצא לאור ספר חזון איש על שביעית וראיתי שם בסימן ה' אית י"ב שכתב דאף דמעיקר הדין אין לחוש למי שמוחזק אצלנו כהן או לוי מכל מקום אין ראוי ליתן להם, כיון שעולין לג"כ ולתורה ע"פ עצמן ומן הדין צריך ע"א יע"פ ב"ד וכיון שאין ב"ד מוקדקין בכך בטלה אצלנו לוייה, וכן אם נתנו לו תרומה שהורה כיון דיש אומרים דמה"ת אסורה לבהמת זרים כמבואר בר"ש סוף תרומות – הובא לקמן באות ל"ב – ולחטוברים דתרומה בזה"ז דאורייתא צריך לזה כהן מיוחס יע' בביאור הגר"א סקמ"א אף דיש להקל בזה מ"מ אין לחפש אחר נתינה אם אין הכהן רוצה בה אלא שנותן לבהמתו כדי לזכות את ישראל כמצות נתינה כיון דיש בזה נדנד עבירה לדעת מן הדעות, ע"ש ומכל מקום הדין דבר ה' וחדר על דברו יזהר לקיים מצות נתינה ללוי ולעני כמאמרה ולא יחפש אמתלאות וצדדי היתר לפסוד עצמו ויאמן בה' ובעבדיו הנביאים בכתוב במלאכי ג' הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והירקיותי לכם ברכה עבד לי ד', וכן אמרו חז"ל עשר בשביל שתתעשר.

^י ואפילו בלילה, כן העלה תנ"כ תנינא או"ח סימן צ"ו, וכן מפורש ברש"י פסחים מ"ו במשנה שם, ודברי הנ"כ אלו שהשיב להגר"פ ז"ל היו בהעלם עין מהגה"צ בעל משנה ברורה בסימן תק"ו בה"ל ד"ה אלא מניחה, ע"ש, גם בחידושי רעק"א שם ציון לדברי הנוב"י הנו" – ודע דדעת רש"י בשבת כ"ג ב' דשריפת תרומה אינה מצוה, אלא דק פני לבערו מן העולם כדי שלא יבא ילדי תקלה, ובביצה כ"ז ב' כתב דהוא הדין בנותן לפני כלבן, סגי, ובתוס' ביצה שם ד"ה ועל ובשבת כ"ה א' ד"ה כך, חלקו עליו וכתבו דמצוה בשריפה צווקא משום דמיא לקדש ומדבנן, א"נ מדאורייתא מדאיקרי קדש, וכ"כ בבית אדם פ"ד סק"ו וקאמרי בינה הל' תרו"מ

דבומן הזה אין שום תרומה נאכלת, (לח) אבל מכל מקום אסור לנהיג בה מנהג בזיון כגון להשליכה לביהכ"ס, דאף על פי שנטמאה הרי היא בקדושתה (לט) אבל זר אסור ליהנות ממנה בשעת שריפתה (לז) אם לא שכהן נהנה עמו, אבל שאר הנאות שאינו מכלה אותה מותרת אפילו לזרים וכדתנן מערבין לישראל בתרומה, ולקמן בפרק

סט"ז בשם הר"מ פ"ג מהלכות יו"ט דשדיפת הלה מן התורה, ועי' במשפט כהן סימן ל"ח אות ב' מה שמצדד בזה. עו"כ בתיט' שם - ע"ש - ובפסחים כ ב דלאו דוקא שריפה או קבורה אם אינו ראוי לשריפה. שהוא הדין אם הוא דבר הראוי לזילוף כגון יין מזולפין בו, וכ"פ כתשובת מבי"ט ח"ב סימן קצ"ח (ע"ש), ובאבקר סימן ט' שהעיר על הנהגין אהר הפרשת תרו"ג ותרומ' ע מן היין שמשליכין אותו אחר החביות, כי יש בזה זלוז' בקדושת התרומה דאף שהיא טמאה לא נפסדה כל קדושתה וגם שאין נהגין בה כמצותה דהא כיון שאינו ראוי לשריפה דינן דצריך קבורה ובשפיכה זו ששופכין על הארץ ודורסים עליה אינה קבורה, וע"ש שצדד לחק' להחזיר הזילוף אפילו לישראל לאהר שקצאה מן הכהנים בזול' וכדעת רש"י פסחים ל"ד, וע"ע בתשובת ר"ב אשכנזי סימן ב', ועי' בספר עשר תעשר ה"כה מ"ד, אולם דעת הרמב"ם בפ"ב הי"ב דשריפה או קבורה דוקא ולא זילוף ע"ש בכ"מ משם מהר"י קורקוס, ועוד יתבאר מזה בעזה"י בפ"י. ועי' רש"י סוף תמורה ובפיה"מ להר"מ ובש"מ שם דמבואר שם שיטה אחרת בזה והוא דס"ל דתרומה טמאה בשריפה דוקא ולא קבורה וכן מבואר בתיט' שבת שם יכן כתב בשה"ת דתרו"ט אסור לקבורה דהוא בכלל הנשרפין לא יקברו, ועדש"ש סוף תבונה, ובהגהות מלא הרועים בפסחים שם.

(לז) דעת הר"ש בסוף תרומות דהנאה של כלוי בתרומה אין איסורו לזר אלא מדרבנן, ודעת התוס' בכ"מ נראה דהוא מן התורה היובאה פלוגתתם בבאיר הגר"א סקמ"א ובמשנה למלך פ"ז מה"ת ה"ד, ועש"ב שהביא ראיות מהירושלמי סוף תרומות לדעת הר"ש, ויש להוסיף עוד ראיה מדמביעי ליה בירושלמי שם ובשבת פ"ב אי שרי להוסיף על שמן שריפה ולבטלה ברוב, מוכח דס"ל דאין איסור הנאתו לזר אלא מדרבנן וכמש"כ בפ"י קרבן העדה, אולם בר"ש סירלאו ראיתי שפירש הבעיא אי שרי להוסיף שמן חולין ולהדליקה בשבת ימטיק שמתר ע"ש. ולפירוש זה אין ראיה, ובאור שמח פ"ט מתרומות ה"י כתב דדעת הרמב"ם כדעת הר"מ מפונטיזא הובא בר"ש שם דסבירא ליה דלכתובת ישראל אסור מן התורה להאכילה בתרומה. ובירושב"א ע"ז ט"ו, הובא בספר ערך השלחן ובשד"ח מערכת ת' כלל י"ז מבואר דדעת ר"ת ג"כ דהנש"כ אינה אלא מדרבנן, ועוד יתבאר בעזה"י בפרק י' לענין הנש"כ בטבל.

(לח) טור, והגהת רמ"א סעיף י"ט וכו"פ סי"ז בשם ספר התרומה, והגר"א סקמ"ב הניחו בצ"ע דמ"ש מהקדש בזה"י שתעקר. (לט) כנ"ס, וע"ע בהן עשיר ע"מ פי"א מתרומות מ"ט, ודו"ק. שו"ר להגאון בעל אחרית שנים בפ"ד שני ליישוב תמיהת הר"ש פ"ח דשביעית מ"ב עמ"ש. א בירושלמי שם דאין מדליקין בש"ש לא בבתי כנסיות ולא בבתי מדרשות מפני בינוי קדשים, דזהו"סותר להמבואר במשנה י' בתרומות שם מדליקין, וכתב לדעתו ברור הוא שיש שם ט"ס מהיה כתוב כו"ז. גב"כ ובב"מ, והכוונה בבתי"ס ובבתי מרחצאות והיינו בזיון קדשים.

י' יתבארו בעזה"י כמה פרטים מדין זה. — וכל זה בתרומה שהוכשרה (ב) כגון שבא עליה מים אחר שנתלשה דאז מקבלת טומאה ומותר לשרפה. אבל אם לא הוכשרה אינה ראויה לקבל טומאה והר"י היא טהורה ואסור מן התורה לשרפה כיון דמאבדה בידים ועובר אמשמת תרומתי ולכן תקבר (מ). ולא יקבור בכ"י שמא ימצאם אדם אחר ויאכלם (מא). וטוב להכשירה קודם מירוח שעדיין לא ח"ל עליה חיוב תרומה כדי שתטמא ויהא מותר לשרפה. אבל אחר מירוח שכבר נתחייב בתרומה אסור לגרום לה טומאה אף דאזלא לאיבוד (מב) ויש אומרים דבזה"ז כיון שאינו אלא מדרבנן אפשר שאפילו אחר מירוח מותר משום תקלה שלא יכשל בה (מג). — וכל זה בתרומת ארץ ישראל, אבל בתרומת חו"ל מותר לטמאה בידים (מד) ואף יכ"ל כהן לבטלה ברוב (מה) וע"ע מזה בסימן שכ"ג.

טו. אין תורמין תרומה זו לא במדה ולא במשקל ולא במנין לפי שלא נאמר בה שעור (נ) אלא אומד ומפריש בדעתו כמו אחד מחמשים (מו). אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי, ולא יתרום בסל ובקופה שמדתן ידועה. שהריא"ה אומר במדה הוא תורם, אבל תורם הוא בהם חציין או שלישן, דכיון דאינו ממלא אותן ליכא למיגזר, ולא יתרום בסאה חציה, שהחציה מדה פ"י שיש

(ל) הגאון בעל ערוך לר' בכריתות ט"ז עלה ונכתפק אי בעינן שיכשיר כולו או סגי בהכשר מקצתו, ודעתו לימר דסגי אף בהכשר מקצתו ומהתימה שלא הזכיר שכן מבואר להדיא בחולין ק"ג ב' דלרבי יוחנן דקיי"ל כויתיה ס"ל דיש יד להכשר, וכ"מ להדיא ברש"י פסחים כ' א' ד"ה ועדיין, ע"ש — ודע דרוק הפה מכשיר כמבואר בפ"ק דמכשירין

(נ) בירושלמי פ"ק דתרומות סמכו זה למאמר הכתוב ונחשב, ואם אינו ענין לתרומת מעשר שהרי נתנה בו תורה שעור, נתנו ענין לתרומה גדולה, וכתב במשנ"ר דאיסור זה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא, וע' בהשגות שנתן טעם אחר על מה שהצרכו לתרום דוקא מאומד וע"ה בכס"מ ומל"מ, וברש"י ביצה י"ג רע"ב מבואר דהא דבעינן מאומר ר"ל דסגי מאומד, אבל ה"ה דמהני לכתחלה אם נתנו במדה, וערש"ש שם. ובתוס' מנחות ג"ד ב' ד"ה ניטלת

(מ) בספר משפס כהן סימן ל"ח אות ג' דעתו לומר שטעות סופר הוא בטור וצ"ל תרקב שכן מציינו בכ"מ בתרומה טהורה, לדוגמא בשלהי סנהדרין תרומות ירקבו ע"ש. אמנם המעיין בספר התרומה שהוא מקור דברי הסור יראה שקשה לתגיה שהרי כתב בזה"ל ושוב לקב"ה, וכ"ה בסמ"ג לאוין רנ"ה וביש"ש פ"ח דיבמות אות ל"ג. (מא) סה"ת, יש"ש שם. (מב) סור, והגהת רמ"א שם. (מג) סה"ת, הובא בהגרי"א סק"ג, יש"ש שם, כ"ם שם, וכן ראיתי בתשו' רדב"ז ח"ב סימן תשל"א שכתב בהדיא דמכשירים. וע"ע בסעיף מ"א לענין מעשר שני (מד) ר"מ רס"ב מה"ת. (מה) סם פ"ג הי"א, וע"י בהשגות, ודעת החוס' בכורות כ"ז א' דדוקא כהן בנגוד לדעת רש"י שמתיר אפילו לזר, וכ"כ הגר"א סקמ"ט, וברדב"ז כ' בדעת הר"ם דאחר שנתבטל יכול לאוכלה אפילו זר, וע"י במגן אברהם סימן תנ"ז סק"ג, ובוה"ז אין ג"מ בזה לענין תרומה דהא כהיום אין תרומה גוהגת בחו"ל וכמש"כ הגר"א שם. (מו) כז"ל, כ"מ.

בסאה סימנים עד מקום חציה, דאיכא למיגזר דילמא אתו לתרום במדה (מו), ובדיעבד אם תרם במדה תרומתו תרומה (מח).

טז. המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה, אבל אם אמר כל הפירות האלו תרומה לא אמר כלום, דכיון דכתיב ראשית דגן בעינן שיהיו שיריה ניכרין (מט) (ס).

יז. המתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים תרומתו תרומה, נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים אינו תרומה. והטעם דכשעלה בידו שעור תרומה פחות ממה שחשב תרומתו תרומה שבכלל מחשבתו הוא. דבכלל מאתים מנה, אבל כשעלתה בידו שעור תרומה יותר ממה שחשב אינה תרומה כיון שלא נתכוין לכך, המפריש ועלתה בידו אפילו אחד מעשרים תרומתו תרומה, תרם ועלתה בידו אחד מששים וחזר והוסיף לשם תרומה, אותה התוספת חייבת במעשרות ומפריש ממנה הכהן המעשרות ואחר כך יאכלנה, תרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד הרי זו תרומה ויחזור ויתרום פעם שניה כדי להשלים השעור שברעתו, והתוספת הזאת יש לו להפריש במדה או במשקל או במנין, אבל לא יפרישנה אלא מן המוקף כבראשונה (ג) ולפי שיש בדין זה כמה פרטים לכן טוב שהתורם יהא ברעתו שכמה שיעלה בידו יהיה תרומה (נא).

יח. האומר תרומת הכרי הזה לתוכו, אם אמר בצפוננו או בדרומו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו (ו) ואם לא ציין במקום לא אמר כלום, שלא

(ס) המהרי"ט אלגזי בהלכות חלה אות ח' נסתפק אי בעינן בהשריים כשעור זית, ע"ש ובמשנה ראשונה סוף"ק דחלה כתב ראפילו משהו שריים סגוי, ועי' באות מ"ד מש"כ בשם התוס' ביצה ט"ו, ועי' בספר דברי שאול יו"ד סי' שכ"ב.

(ל) בתוס' אנשי שם פ"ג דתרומות משנה ה' העיר מדברי הרמב"ם פ"ג מה"ת ה"ז שכתב דאם אמר תרומת הכרי בצפוננו חולקין אותו לשנים והחצי שבצפון לשנים ונמצא רביע הכרי שהוא צפון צפוני הוא המדומע, וכתב דהר"מ שכתב כאן וחייב להפריש ממנו תרומתו, ר"ל שחייב להפריש רביע הכרי שבתוכה נמצא גם התרומה, וסמך על דבריו בפ"ג, ותמה על נושאי כליו שלא העירו בזה, אמנם בגליון הרמב"ם לאדמו"ר הגאון רבי איסר זלמן מלצר שליט"א ראיתי שנתעורר מזה ודעתו באמת לומר דדוקא בהך דפ"ג כתב דהוי כמדומע משא"כ הכא שאמר לתוכו בצפוננו דלשון לתוכו מבואר דאינו תורם עדיין

(מז) ר"מ שם פ"ג ה"ד וגרע"ב. (מח) שערי צדק פ"י, משנ"ר פ"ק מ"ו. (מט) ר"מ שם ה"ה, שו"ע סעיף כ"א ובט"ן, ועי' בתואנ"ש פ"ד מ"ה, ועמשי"כ בהערות אות כ"ג בשם המקנה.

(ג) ר"מ שם ה"ה וה"ו ובכפ"מ, ואף דבוה"ז מפרישין תרו"ג כל שהוא אף לכתחלה ונמבואר בסעיף י"ד ככל זאת העתקתי כל זה משום דנ"ם אף האיגוא עממשי"כ המהרי"ט ח"א סימן פ"ה והבנה"ג הוב"ב בספר ארץ חפץ דבתרומת שמן שראוי להר"קה אין טעם לפסור עצמו פחות מהשיעור, ועי' בהערות אות כ"ה ואת ל', (נא) שערי צדק ע"ש.

פירש הראשית (גב) (ל) .

יט. אמר תרומת הכרי הזה בזה והכרי הזה כז ה, מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של שני. פי' אם סיים מקום התרומה בכרי הראשון

רק שאומר שהתרומה תשאר בתוכו ומציין המקום שמשם יוציא התרומה ולא יוציא ממקום אחר על זה, ולכן כשיוציא אח"כ כל התרו"מ אז כל הכרי מתוקן, משאי"כ בהך דפי"ג שלא ואמר אלא בצפוננו להוד דאז כבר קבע חלק התרומה בצד הצפוני ולכן רביע הכרי הוי כמדומע וכתב דהרמב"ם מפרש דהמשנה והברייתא בירושלמי הם ב' עניינים ודוק, ועי' רש"ש עירובין לז ב' וע' חזו"א דמאי סימן יא אות כג וטו אות ח.

(ל) בתשובת מהרי"ט ס"ח סימן כ"ה האריך להוכיח דקריאת שם וקביעת מקום לכולי עלמא מהני לתקן הפירות מטבלין אף בלא הפרשה ממש כמבואר בתוס' בכ"מ והוב"ד בפאת השלחן סי"ד סקי"א ופ"ה ברב"ז ח"ב סי' תשל"א. ובתוס' סוכה כ"ג א' מוכח דס"ל דאף כמעשר שני בעינן קביעת מקום כתרומה. וזהו דלא כמשי"כ בתואב"ש ש"ב. ועי' בישועות מלכו סריק ג ה"ח וע"ה בתוס' ערובין פ"א א ר"ה כ"ד בסופו. ודע דהריטב"א קרושין כו ב-הוב"ד במל"מ סוף הלכות מעשר שני-תירץ על קושית התוס' שם ד"ה מעשה בר"ג, שהקשו כיון שלא קבע מקום לצפוננו ולדדמו מה הועיל בהפרשתו. ותי' דהא דבעינן סיוס מקום היינו דוקא למאן דלית ליה ברירה אבל למאן דאית ליה ברירה לא בעינן סיוס מקום ובקריאת שם סגי וכשאוכל ומשייר שיעור מעשר אמרינן הוברר הדבר לפרעו שזהו מה שתפריש [ובשעה"מ הלכות ערובין תמה עליו דהא מבואר בפסחים ס"ח דר"ג לית ליה ברירה ובמלא הרועים ברירה אות כ"ד כתב לתרץ דר"ג דפסחים לאו היינו ר"ג דיבנה, ובספר תורת חסד לרבינו הגאון האדיר מוהרש"ז זצ"ל מלובלין בחאו"ה סימן מ"ז העיר מדברי השטמ"ק ב"מ יא בשם הריטב"א שסותר למשי"כ בקרושין ע"ש ועי' באמרי בינה חלק א' דיני שבת סימן ל"ה מה שכתב לישיב]. וע"ע בחידושי ריטב"א מכות יט ובחירושי הרשב"א סוכה כ"ד ובחולין י"ד בשם הרמב"ן בשם גאון וברמב"ן ב"מ י"א, וע"ע במהרי"ט שם בשם רבינו ישעיה מטראני שכתב לתרץ כן, ולפ"ז יש לעיין להמחבר שפסק בסעיף י"א דבזמן הזה תרו"מ דרבנן אמרינן יש ברירה אי"כ בדיעבד אם לא סיים המקום י"ל דמהני [ותמהוין לי דברי הכ"מ ס"ד ממעשר שני הט"ו שכתב לתרץ על קושית המהרי"ק שם, דהר"ם לסעמיה אויל דתרומה בזה"ז דרבנן ע"ש ותימא דהא מבואר בכמה מקומות בר"מ שפסק בחבורו למי שורת הדין היכא דתרומה דאורייתא וכמס"ס בפ"ז ממעשר ה"א גבי שני לוגין שאני עתיד להפריש ובפ"א דתרומות ה"כ עי' בכ"מ שם וכן תמה צמח"ס] אמנם מדברי המהרי"ט שם למדתי דיש לחלק בין אם אומר מה שאני עתיד למוד דאז אמרינן הוברר הדבר למסרע אבל כשתורם מעתה בעינן קביעות מקום, שו"ר בתשובות מוהרל"ב"ח סימן קט"ו להגאון השואל מוהר"ש הלוי שכתב דאפילו לפ"ד יש ברירה מ"מ בעינן סיוס מקום מקרא דראשית ע"ש, ובעיקר הדין שפסק המחבר דבזה"ז אמרינן יש ברירה, הנה הבאנו לקמן בפרק ג' שיש חולקים על זה וכמשי"ת שם בס"ד. - בספר משנת ר' עקיבה סימן

בצפוניו או בדרומו. כן כוונתו לסיים מקום תרומתו של שני בצפוניו או בדרומו (גג ז').
 כ. אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף פל' קרוב וסמוך (גג) כיצד
 היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהן
 שתי סאים על המאה שנמצא מפריש ממקום זה על מקום אחר ואם הפריש

ז' כתב לומר דלבר מה שצריך קריאת שם וקביעות מקום צריך ג"כ להזכיר הסכום ע"ש.
 ולענ"ד היה נראה לומר דמה שמצינו בכמה מקומות מפורש סכום המעשרות, הוא רק ברור
 במעשה ההפרשה שמכרר כמה יהיה עתיד להפריש, ואם כן לפמ"כ בשם המהרי"ט דהפרשה
 אינו מעכב בתקון הכרי, לכן אפילו לא הזכיר הסכום נתקן הטבל, ונ"מ היכא שאינו צריך
 לקיים מעשה ההפרשה בפועל אזי אפילו לא פירש הסכום סגי. וראי' לזה מפ"ד דדמאי מ"ד
 שאמרו שם בהפרשת הרמאי שאומר, אחד ממאה יהיה מעשר ושאר מעשר סמוך לו עיי' בתוי"ט
 שם, הרי מבואר מפשטות לשון המשנה שאף שלא הזכיר הסכום, ר"ל שלא אמר עשרה מעשר
 ראשון אפ"ה מהני ואפילו לכתחילה כיון שאינו אלא לצורך ההפרשה והכא כיון שאינו צריך
 לקיים מעשה ההפרשה בפועל דכן הוא הדין בדמאי דמעשרן להוציאן מידי ספק שאינן
 מעושרין והמעשרות שלו להכי אינו מזכיר סכום המעשרות. והך דמ"ה שאמדו ג"כ בלשון הזה
 אף דשם מיירי בודאי מדמפריש גם תרומה גדולה י"ל דמיירי נמי בגונוי שא"צ לקיים מעשה
 חהפרשה כגון שהלוח לכהן וללוי על התרו"מ דמעשרן והו' שלו דלא לחנם נקטה המשנה
 עצה זו דמפריש תרו"ג ותרומת מעשר כאחת. אלא ודאי דמיירי בגונוי הנ"ל דא"צ להפריש
 המעשרות רק התרומות מוכרח הוא להפריש שהם במיתה, ובהו סרה הוצ"ע שבתוס' דעק"א שם
 וביותר לפמ"ש"כ הר"י במ"צ וכ"ה במלאכ"ש בשם הירושלמי דהכא מיירי בכהן ולוי והם ודאי אינם
 צריכים לקיים מעשה ההפרשה בפועל כיון שהמעשרות שלהם. וכן ראיתי בנוסח הפרשת תרו"מ
 בספר מטה יוסף ושערי דמעה ולהגה"צ מהרי"ז סלגס זצ"ל שכתבו בלשון הזה והשעור הראוי
 למעשר שני'.

(לח) איתא בתוספתא פ"ח דדמאי ראה אחר שהפריש תרומה ומעשר ואמר הריני במה
 שאמר זה דבריו קיימין רבי יוסי אומר בסומך תנאי ב"ד (וגי' הגר"א בתכ"ד) ופירש בספר
 צפנת פענח פ"ב מה"ת הי"ג דת"ק ס"ל דרק דיעבד. משום דהרי השני עושה תרו"מ בבת אחת
 ועובר בעשה במש"כ התוס' תמורה ד', ובירושלמי פ"ז דדמאי ופ"ג דתרומות הוה מחלוקת בזה
 עש"ב. וע"ה בספר חזון איש דמאי סימן ט"ז אות ו' משי"כ לחדש דמהני למי שהוא בדרך ואין
 בידו הנוסח ואינו בקי להפריש. שיקח יתד מאחד ומאה ויאמר שיחול הכל כמו שכתוב בנוסחו
 כמו שמצינו באה"ע סי' ל"ח ס"ג שאם אמר כתנאי ב"ג וב"ר מהני וכדאמר סנהדרין ס' א'
 אף אני כמותו כשר' ואף אם אין בידו נוסח ואמר שתהא חלה ההפרשה הכל כמו
 שצריך מן הדין מהני ע"ש ודוק.

(לט) רש"י גיטין ל' ג כתב בטעם דבעינן מוקף משום דחיישינן שמא באותה שעה אינה

(גג) שו"ע סעיף כ"ג ובס"ו, כס"מ שם ה"ט, ובשו"ע יש להגיה כ"ז והכפ"כ בפנים, ולזה העירני
 גיטי הגריצ"ט שליט"א, ודע דהר"מ כתב דין זה בלשון אחר, ועי' במ"ה"מ מה שפירש בכונתו.

שלא מן המוקף תרומתו תרומה, והוא שיהיה המופרש שמור, אבל אם הירד טעון כדי יין או שמן וראה שמשתברין ואמר הרי הן תרומה על פירות שבבית לא אמר כלום (נד), ודעת המחבר (נה) דבזמן הנה דלאיבוד אזלא מפני הטומאה תרומתו תרומה מ', ויש מי שאומר דבשמן שראוי להדלקה אף בדיעבד לא מהני אלא כשעקל בית הבר כרוך עליה, ואפילו בדבר שאין ראוי להדלקה דמהני בכהאי גוונא אפילו לכתחילה היינו דוקא בתרומת מעשר אבל לא בתרומה גדולה דמאורייתא בעינן מוקף (נו).

בעין ובתוס' שם ד"ה לתרום כתבו דאין נראה דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מוקף ואם כן אפילו שתייהן לפניו, וכן דעת הרשב"א סימן קכ"ו הובא במל"מ פ"ג ה"ה, ונבוב"ת אה"ע ז' סימן ל"ז כתב בשמו דאף אם נאמר דהוי מן התורה אפ"ה אין תימא מה שהתירו חכמים משום עונג שבת ע"ש וכ"ד הב"ח והגר"א ז"ל וכמו שהעקנו לשונו בפנים. וכ"כ במרה"פ פ"ב דתרומות בדעת הרמב"ם. אמנם ברדב"ז פ"ג ה"כ כתב דמהנהני בדיעבד מבואר שהוא מדרבנן. וכ"כ בספר מעשה רוקח בדעת הר"מ וכן נראה דעת רש"י הנז' וכמשיכ הרב המגיה במל"מ שם ועיי' רש"י סוטה ל סו"ע א, וכן נראה בדעת הראב"ד בהשגות והכו"פ פ"ז וכמשיכ במשנה ראשונה פ"ד דתרומות מ"ג. והנה לפמשיכ הלבוש והש"ך סק"ג הטעם דבדיעבד תרו"ת משום דמן התורה בחטה אחת כני וא"כ בזה"ז דסגי בכל שהוא לכתחלה י"ל דלא בעינן מוקף, וכן העיר בהגהת דגמ"ר על הש"ך סקמ"ט שכתב הטעם דבעינן מוקף משום דכיון שניטלת מאומר לא יוכל לכוין שיעירה אלא מן המוקף דא"כ בזה"ז דסגי בכל שהוא אפילו לכתחלה אמאי בעינן מוקף וכבר הקדימו בזה בספר דרך המלך על הר"מ ע"ש, ומיהו לטעם רש"י ודאי דגם האינדא בעינן מוקף – יע"ע במגיה שם ובשער המלך שכתבו דאפילו בפירות שחייבין מדרבנן צריך להפריש תרו"ג ותרומת מעשר מן המוקף יעיי' חולין ז' א' – וע"ע בספר מים חיים להפ"ח שכתב שדעת הר"מ בפירוש מוקף הוא כדעת רש"י שם ודלא כתוס' ע"ש. – ועיי' בבאור הגר"א ז"ל בסימן שכ"ה סק"ח שהאריך כענין מוקף ומטיק שיש בזה ג' חלוקים אם הם בלא כלי כלל א"צ אפילו נגיעה ואפילו רחוקים הבית מצרפן [ודוקא במונחין באויר הבית אבל אם הן מונחין בגומא בקרקע הבית אין מצטרפין] ואם הם בתוך כלי ופתוחים מלמעלה צריכים הקפה והוא קירוב ונגיעת כלים אהרדי. ואם הם סתומים אפילו נגיעה לא מהני ל"ל לכתחלה-ע"כ בדבר שמקפיד על תערובתן אין מפרישין מזה על זה אלא בנגיעה וכ"כ הט"ז בר"ס שכ"ו והגר"א שם סק"ה, אולם בש"ך שם סק"ג ובפנה"כ האריך להשיג ע"ז ודעתו דדוקא בעיסה טמאה ושהורה שמקפיד על תערובתן צריך נגיעה אבל בשאר דברים א"צ נגיעה לענין מוקף ע"ב, וכ"פ בחכמת אדם פ"ד הט"ז, ובסידור הגריעב"ק, וע"ה במשנ"ר פ"ב דחלה מ"ה, ובמשנ"ב סימן תנ"ז סק"ז.

(ג) בהגהות תפארת יעקב במס' דמאי פ"ז העיר על המחבר שדעתו להקל בזה"ז דהא ל פי המבואר לכאורה בסוגיא דב"ק קטו ב דהטעם משום דהוי כהפקר א"כ במה נשתנה דין זה בזה"ז, וכן יש להעיר על הלבוש והש"ך סקנ"א שכתבו הטעם דלא אמר כלום משום שאינו יכול לקיים מהנות כהונוי, וכן נתעורר ע"ז הגר"א קלאצקין זצ"ל בספרו חבת הקדש בסימן א' (נד) ד"מ שם הי"ו, (נה) שו"ע סעיף כ"ה, (נו) הגר"א סק"ע ע"ש, ובעמורי אש מש"כ בהבנת רברי קרשו, ובספר עמודי אור סימן ל' אות ו.

כא. פירות המפוזרין בתוך הבית או שתי מגורות פ"י מקומות שמכניסין בהם פירות שבבית אחד, תורם מאחד על הכל דחשיב כמוקף שהבית מצרפן מ"א). שקי תבואה (ג) ועגולי דבילה ותביות של גרוגרות אם היו בהקיפה אחת, ר"ל שנוגעין זה בזה תורם מאחד על הכל, תביות של יין מ"ג עד שלא סתם את פיהם וגם נוגעין זה בזה תורם מאחד על הכל, משסתם תורם מכ"א אחד ואחד ואפילו הם בבית אחד אינם במוקפין (נו), היה מלקט גפי (נח) ירק ומניח בגינה תורם מאחד על הכל הביא מין אחד ביניהן תורם מכל אחד ואחד, הביא מינין הרבה בקופה כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע ואין חלל ביניהם לא יתרום מן העליון על התחתון, ואם הקיף חמשה צבורין בגורן תורם מאחד על הכל, בזמן שעיקר הגורן קיים, אין עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד (נט).

בסימן י"ז [וע"ש בסימן מ' ובמש"כ באית ט"ז] ע"כ מש"כ לתרץ, והנלע"ד ליישב עפ"מ ש"כ אדמו"ר הגרא"ז מלצר שליט"א בספרו הבהיר אבן האזל על הרמב"ם בפ"ב מהל' גזילה ואבירה ה"ה על שלא הזכיר הר"מ שם דבעינן עקל בית הבר וע"ש במ"מ ולח"מ ותירץ דלמסקנת הגמרא שם אין ראייה כלל דהברייתא חשיב כהפקר מה שכרי היין משתכרים דהא סגי במה דהוי אינו ברשותו וכל שאינו ברשותו אינו יכול לעשותו תרומה — כמבואר בירושלמי פ"ק דבכורים — ועפ"ז יושב דברי הר"מ דלדידן לא צריך כלל להעמיד כשעקל בית הבר כרוך עליה, אלא דכל זמן שלא נשפך הדבש לא הוי הפקר ואפ"ה לא מהני לענין תרומה ע"כ, והשתא לפ"ז יש ליישב דברי המחבר דהא מבואר בדבריו בסעיף קלה ובספרנו לקמן סעיף מ"ה דרעתו לומר דבזה"ז דלאיבוד אזיל יש לומר דמהני אף שאינו ברשותו ואף דשם מסיק המחבר להחמיר, היינו משום דבמעשר שני מפורש בקרא ל"הדריא דבעינן שיהא ברשותו דכתיב וצרת הכסף בידך משא"כ בתרומה, שוב בא לידי ספר ישועות מלכו וראיתי שכתב וז"ל ולכאורה היה נראה דרעת המחבר בש"ע כיון דתרומה הוי קדושת הגוף מהני אף באינו ברשותו, אמת כי כן דעת הקצ"ח [בחור"מ סי' קי"ז סק"ב] אבל לא נהירא לי לכן דברי השו"ע צ"ע, וכן בפ"ב דמע"ש ה"ב תמה על המחבר וכתב דבאינו ברשותו ל"מ אף בדיעבד ע"ש ועיי' בחזון יחזקאל פ"א דמע"ש ה"ו. מ"א) הגר"א בסק"א כתב דזהו לפי גירסתו בתוספתא אבל לפי גירסא שלנו תורם

מכל אחד ואחד, וכ"ה בכפ"פ פ"ו, אולם בהגהותיו על תוספתא הגיה ג"כ כגירסת הרמב"ם.

(ג) הרדב"ז כתב די"ל דשקי תבואה אף שהן סתומות אין השק מחלק בין התבואה שבתוכן שהרי עתיד לפרקן מן השקין ולערב הכל אבל בחביות אחר שנסתמו כל אחת עומדת בפני עצמה. ומדברי הגר"א בסי' שכ"ה הנ"ל לא משמע לחלק בזה.

(ג) כן הוא בר"מ, ובהגהות מראה כהן העיר ע"פ הירושלמי פ"ג דמעשר שני דבשל

(נו) ר"מ שם הי"ה שר"ע שם ובש"ך, ובהגר"א סו"ס שכ"ה. (נח) והוא מלשון אין גפין שפירשו ותיביר וקיסור והיינו אגודה של ירק, ובתוספתא הגירסא כ פ י ופי' בחסדי דוד שהוא מלשון כיפין וזירין שבת קנח א, (נט) שם הי"ה, ועיי' בירושלמי פ"ב ובמה"ס.

כב. לצורך שבת ייום טוב ובשעת הדחק כגון שקרוב לחשיכה ויש לוי טבל במקום אחר וצריך להם בשבת, ואי אפשר להביא לביתו קודם שתחשך מותר לתרום עליהם מטבל שבביתו (ט) וכן כדי לסלק מכשול מלפני עם הארץ תורמין אף שלא מן המוקף (סא).

כג. וכל זה בארץ ישראל. אבל בחוצה לארץ מערישין אותה לבתחילה שלא מן המוקף (סב) (מד).

כד. אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מן הנשאר וזהו הנקרא מעשר ראשון, והמעשר הזה ללוויים זכרים ונקבות (סג) ויש אומרים

שמן כיון שאין דרך לזכור השמן עם הקנקן ולכן אפילו סתומין תורם מאחד על הכל ע"ש, וכבר תמה בגליון הש"ס שם על הכ"מ שלא העיר בזה

(מז) בשלחן גבוה אית קפ"א פסק להלכה למעשה דאף באר"י בזה"ו החיו דרבנן אוכל ואח"כ מפריש וכ"כ בספר החיים להגאון מוהר"ש קליגר ז"ל הלכות לולב סימן תרנ"ט, אולם בשו"ע יו"ד סימן שכ"ג מבואר דלא אמרינן כן אלא בחלת חו"ל דעיקרו דרבנן, וכן העלה בספר ציצ הקדש ח"א סימן י"ט והביא דברי הרשב"א התור שם שכתבו דחלת חו"ל אינה טובלת כלל קודם ההפרשה, ובמהרי"ט אלגאזי בכורות פ"ד אות מ"ו כתב דלא תקנו חו"ל תרומה בחו"ל כ"א לענין ההפרשה בלבד כדי שלא תשתכח תורת תרומה אבל לא תקנו דכל עוד שלא הפריש שיהא אסור משים טבל, משא"כ בחלת אר"י כיון שטובלת נמצא בשעת אכילה אוכל טבל, ועי' בתפא"י פ"ג דתרומות אות ג' ובתפארת יעקב, ועי' בתוס' ביצה ט א ד"ה גלגל שכתבו שצריך שתהא גדולה שיהא לה היכרא אחר ההפרשה ועי' בהגר"א שם סק"א, ודע דלפי המבואר בש"ע שם ע"פ התוס' גדה ו א ד"ה ומקפת, א"כ בפירות שלא היו מעולם בהקיפה אחת אף בח"ל צריך להקיפן יחד כדין שני עיסות שנילושו כ"א בפני עצמה.

(ס) המנחת חנוך במצוה שצ"ה כתב דאפשר דאפילו לבת לוי הנשואה לישראל יכול ליתן, ואפשר דאפילו לבעלה אם נותן יוצא ידי נתינה, ועיין ביו"ד סימן ס"א סעיף ח' וביד אפרים שם בשם פרי חדש ופרי תואר, ובקונטרס תורה מציון ח"ד סימן כ' ראיתי שכתבו ע"פ מנהג מרן הגר"ש סלנט זצ"ל שהבעל נותן לאשתו הלוייה והכהנת את המעשר ע"ש, ובספר ישועות מלכו יו"ד סימן ס"ה כתב ששמע שהגרש"ס הורה שמותר לתת המעשר לנקה לוייה אף שנשאת לישראל אבל איי ליתן לכהנת וכן צדד הגאון המחבר דלרבי עקיבא דלית

(ס) כפ"ס פי"ו, ש"ע. וכדעת התוס', יבמות צ"ג גיטין ל' ב"מ ל"ה וכ"ד הסמ"ג עשין קל"ד הוב"ד במל"מ הי"ו ע"ש ובהגר"א אות קי"ח, ובתוס' ערוכין ל' ב כתבו דלא התירו רק לכבוד שבת וי"ט ולא לצורך מצוה אחרת, ועי' בש"מ ב"מ י"א שכ' הריטב"א בשם י"ם ובשעת הדחק תורמין ומעשרין שלא מן המוקף. (סא) ר"מ פי"ח, (סב) ר"מ ס"ג ממעשר ה"ה, שו"ע סעיף ע. (סג) ר"מ שם ה"א, שו"ע סעיף י"ט.

אף לכהן דקנסו את הלויים בימי עזרא על שלא עלו (סד) ולמעשה יש לנהוג כדעה ראשונה (סה) ומצוה מן המובחר ליתן ללוי או לכהן חבד דכתיב למען יחזקו בתורת ה' (סו).

כה. מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר בטומאה שאין בו קדושה כלל. לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת, אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד ויש אומרים אפילו שני עדים (סז) ונשאת ואחר כך בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהא אסורה במעשר (סח).

להו לכהנים זכיה בהו אלא מתקנת עזרא, יש לומר דלא תקנו אלא לזכרים שיש להם קצת זכות בתרומת מעשר ע"ש והוא לשיטתו אזיל דס"ל שלא יצא ידי נתינה בתרומה אם נתן לכהנת וכבר כתבנו לעיל אות כ"ד שנעלם ממנו לשון הר"ם בפ"א מהלכות בכירים ובמקום אחר כתבנו בבאור דברי הר"ם הג"ז — וגם נעלם מעיניו הבדולחים דברי הכפ"פ פמ"ו שכתב להדיא לכהן או לכהנת, ועי' בירושלמי סוף"ה דמעשר שני ובאור שמה פ"ד מה"ת סוף הי"ב עש"ה.

(מ) והא דנתן בקדושין רפ"ד, עשרה יוחסין עלו מבבל וקחשיב לויים אלמא עלו, עי"ש ברש"י ובתוס' ביבמות פו ב ד"ה ומבני לוי, ובכ"פ פ"כ"ה בשם אביו כתב שבאמת עלו אלא שלא עלו מהתעוררות רוחם אלא על ידי אונס ועי' בקדושין כט ב (ש"ר בתויו"ט רפ"ד דקדושין שכתב לתרץ כן מדעתיה דנפשיה, והמעין שם יראה שנעלם ממנו לפי שעה דברי היתוס' יבמות שהזכרנו וכן נראה שנמשך אחריו הרב בעל עינים למשפט על קדושין שם אכבר נתעוררו על זה הגר"ם שטראשון ז"ל ובהגהת תפארת יעקב, עוד מבואר שם בשם הרא"ם פרשת קרח דלאחר קנס עזרא לא יתבינן כלל ללויים ושכ"ד הר"ם, אך כתב דמעוברא דרבנן גמליאל וזקנים מסתברא כמ"ד אף לכהנים וכ"כ התוס' שם דסתמא דכמה סוגיות בש"ס כרבי עקיבא ודעת הכ"מ בדעת הר"ם דעזרא לא קנס אלא ללויים שבזמנו לבד וע"ש ובב"י מש"כ להקשות ע"ז מהך דיוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר, וכן הקשה מסוגיא דיבמות שם וע"ש מש"כ לתרץ, ועי' ברדב"ז, ועי' בספר תורת הארץ בפ"ג אות ע"ה מש"כ בבאור דברי הבי"ע עש"ב, ובאות ע"ד הביא דברי הריטב"א ביבמות שם שהקשה דכיון דמדאורייתא לר"ע דוקא ללוי האריך אפשר לעזרא לקנסו שיתנו לכהן שהרי לא יצאו ישראל ידי נתינה ע"ש מש"כ לתרץ, וע"ע בספר אשל אברהם בפירות גיטוסר סימן י"א, ובספר חזקן איש דמאי סימן ב אות ג' ואות ו', וע"ע לקמן אות צב.

(סד) טור, הגהת רמ"א שם, כו"פ פכ"ה. (סה) בית חדש, וכדעת הר"ם הובא בהערות אות פ"ו וכן מצד הגר"א בס"ק נ"ב, וע"ע בחזקן איש דמאי סימן ב' אות ג'. (סו) תשו' מחרי"ס ח"א סס"ד ועי' במהרי"ט"א בכורות פ"ד אות מ"ד שכתב דמימרא דחולין ק"ל תליא בפלוגתא דרבנחא ע"ש. (סז) הגר"א ס"ק ק"יב, ישועות מלכו, ועי' באור שמה. (סח) ר"מ שם הי"ב, שו"ע סעיף ס"ו, ודעת החת"ם יבמות צ"א ד"ה אסור ולרבנן מותר לה לאכלו רק שאין חולקין לה מעשר, ועי' רש"ש שם.

כו. מעשר ראשון שזקוק הלוי מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן והוא הנקרא תרומת-מזבח, ודינה כדין תרומה גדולה, וזבל מקום צריך לדקדק בשעורה אפילו בזמן הזה שהרי שעורה מפורש בתורה (כט).

כז. מצות תרומת מעשר שיפריש אותה בן לוי ממעשרו אלא שיש לו להישראל גם כן רשות להפריש אותה וליתנה לכהן (ע).

כח. לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת מעשר, וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן לפי שהם טובלין והמעשר עני יתנו לעניים אבל אין מוציאין המעשר מיד הכהנים, וכן כל מתנות כהונה אין מוציאין אותו מכהן לכהן (שא).

כט. האוכל פירותיו טובלין וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אף על פי שהן חייבין מיתה לשמים אין משלמין דבתנות לבעליהם שנאמר אשר ירימו לה' אין לך בהן כלום עד שירימו אותן (עב).

ל. כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה מלאכתן מוציאין את התרומה והמעשרות מניהן ונותנין אותם לכהנים וללויים אחרים, קנס הוא להם כדי שלא יקפצו לגרנות ולגתית ויקנו טבלים כדי להפקיע מתנות אחיהם כהנים, ואם קנו קודם שתגמר מלאכתן אין מוציאין מידם כיון דלא חל עדיין חיוב הפרשה כשהיו ביד הישראל (עג).

לא. כהן או לוי שמכרו פירות תלושין לישראל קודם שתגמר מלאכתן ואין צריך לומר אם מכרו במחובר הרי התרומה או המעשר שלהם ולא אמרינן שמכרו זכותם לישראל שמכרום לו, שכיון שמכרו קודם גמר מלאכתן עדיין לא היה להם זכות בתרומות ומעשרות שבהן שמכרוהו לישראל, ואם מכרו אחר גמר מלאכה דאז כבר היו להם זכות שהרי יכולין להפריש ולעבבן לעצמן וכיון שלא עשו כן אמרינן מסתמא כל זכות שיש להם באותה תבואה מכרו לישראל הרי התרומה והמעשר של זקוק ומפריש ונותן

(ס) ר"מ פ"ג מה"ח ה"ג, שו"ע סעיף כז, (ע) ר"מ שם ה"ב, שערי צדק פרק י' בביני"א אות ב' ע"ש, דברי שאול ויהי דלא כדברי מהרי"ט שם שכתב דאף בדיעבד לא מהני דהוי כחורם את שאינו שלו ע"ש, וכן העלה בברכ"י, אך כתב דפירות ישראל שגרלו בקרקע שלו טוב לחוש ולא להפריש הבעה"ב התרומה ע"ש, ועל כפי אורים גדולים לימוד ג' שכתב בדעת הטור והש"ע שהשמיטתו משום דלא סבירא להו כה"מ ע"ש (עא) ר"מ פ"א מהלכות מעשר ה"ג ד' [ועש"ה בכ"מ ומה שתמה עליו בשע"ה, ובגליון הש"ס פ"ה דמע"ש ה"ג], שו"ע סעיף ס"ח ס"ט, ועל ברור"ם, ודע דבשע"ה"מ שם הוביל במנחת חנוך מצוה ט"ז כתב בדעת רש"י קרושין נח ב' דמוציאין מכהן ללוי עש"ב אולם עיין במקנה שם שנתעורר לזה וע"ש מש"כ בישוב דבריו, ע"כ חמנ"ח שם לדעת הר"מ ה"ה דכהנת אשת חור או שנפסלה מדרומה דינה כישראל לענין זה, וע"ש. (עב) שם ה"ה, שם סעיף ע'. (עג) ר"מ שם פ"ו חט"ו, וע"י בהשגחה שו"ע סעיף קכ"ב ובש"ך, וע"י חו"א דמאי סימן יד אות טו.

לכ"כ כהן או לוי שירצה (עז).

לב. כהן וְלוי שקבלו שדה מישראל כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה ובמעשרות והישראל נוטל חלקו ונותן לכל כהן או לוי שירצה אבל ישראל שקבל שדהו מכהן או מלוי התרומה או המעשר לבעל השדה ושאר המתנות חולקין (עז).

לג. המקבל זיתים להוציא מהן שמן בין ישראל מכהן או לוי, בין כהן או לוי מישראל חולקין בתרומה ומעשרות מפני שהשמן חשוב הוא (עז).
 לד. ישראל שירש טבל ממורח (יז) מאבי אמו כהן ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישראל הרי זה מפריש ממנו מעשרותיו והן שלו שהמתנות הראויות ליתרם כמו שהורמו הן אע"פ שלא הורמו (עז).

לה. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבלים קודם שידוש ויפריש תרומה גדולה, ונתנו ללוי, אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו אלא תרומת מעשר בלבד (מה), אבל אם דש ומירח ישראל והפריש מעשר מן הדגן קודם שיפריש תרומה גדולה אף קודם שראה פני הבית (עח) ונתנו ללוי חייב הלוי להפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר דמאחר שנעשה דגן נתחייב בתרומה (עט).

(מ) וכ"ה ברש"י קדושין נח א' וכ"כ הגאון הנצי"ב בספרו העמק שאלה בפרשת קרח בדעת השאלות, דדוקא ממורחים אבל שלא נתמרחו לא ולא מסטר מטעם דיכול לומר אתינא דאנן לא ס"ל סברא זו, ואף דהתנן יכול להפריש גם עד שלא נתמרחו ותרומתו דאורייתא מכל מקום לא מיקרי בידו לתרום כיון שאינו מחויב מן התורה ע"ש, וע' מזה באורך במהריט"א בכורות פ"ח אות ס"ז, ועי' מזה בספר ישועות מלכו פ"א מה' מעשר ה'ג מה שהעלה בזה לדינא עש"ה.
 מה' המל"מ הביא דברי הירושלמי פ"ק דחלה שאמרו דדוקא כשמירח קודם ההפרשה בזה אמרינן דפטור מתרו"ג, אבל אם הפריש תרומת מעשר קודם מירוח כי הדר מירחו כיון דתו לא מפריש מיניה תרומת מעשר לא קרינן ביה ולא תרומ"ע ותרו"ג וחייב להפריש ממנו תרו"ג, ומסיק דהר"ם דחה דברי הירושלמי מהלכה, — וע' בישועות מלכו מה שחמה בדברי המל"מ על שבתחלת דבריו רצה להעמיס חילוק זה בדברי הר"ם ע"ש — עוד הביא בשם הירושלמי שאמרו דדוקא כשמפריש התרומת מעשר מיניה וביה ולא כשמפריש ממקום אחר עליו, וכתב דחילוק זה

(עד) שם ה"ט, שו"ע סעיף קכ"ג ובש"י, (עה) שם ה"יז, (עז) שם ה"ח, ועכ"מ, ועי' חזו"א שם אות ט. (עז) שם ה"א. (עח) משנה למלך בדעת הר"ם ע"ש, ושכן דעת התוס' צרובין ל"ג וביצח יג, ובשם התוס' שבת קכ"ז כתב דדוקא כשראה גם כן פני הבית דאיכא חיוב תרומה גדולה על ישראל מן התורה בזה חייב גם הלוי להפריש תרומה גדולה ממעשרו, ונסתפק עוד שם לדעתם אם חייב בתרומה גדולה היכא דנקבע בשאר דברים הקובעים, דיח לומר דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון שנקבע בקביעות דרבנן לא נסטר הלוי מתרומה גדולה מדרבנן ע"ש, (עט) ר"ם פ"ג פה"ח ח"ג, כס"ט.

לו. בן לוי שלקח מעשר שבלים לא יתן תרומתו לכהן שבלים אלא קונסין אותו לדוש ולזרות וליתן לו מעשר מן המעשר מן הדגן. ואינו חייב ליתן לו מן התבן או העצה פי' תבן של מיני קטניות. ואם הפריש תרומת מעשר שבלים כמו שנתנו לו הרי זה כותש ונותן לכהן את הזרע ואת התבן. ומפני מה קנסוהו לכתוש מפני שלקח המעשר שבלים והפקיע ממנו תרומה גדולה (ע) (פ).
 לו. תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד (ז) אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה. דבר שדרכו למדור מודה. ודבר הנשקל שוקל. דבר שאפשר למנות מונה. היה אפשר למנותו ולשוקלו ולמידדו המונה משובה והמודד משובה ממנו והשוקל משובה משניהן (פ) (ק) ובדיעבד אף אם תרם אותה מאומד מהני (פג). ובלבד שיתכוין לאומר יפה דכל כהאי גוונא לא חשיב מרבה במעשרות (פג).

לא נזכר בדברי רבינו לא בפירוש ולא מכלילא והדבר צריך תלמוד. י"המהריט"א ריש הלכות חלה הביא דבריו ומסיק דלתלמודא דירן אין חילוק ובכל ענין פסור מתרומה גדולה ע"ש ובספר אור שמח – ובדין מעשר שני שהקדימו בטבלים עיין בפ"י הר"ש והרע"ב פ"א מתרומות מ"ה שדינו כדין מעשר ראשון. וע"י בתיו"ט ובתוס' רעק"א ובמהריט"א שם אות ב'. – ולענין הקדים כשהוא דגן ע"י בחזון איש דמאי סימן ד' אות י"ז שכתב דבעיקר ההפרשה נראה דתרו"ג סודמת לתרומ"ע. וע"ש שנכתב אף צריך להפריש תרומ"ע על התרו"ג וכן אם הקדים תרומ"ע אם אותו התרומ"ע חייב בתרו"ג ועצ"ש באית כ"ב.

(כ) גם בשמ"ק על ביצה כתב ט"ז, וה"ש"י ביצה יג כתב הטעם מפני שהקדים וגרם להעביר על דברי תורה שהמשנה סדר מעשריתיו עובר בלא ועי' רש"ש שם, וכ"כ המאירי שם ובפ"י הר"י פ"ג דעירובין (ימיהו על כרחק צריך לומר דבכה"ג אינו לאו גמור כמבואר ברש"י שבת קכ"ז דאם הפרישו קודם מירוח אינו עובר – והוא בעיא דלא איפשיטא בירושלמי פ"ג דתרומות ה"ג – אלא רצה לומר שעשה ההיפך מכוונת התורה. ועי' בישוע"מ פ"ג הכ"ג. ובעיקר דין זה דהפריש קודם מירוח ע"י בסוף ספר משנת ר"ב פ"פול ארוך מבין המחבר מרן הגאון האדר"ת זצ"ל, ובספרו אחרית השנים פ"ד ה"ג אות ה' כתב דמ"מ עובר בעשה, ועי' בספר השקפה לברכה מקור כב) ובספר עשר תעשר הלכה ע"ז כתב דלטעם הדין לא שייך דין זה בזה"ז דבלא"ה אין מפרישין רק חטה אחת ואם כן לא גרם להפסיד כלל, משאיכ' לטעם רש"י דשייך אף בזמן הזה.

(ג) בספר ארץ חיים בשם קרית מלך רב ח"ב בקונטרס התשובות סוף סימן ט' כתב דמה

(פ) שם הי"ה. (פא) שם הי"א, שו"ע סעיף כ"ד. (פב) הגר"א ס"ק ס"ד תוס' גיטין לא ד"ה גיטין מאומר ובכמ"ק, כפ"פ ס"ד, מים חיים להפ"ת, שערי צדק פ"י הי"א. ארץ חפץ, עירך השלחן סימן ס"א ה"ג. (פג) תוס' שם ובכ"מ. ש"ע"צ שם. ועי' תיו"ט פ"ק דאבות משנה ט"ו, ועי' תוס' גיטין ובכורות נה ד"ל דאף במעשר ראשון שרי מאומר, ובתוס' מנחות נד ב ד"ה גיטין כתבו דמעשר עני ומע"ש לא איתקש לענין מאומר, ועי' בבני"א שם אות ג' דדוק.

לח תרומת מעשר מפרישין אותו שלא מן המוקף, ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף (ע"ז). ויש אומרים דדוקא מדאורייתא שרי בתרומת מעשר שלא מן המוקף אבל מדרבנן אסור לכל (ע"ז), ולדיעה ראשונה מותר להפריש שאר מעשרות שלא מן המוקף אף לת"ח (פ"ג) אך בזה דינם שוה שאין מעשרין אלא מן המובחר ואין מעשרין מאומד וכל כיוצא (ע"ז).

לט. המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן ופירותיו מתוקנין, והממעט, פירותיו טבליים, לכן יקדק בשעורן (ע"ז).

מ. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחת מפריש אחד ממאה ומעט יותר ואומר, „אחד ממאה שיש כאן הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי הוא עכשיו חולין ט"ו טבל עד שאפריש התרומה גדולה (ז) והנשאר מזה שהפרשתי שהוא המעט היתר על אחד ממאה הוא תרומה גדולה ע"ה הכל, והמעשר ראשון שראוי להיות למאה טבל אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי וזה הנשאר יתר על

שנהגין לומר היתר מאחד ממאה יהיה תרימה גדולה והשאר תרומת מעשר לא הוי כמאומד ע"ש – בתוספתא פ"ג דתרומות אכרו דאבי יש לפניו פירות גדולים וקטנים אינו צריך לישוב ולשער לעשר מן הגדולים על הגדולים וכן הקטנים על הקטנים אלא מיזער בכינוני, ובשלחן גבוה את קליה הביאה ותמה על הר"מ שהשמיטה, וע"ש באות קצ"ב, – הרש"ש בפ"ה דמעשר שני כתב דדוקא בפירות גסין השוקל משובח אבל בחטין יכדומה שוה מדה למשקל ע"ש.

(ז) התפאי פ"ה דדמאי מ"ב כתב שהצריכו לימר כן משום דאליכ מדמפריש תרו"גו ותרומ"ע יחד חיישנין שמא יקדים תרומ"ע לתרו"ג להכי יאמר כן להכירא, ולרביא ה"ט דצ"ל כן מדצריך להפריש תרו"ג מאומד ותרומ"ע צריך ברידה ובאומר והשאר הוי כמאומד, וז"ל החזון איש דמאי סימן י"ב אות ב' לפי פשוטו אין צורך לומר שיהא חולין, ואח"כ לקרות שם אלא אפשר לומר יותר מאחד ממאה, ובודאי יש כאן מה שיש ללמוד מזה אבל מ"מ לא קבע התנא הדבר חוקה על התורם. – ודע דבגוסה הפרשת יין המובא בתולדות הגה"צ מוהרי"ז סלנט זצ"ל מביאר דצריך להפריש התרו"ג והתרומ"ע כ"א לחד, ושמעתי מהרה"ג רב"צ ידלר שליט"א שכן היה דעת מרן הגר"ש סלנט זצ"ל ומהטעם דתיכף כשעשה תרומה גדולה נתערב הכל ביחד והו"ל מדומע, אך זה דוקא כשאוחז הכלי ביד, אבל כשהכלי עומד במקומו אז אין כאן תערובות ויכול להפריש בבת אחת, וכ"כ בספר חזון איש דמאי סימן ט אות יג.

(פד) ר"מ שם ה"כ, הגהת רמ"א שם, תוס' גיטין ל ד"ה וכי נהשדו בשם י"מ. (פה) תוס' גיטין שם ובכ"מ. (פו) הגר"א ס"ק קי"ח, (ומשמעית דבריו שם ילדעת התיב' אף סאר מעשרות אסור מדרבנן כתרומת מעשר) להם יהודה, שערי צדק. (פז) ר"מ פ"א ממעשר ה"ג י"ד, ש"ע סעיף ע"ו ע"ו. (פח) שם, ושם, ובש"ך ס"ק ק"ד וב"בוש כתבו גם פירותיו טבליים, אמנם כירושלמי פ"ה דדמאי גרסינן תפוחת מפעשרותיו מעשרותיו מתוקנין ופירותיו מקולקלין וכ"ה בהשגות ס"א דמעשר הט"ו ולכן תיבת גם להשיך והלבוש קשיא, ולזה חצירני הר"ג מוהר"א פרוש שליט"א.

התרומה שהפרשתי הרי הוא תרומת-מעשר על הכל" (פט). ובסוף הפרק נכתוב בעז"י סדר ונוסחת ההפרשה בפרטות.

מא. ואחר כך יפריש אחד מעשרה מהנשאר והוא הנקרא מעשר שני וזה משפטו, אם לא הוכשר אז הוא טהור והיה ראוי לאכלו בירושלים שאף על פי שאין חומה קדושת העיר והבית לא בטלו, אלא שאי אפשר לאכלו כיון שאין מזבח דאיתקש לבכור בהמה (מכות יט), ועוד דאסור לאכלם מפני שכולנו טמאי מתים ואין לנו בעז"ר אפר פרה (כ) והאוכל מעשר שני בטומאה

(ג) ובספר התרומה הלכות א"י כתב וז"ל שאם הפירות לא הוכשרו שמוחר לאוכלו בירושלים, וכתב עליו הסמ"ג עיין קל"ו ולא ידעתי מנין לו, וביאר הב"ח דכוונתו לתאור עליו דאף אם המעשר שני לא הוגשר מכל מקום האוכלו בטומאת הגוף לוקה, וכיו"ב תמה על לשון הסור ע"ש מש"כ ליישב (ורברי הכפות חמרים סוכה ל"ד ב צע"ג) ובתשובת חתם סופר יו"ד סימן דל"ה כתב ליישב כוונת סה"ת דר"ל דמעשר שני בזמן הזה שלא הוכשר דמצד עצמה ראויה לאכול ע"י שום מציאות וכו' וכיון שראויים מעצמותם אם כן אי אפשר לשרוף מעשר שני טהור, ולא לפרות בירושלים והיו צריכים גנייה עד שירקבו והיישיגן לתקלה, ע"כ טוב להכשירם ולטמאם ביד כדי שיוכל לפרותם להריא ע"ש, שוב כתב ריש לעיין אמאי לא נימא הכא שמוחר לפרות בטהרה או אפילו לשרוף בטהרה, דהו"ל כאלו כבר נטמא כדאמרינן בע"ז י"ג דבזמן שאין ביהמ"ק קיים הו" קדשים כבעלי מומים ומה"ת מותר להטיל מום בקדשים וגרע אפילו ממטי"ל מום בבע"מ, ורוחק לומר דנראה כפודה או כשורף קדשים טהורים רא"כ היאך יטמאם דנראה כמטמא בידים קדשים טהורים וצ"ע ועיין פרישה עכ"ל ור"ל שהפרישה למד בכוונת האור דמירי במכשירים קודם מירוח דוקא ע"ש וב"ב הטו"ז סקל"א, אולם בהלכות קטנות ח"א סימן קל"ט מבאר דמכשירין הטבול למעשר שני וע"י כס' משפט כהן סימן ל"ח אות ג, מה שרן להקל בזה — ובכ"מ פ"ב ה"ד כתב וז"ל וכתב הסור מעשר שני בזמן הזה מותר להכשירו כדי שיטמא, והכי אמרינן בירושלמי פ"ג דמעשר שני ה"ו רבי טוחס מסאב לה ופדה לה, וליאורה משמע מדבריו דאף מעשר שני עצמו מותר לטמא וצ"ע מחמבורא בסוכה ל"ה הר אמר מפני שמבשרה וערש"י שם ובערוך לנר, וכן יש להעיר על דברי החרדים ושכ"ה בספר מטה יוסף שכתב ג"כ דמעשר שני שלא הוכשר מכשירין אותו במים ימטמאין אותו, וכבר נתעורר בספר ישועות מלכו שם על דברת הכ"מ ע"ש. וכן תמה במנחת חנוך מצוה ק"ם על הפנ"י פסחים לה א ע"ש — וע"י מזה בספר אחיעזר ח"ב סימן מ' — האומנם מלשונו שם משמע דס"ל בדעת השו"ע רבוה"ו מותר להכשירו כיון דא"א לאכלן בירושלים, שו"ר לרבינו הגאון חזון איש בספרו על שביעית סימן ה' אות י' שכתב ג"כ בכוונת השור דבמעשר שני ממש איירי, ותמה על הרר"ס, ולא קשיא מתרומה דהתם לית ליה תקנתא בטומאה ולמה יטמאנו, אבל הכא במעשר שני ראית ליה תקנתא בפריה חשוב כהפס"א ובמקום שהולך להפסד מותר לטמא ביד ע"ש, וע"י כיו"ב בספר אחרית השנים להגאון האדרת צ"ל פ"א אות ז ח.

לוקה (ב) ולכן אם הוא חוץ לירושלים פודהו, ובזמן הזה אם רצה לפדות מעשר שני שוה מנה בפרוטה (ג) לכתחלה פודה (ד) ומשליך הפרוטה לים הגדול, אבל

(ג) וז"ל הר"ם פ"ב ה"ו האוכל כזית מע"ש או רביעית יין מפירות שנכנסו לירושלים ויצאו חייב מלקות ולוקה על כאוי"א בפ"ע אבל אם אכלו קודם שנכנסו לירושלים מכין אורזו מכת מדרות מדבריהם ובתוס' מכות י"ז כתבו דמ"מ עובר אעשה ע"ש ובריטב"א, ובכ"מ כתב דזהו ג"כ כוונת הרמב"ם. ועי' להגאון רידב"ז וז"ל ריש הלכות שביעית.

(ד) הר"ם בשם הגאונים נתן טעם משום דלא חמור מן ההקדש. והגר"א בסימן רצ"ד סק"כ כתב דאין ראייה מהקדש דטעמא דהקדש משום דאין אונאה להקדש ואף שי"ל דמעשר שני בזה"ז אינו שוין כלום מ"מ ל"ד להקדש, ועוד שהרי האמוראין אחר הבית היו פודין בשוין כמ"ש בירושלמי רפ"ד דמע"ש, לכן נראה דטעמא של הגאונים משום דקיי"ל בקדושת ג"ב כ"מ דמע"ש דין הקדש יש לו, והירושלמי ס"ל דהלכה כר"י גבי ר"מ, אבל אגן קיי"ל כגמרא דידן ולכן כתב בתה"ד דאפילו מדת חסידות אינו, ודע דהר"ש סירליאו פ"ט משיעית מ"ח חידש לומר דגם בדמי שביעית יכול להל"ל שוה מנה בפרוטה ובספרנו תורת השמיטה הערה לח כבר כתבנו מה שיש לעיין עליו ע"ש שוב יצא לאור ספר חזון איש על נגעים ובהוספות שבסוף הספר שם אות ה' ראיתי שתמה ג"כ על הרש"ס ומסיק שאין להק"ל ע"ש — ושעור הפרוטה עיין בשיעור כאן סעיף קל"ד ובסימן רצ"ד סעיף ו', ועיין בביתור הגר"א סימן ש"ה סק"ד שהאר"י מדין המטבעות שבזמנינו וכתב דיש לחשוב לפי השער שלוקחין כסף מווקף ופודין במטבעות לא בתורת כסף אלא בתורת שוה כסף ע"ש, ובתולדות הגה"צ מוהרי"ז מסא"נט זצ"ל כתב וז"ל פה כעת לפי המקח של כסף צרוף יכול להל"ל על פארא, ובספר ארץ חפץ נתיב ד' סעיף ג' כתב וז"ל והעולם מקילים בזה הרבה, יש לוקחין פרוטה שקורין פארא היא מטבע ישנה וא"י אם יש שם כסף כשעור פרוטה גם לכתחלה בעינן מטבע היוצא וכמשי"ל. ואלענין הכסף שבזמנינו ראיתי בגליון תרו"מ הגורפס פציה"ק ירושלים ת"ו שכתב דעל השלינג הנהוג היום יכולין לפדות מאה וששים פעמים. ובספר עשר תעשר הלכה רנ"ה העלה בחשבוננו דאין להל"ל עליו יותר משבעים וחמשה פעמים ע"ש. ולא דק דגם לפי חשבוננו עולה השלינג לתשעים ושש פרוטות — ודע דלפמש"כ הש"ך בסימן רצ"ד סקט"ז לתרץ דברי הרמ"א שם בסעיף ו' שכתב לענין פדיון גסע רבעי שצריך לפדותו על חצי וויינר אף שהוא עולה ערך ד' פרוטות, ותירץ עפמ"כ הסמ"ע בחו"מ סימן פ"ה דבזמננו זה שאין יכולין לקנות בפרוטה כי אם מעט מזעיר — בנגוד לזמן הגמרא שהיו קונין ביצה בפרוטה וכמ"ש בתוס' ערכין כו א ד"ה ר"י — יש לומר דלא סגי בפרוטה וצריך שיהא שוה חצי וויינר, א"כ בכסף שבזמנינו אף לדעת הגליון א"א לפדות רק ארבעים פעמים ואז יעלה לכל פדיון ד' פרוטות וכדעת הרמ"א שם וכשפודה בפירות צריך שיהא שווים מעט יותר ממיל אר"י, ולכפה"ח בשעור מיל שגם הוא מטבע חשובה לקנות עבורו אף בזמנינו, ובעברי דרך למודי במסכת ערכין שם ראיתי שיש להביא ראייה לתירוצו הא' של הש"ך שם שכתב דלהכי נקט הרמ"א חצי וויינר משום שלא היתה אז מטבע פחותה מזה, והוא מהא דאמרינן התם דת"ק סבר אי ס' דאיכא בחומשו פרוטה פרכינן, וידוע דאיסור הוא ח' פרוטות ואס' כן למה נקטה המשנה איסור דהא

לשאר נהרות צריך לשחקה תחלה, וכן אם רצה יכול לחלל לנהלה מעט
 שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות (ו) ושוּרף את הפירות שהחלל

בחצי איסר סגי, או משום שלא היה מצוי בזמן המשנה מטבע פחותה מאיסר וכן בכ"ס בכ"מ לא
 דברו אלא באיסר, לבד בקירושין יב א, ועי' בסוכה לט א, מזה נראה ש"א היתה מטבע פחותה
 מאיסר מצויה כ"כ אף בזמן הש"ס, אבל אם פודה בשוה כסף פודה בד"פ כמבואר בפיה"מ להר"ם שם. ועי'
 בתיו"ט פ"ד ממע"ש מ"ג שכתב שם דלהכי נקט איסר דוקא לפי שהיא דבר חשוב קצת ונמשך
 אחריו התפא"י באות י"ג, אולם עיין בתוס' חדשים שם מה שכתב לגמגמ בדבריו, ע"ש.

(ז) בתוס' מנהות עא ב ותמורה כז ב מבואר דדוקא בע"ים יכולים לפרות שוה מנה בפרוטה
 משא"כ אחר, ובספר מעייני החכמה על ב"מ פ"ז אות פ"ג בהגה כתב דבזה מדויק היטב לטון הרמב"ם
 פ"ז מערכין ה"ט היתה לו וכו', והרב מנחת חנוך מצוה כב ותעג כתב דמדברי הר"ם שלא חילק
 נראה דאינו מחלק בין בע"ים לאחר, ולא אבין דהא אין דרכו של הר"ם להביא דברים שאינם מפורשים
 וכיון שהתוס' כתבו כן להראו מנלן לומר דהר"ם יחזיק על זה, ומה שהקשה שם בדברי הר"ם, ידוע
 דכל קושיא יש לה תירוץ אבל לא מפני זה נאמר דלא ס"ל כדעת התוס' המפורשין להדיא. אולם
 אם לפי הטעם שכתבו התוס' מנחות שם, היה נראה לומר דבמע"ש אף אחר יכול לפרות בפרוטה,
 דהא כתבו הטעם מפני שאינו מן הראוי שאתר יפדנו בש"פ ויקחנו לעצמו, וזה לא שייך במעשר שני
 דודאי אינו יכול ואינו ראוי לקחתו לעצמו כמו בפדיון פטר חמור, אך לפי הטעמים האחרים שם,
 האחרונים עי' במנ"ח שם א"כ אף במעשר שני אין אחר יכול לפרותו בש"פ ודוק, אך זה ודאי רש"תו
 כפותו וכ"כ במהרי"ט אלגאזי פ"א מהלכות בכורות אות ח, ע"ש, וכן מבואר להדיא בש"מ ב"מ ו'
 ב' בשם הרימב"א בשם תוס' דאחרים ברצונם ג"כ מהני ורק בע"כ לא, וע"ע ביסועות מלכו פ"ב
 ה"ב, ולענין יורש עיין בספר עשר תעשר הלכה רנ"א, וע"ע בספר משנת ר' עקיבא סימן ד' בהגה
 ע"ש באורך. — ודע דהלבוש כתב דאחר יכול לפרות מעשר שני אפילו בלא רשותו של בעל המעשר
 דכתב דמה"ס מברכין בעל, וכן כתב בספר מטה יוסף, אולם בתוס' ב"ק ס"ט ד"ה קר"י מבואר דאין
 יכול לפרות בע"כ, וע"ע בתוס' קדושין נו א' ד"ה מתקיף, וע"ע בתוס' ב"ק סח ב' ר"ה הוא, ועי'
 בהגהות שמן למנחה על המנחת חנוך מצוה קס, וע"ע ביסועות מלכו פ"ה ה"ז.

(ח) ואפילו בשאינו מינו (ואפילו מן היפה על הרע) כיון ולא יבוד או"ל, הגר"א בסימן רצ"ר סקכ"ד
 לדעת הרמב"ם. וכ"כ הלח"ם משנה פ"י ממאכלות אסורות ה"ז דכל מה שהיה מותר בזמן הבית בדיעבד שרי
 בזמן הזה אפילו לכתחלה, וראיתי בשער המצות להאר"י החי וזע"א בפ' וילך שכתב וז"ל גם הפורין
 מעשר שני על מעט קמה וכיוצא בזה הוא אסור לפי שאין מחללין פירות על פירות וכ"כ בתשובת מרן
 ר"ב אשכנזי סימן ב', וכתב שרבו זה לחלל על פרי לא שמענו ולא מצאנוהו ברברי רבותינו, ומהתיא
 שלא נתעורר מדברי הר"ם המפורשין שפסק להדיא מחללין פירות על פירות ואפילו בשא"מ
 בזה"ז וכמשכ"ל וכן מבואר בתוספתא שביעית פ"ז לפי הגירסא שלפנינו, וכבר הקדימני בספר טל
 אורות י"ר סימן א' לתמוה כן על הרב"א וכן בתשו' רדב"ו ח"ב סי' תשל"א פסק כהר"ם. האומנם
 דעת הראב"ד בפ"ב ממע"ש ה"ב דאין מחללין כלל על פירות, ומרן הגר"א שם הביאו וכתב עליו שדברי

עליהן (י) כדי שלא יהיו תקלה לאחרים, ואם הוא בירושלים שאי אפשר לפדותו

נראין, וכן בחוספתא שם הגיה, "על המעית", ולכן לכתחלה אם אפשר טוב לחוש ולהחמיר, וכ"כ בספר חזון איש דמאי סימן ג' אות י', ובאות ו' כתב דאף לדעת הר"ם דמחללין, ה"ד חוץ לירושלים, נודע דמש"כ באות ט' עוד הקשה הגר"א מהא דב"מ מ"ד ב' טבעא אפירי לא מחללין, ותימא וכו', הנה עי' בבאר הגר"א שקושייתו ספירות על דינרין, וכן הקשה בכ"פ פ"מ, וק"ל] — עוד כתב הרב"א שם לערער על המנהג מטעם כי רוב הקמח טמא שבאו עליו מי"ב, ואם אפילו בקונה פירות שאינם יכולים להגיע לירושלים נתן לא קנה מעשר מכש"כ זה שטמא מתחלתו, וכן ראיתי בספר ישועות מלכו פ"ב הי"ב ובפ"ח הי"ג שכתב להחמיר לחלל על טהור דוקא, וכ' אם היות שלא ראיתי מי שכתב כן הדעת תורה נוטה, ועי' תוס' ש' האיש מקדש, ונראה כוונתו לדברי התוספתא פ"ב דמע"ש הובאה בתוס' קדושין נו א ד"ה במזיד שאמרו דפירות טמאין דינם כבהמה בע"ת מום דבין בשוגג ובין במזיד יחזרו דמים למקמן. גם החזו"א שם אות י' הביא להלכה דברי התוספתא ועי' בספר עשר תעשר הלכה רנ"ג שהביא לדברי הרב"א הנ"ל וע"ש שצדק הקל בזה וכתב דפירות טמאים דברים המתקיימים הם ונקחים בכסף מעשר לחללם דלא עדיפי מהמעשר בעצמו שמפריש מטמאים, גם בספר טל אורות שם כתב לקיים מנהגן של ישראל שנוהגין להל"ו על סוה פריטה של חם (אך מהתימה שלא הזכיר ליישב ערעורו השני של הרב"א שהזכרנו) וכן בספר חיים והסד הדושי דינים אות כ"ט מבואר דמהני לפדות על יין, גם בהלכות קטנות ח"א סימן קל"ט כתב לענין המטבע כסף של מעשר שני שפורוהו על קמח (י) ובת"ב סימן קמ"ג חידש לומר דבזה א"צ שהפירות יהיה שוויין פרוטה דכיון דכתיב בכל אשר תאוו נפשך אע"פ ששוה כל דהו יצ"ע בזה לדינא, ולפדות פירות מעשר שני על פירות פחות משה פרוטה ידאי דלא מהני וכמבואר בשו"ע סעיף ק"ד ובספר ישועות מלכו בפ"ה ה"ד שלא כתיב כן צ"ע.

(י) אם נטמאו כמו תרומה טמאה הגר"א ס"ק ר"ב, ובספר עשר תעשר הלכה רנ"ב כתב וז"ל וצ"ע דמעשר שני טמא אסור לשרוף כדכתיב ולא בערתי ממני בטמא. ודבריו צ"ע דעד כאן לא אסרינן בהדלקה אלא אם יהנה בשעת הדלקתה כהדלקת הנר, אבל בלא"ה מנ"ל לאסור וכן ראיתי במשנה ראשונה פ"ג ממעשר שני משנה י' שכתב ג"כ דלשורפו דרך השחתה לא אשכחן דאסור, אולם ע"ה בלשון סה"ת שהעקתנו באות ס"ו, ומש"כ בספר אחרית השנים פ"ה, ודוק. — נודע דמדברי הגר"א ז"ל מוכח דס"ל דמעשר שני טהור אסור לשרוף - ומשמע אף בזה"ז שאינו נאכל - וכ"ה בשנות אליהו פ"ד דשביעית מ"ב, והשיג שם על הר"ש והרע"ב שהתירו בטהור, גם הגרעק"א ז"ל בתוספותיו שם השיג על הרע"ב. וכ"ד החת"ס הובא לעיל אות נ"ב, ועי' בתפארת ירושלם פ"ב דמעשר שני מה שהאריך בזה.

(*) ובענין זה קבלתי הערה ממחותננו הגאון ר' גרשון לפירות שלישי"א וז"ל הנה שמעתי שרבים נוהגים לחלל מע"ש על"י סוקאר עפ"י מה שפסק מרן בסימן של"א סעיף קל"ג דאם חילל על פירות מחולל ולדעתי אינו נכון לעשות כן והנה ברור דבענין לחלל דוקא על גדולי קרקע ומבואר ברמב"ם בפ"ה מהל' סוכה דאם סיכך בפשתי עץ שרק וניפץ פסול מפני שאבד צורתו וכאלו אינו גדו"ק וה"נ הסוקר שאבד צורתו של פרי לא נחשב עוד גדולי קרקע עכ"ל.

כשהוא טהור דכתיב כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף ולא כשהוא בירושלים (כ) ויש לחוש שמא יבוא בו לדידי תקלה לכן טוב להכשירו (ל) כדי שיטמא ויהיה לו היתר בפדיון. דמעשר שני טמא פודין אפילו בירושלם אבל אסור להוציא מעשר שני טהור מירושלים אפילו בזמן הזה אלא מניחין אותו עד שירקב, לפיכך אין מפרישין מעשר שני טהור בזמן הזה בירושלים אלא מוציאין את הפירות בטבלן (ס) חוץ לעיר (פ) ומפרישין אותו שם ופודהו, ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב (צ).

(כ) ואם נכנס לירושלים על דעת להוציא, משמע קצת דאם פדה בדיעבד נפדה, עי' ירושלמי פ"ג ה"ה, וצ"ע על הר"ם שהשמיטה, ישועות מלכו פ"ב ה"ח ע"ש, — ומעות מעשר שני פודין אף בירושלים, ה"ם בפ"ח. — ודע דבשערי צדק פי"א ס"ח כתב דנהגו להתיר לפדותו אף בירושלים בזמן הזה, ונראה שריא עפמ"כ בכפ"פ פמ"א בשם ספר התרומה, ואף דהכפ"פ השיג עליו סמך עמ"ש"כ בספר חרי"ם שאנשי יר"ש"ים סמכו על הרב בעה"ת ופודים בתוך ירושלים וכדאי הוא בעה"ת לסמוך עליו בשעת החקק, ופ"ז צ"ל דמה שמסיק אה"כ דמעשר שני טהור אסור לפדותו בירושלים, דרי"י ש"א בשעת החקק ידוק, טוב בא י"די ספר התרומה וחפשי אחר הדברים שהביא הכפ"פ בשמו ולא מצדיתו. ש"ר שכבר עמד בזה בפאת השלחן סימן ג' אות כח ע"ש, ועי' במנחת חנוך מצוה תמיב (נ) בן היא ברמ"א בשם טור והב"י הסמיטו, וכתב הפאת השלחן שם אות ל', שהוא משום דמירי הכא בפריית שנגמרו ואו אין לגרום טומאה, וכבר הבאנו לעיל אות נ"ב דעת שאר פוסקים המקילים בזה. — ודע דדעת הבי"ט ס"ס דבזה"ו אף מעשר שני טמא אסור לפדותו בירושלים, וצדד לזה בפאה"ט שם אות כ"ח, ואנו העתקנו בפנים דעת הטושי"ע, וע"ע בכ"מ פ"ב ממע"ש ה"ג, שו"ר ברדב"ן ה"ב סימן תשל"א שהשיג ע"י הכפ"פ.

ס' ודע דמסתימת לשון הטו"ע משמע דמירי אף בפירות שנגמרה מלאכתן, ובירושלמי פי"ג דמע"ש מכואר דדיעה זו ס"י כרבי שמעון בן יהודה אייבא דביה. דס"ל דאפילו פירות שנגמר מלאכתן מותר להוציאן לחוץ ולגבותן, וגם בירושלמי שם מסיק הלכה כתלמיד והיינו כרשב"י, כמבואר כ"ז בהגר"א אות "ה ובג"אורו ע"י הירושלמי ופ"ז צ"ע ע"י הר"ם שפסק כן בה"ד ובהלכה י' כתב דפירות שנגמלו שנגמל "ירושלמי" ויצא אינו נפדה בחוק, והיינו כה"ק דמתניתין אליבא דב"ה, וכבר הקדימני בזה בפאת השלחן שם אית כ"ח ובכואר בצע ג' שו"ר בישיעות מלכו בפ"ב הי"ד שכתב וי"ל דמירושלמי מוכח דבזמן הזה כיון שאי אפשר לאכלו רשאי להוציא, ומש"כ רבינו בה"י היינו בזמן הבית, ואף כי לא נראה לכאורה כן מסתימת דברי רבינו מכל מ"ום כיון שיש לפרש כן בדבריו, הכי עדיף ספי להסכימו לירושלמי ידוק — ע"י כתב הר"ם ס"ס דאינו יכול להוציא עליהם מע"ש מפירות שלא נכנסו לירושלים ושי בצ"ת ע"ת פ"א מה"ת סוף ה"י —

(ל) בבבלי ובראשית שם כתב דבעיר ציון והוא מקום קברי מלכי בית דוד אצל שער ציון הוי כיוון לירושלים ושם יוציא הכירות הסביוני ויעשרם ויחללם, ע"ש, ועי' מזה בתשובת רוב"ז ו"י סימן תל"א, באיני הר"ל"ג (וצ"ע מש"כ על התוספתא שאמרה דבזה"ו אין מוציאין דאפשר ד"א מלכות) ע"פ"ה ובספר בכורי יעקב סי' תי"ח סק"ב.

(צ) עי' הר"ם פ"ב מהלכות מעשר שני, שו"ע סוף קל"ב—קל"ג.

מב. הפודה מעשר שני לעצמו בין שהוא שלו בין שנפל לו בירושה בין שניתן לו במתנה בטבול: הרי זה מוסיף עליו חומש אם היה שוה ד' גותן חמשה (צא) כס', ואשה שפדתה מעשר שני לעצמה (כ:) אינה מוספת חומש (צב),

(כ) בכפחור ופרח פרק מ' כתב דדוקא כשנודתו בשווי שאז מוסיף חומש קורא לו שם לחומש אבר יא המחליף על שיה פרוטה, אולם דעת התוס' בי"מ נד א ד"ה או"ד וכראש השנה לא ב ד"ה וביקש מבורא ליהויא דאף המחליף על פרוטה צריך שיקרא שם לחומש, וכן הוא בשער המצות להאר"י ז"ל ובש"א, וצ"ה ברבינו יונה כ"ו דברכות—ודע דבתוס' גיטין סה א ד"ה ואמה, כתבו דלמ"ד אין כי צריך לחלל ע"י שוה פרוטה וחומשה, ולמ"ד אין בחומשו צריך לחללו על המש פרוטות, והוה דיא כמש"כ בתוס' הג"ל דהחלל הקרן וחומש על שוה פרוטה וכע"ל לא ראיתי במפרשי הש"ס שהתעוררו על זה, וצ"ה בספר עשר תעשר הלכה רבי"ה שב' דלא תיקשי לדעת רש"י איך פודין שוה מנה בפרוטה הא הן בחומשו ש"פ, הוי"ל דכל הראוי לבילה, וכיון שראוי לפדות בשווי ויעלה החומש פרוטה, גם בפודה שיה מנה בפרוטה אינו מעכב, וע"ל בספר שנות היים להגאון מוהרש"ק זצ"ל בסימן ק"ה וקס"ט בענין כל הראוי, שו"ר בספר טל אורית שם בשם ספר מטה יוסף שכתב דיהלל המעשר שני על ש"פ ומעט יותר בשביל החומש, והמחבר שם העלה דבזה"ל אינו צריך להוסיף כלל בשביל החומש רק שצריך להוכיח המעשר שני וחומשו מחולקין על פרוטה זו ודיוק כן מלשון השו"ע ע"ש, ואחר שכתבתי זה יצא לאור ספר כ"ב ציון ח"ב ורעיני שם לידרני הרב הג' רש"י אויערבאך שליט"א שהעיר מסתירת דברי התוס' אהרני יעו"ש וכתב והרוצים יהדר שיחול הפדיון גם לדעת רש"י ותוס'—שיתבאר בסעיף מ"ה,—מדקדקים שנפגעם הראשון שהוא פודה על המטבע יהיה המעשר שוה לכהפ"ה ד' פרוטות צריך היא להזהר שיחלל אותו דוקא על חמש פרוטות מן המטבע אם הוא במעשר שחייב בחומש, ואם הוא דמאי או מעשר שני שאינו שלו סגי בחילול על ד' פרוטות, אבל אינו יכול לחלל סתם על המטבע ולא לפרש את הסכום דא"כ תקדש כולה אם המעשר הוא שוה הרבה.. והנה במה שהצריך בפודה את שאינו שלו לחלל על ד' פרוטות לא נהירא לי דער כאן לא אמרו התוס' שם אלא היכא דצריך להוסיף חומש ע"ז אמרו דאף דהקילו בזה"ל ולא הצריכו לחלל בשווי, אבל מה שהקפידה תורה שיהיה בחומש פרוטה זה אין להקל והצריכו שיחלל על חמש פרוטות ולמ"ד אין בו מ"פ החומש משעור החלול צריך להוסיף, אבל כשאין צריך להוסיף חומש אמאי נצריכו לחלל על ד' פרוטות, ויותר מזה היה נראה לי לימר דאף לדעת רבי' התוס' דס"ל שכל שאין במעשר שני שעור שיהא בחומשו ש"פ אינו מופס פדיונו, היינו דוקא בגווי צריך להוסיף חומש, אבל כשאינו צריך להוסיף חומש או יש לומר דאף כשיש במעשר שני לחוד ש"פ ג"כ תופס פדיונו, וצ"ה רש"י בי"מ נב ב ד"ה ורב אסי, ובוה נחא לשון התוס' בכורות לא א ד"ה באתריה, שכתבו דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד ש"פ ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגדו, ולכאורה יקשה הא לשיטת התוס' כל שאין במעשר שני כשעור ד' פרוטות אינו בר פדיון כלל, אך לדברינו נחא דיכול ליתן הפרוטה לאחר והאחר יחללנו דאז כיון שא"צ להוסיף חומש סגי כשיש בהמעשר שני כשעור פרוטה, שו"ר בספר ישועות מלכו בפ"ה הי"ד שצדד לומר כן בשיטת רש"י, והנאני.

(כג) הרדב"ו בה"ב כתב וז"ל משמע שאם פדאה לבעלח מוסיפה חומש דקיי"ל אשתו ש' אדם

ומעשר שני שאין בהומשו שיה פרוטה אינו מוסיף עליו חומש (צ) וכל מעשר שהוא אינו פודהו משלו אינו מוסיף חומש (ד). ומעשר שני של דמאי אינו מוסיף עליו חומש (צד). והנהלל מעות מעשר שני על מצות יש אצורים המוסיף חומש (צה) ויש אצורים אינו מוסיף (צו).

גג. הפודה מעשר שני לעצמו ונתן את הקרן ולא נתן את החומש אף על פי שאינו מעבד והרי נהחלל, לא יאכל עד שיתן החומש ואפילו בשבת גזירה שמא יפגע ולא יתן (צז). (כז).

מד. יש אצורים שאין מעשר שני תופש פדיונו עד שיהיה לו פירות כל כך שיהיה בחומשן שוה פרוטה זהו פירות המעשר שני יהיו שוים ארבע פרוטות דאז יעלה החומש לשעור פרוטה ואם אין בו כשעור הזה ישנהו במקום מוצנע באוכן שלא יבוא לאוכלן עד שיהיה לו מעשר שני כשעור ארבע פרוטות, ואם כבר ייחד מטבע כסף לחלל עליו מעשר שני וכבר נתפס במקצתו קדושת מעשר שני מצטרף יפודה אף אם אין במעשר שני של עכשיו אפילו שוה פרוטה (צח). ודעת הרבה פוסקים, דכל שיש בהמעשר שני עצמו כגופו יותר ולא נגזרות הנהיה כפי' המצוה, אך צ"ע שלא בהעירי שנים הריא בקדושין כו' ע"ש, ועי' במשנה ראשונה שם

דל. ברש"ש הקדושין הב מבואר שיכול לפדות מישר שני... על מצות שכבית הכרי יציע במלאכה שיהיה פ"ד מיה כהם הירושלמי, ובספר חזקוני אים מעשרות סימן י"א את כ"ג כתב הכשנותן לו חברו רשות לפדות על מעותיו אינו נהנין העלו בשעת פדוה אלא כגו' בשניו הראשון יאפילו לא היה לו מעשר שני בשעה שירשעהו, ע"ש

דז. יבספר ישועות מלכו מנה דהא היכה כרבי מחברו והרבי בשבת יאכל ועי' הרב"ז משי"ב התרץ זה, עוד הקשה מהא דתנן ערובין לא ב דמערבין במעשר שני שרא נתן את החומש, וכן הא דתנן בפסחים לה דיצאן במעשר שני כזה, דהא באיסור דרבנן נמי אמרין מצוה רבאה בעבירה ע"ש

צג. יבסעוף מ"ד יחבאר דעת רש"י ותוס' דכל שאין בהומשו שיה אינו תופש פדיון ללל אם יא שמחללם על מצות הראשונה ואז ידאי צריך הוי"ס דוי"ט, ועי' בחזקוני איש דמאי סי' ג' את ס"ו ש"כ דגם לדעת הר"מ כשפדהו בדנר או על מצות הראשונה אומר הוא יחמישו עשה, ובספר משנת ר' עקיבא סימן ח' (צד) שם הוי"ס (צה) תוס' בי"ג ב' ד"ה ולא, יהוב"ד בתוס' רעק"א ומשנה ראשונה פ"ב במע"ש מ"ח, (צו) כ"כ הגרש"ש שם בדעת הר"מ פ"ה הוי"ג (ועי' הרב"ז שמגיה שם בר"מ ואפילו במקום ואם) וכ"כ בישועות מלכו שם וכתב דלדינא צ"ע ועי' בחזקוני יחזקאל מעשר שני פ"ב ה"ז. (צז) ר"מ שם הוי"ב, (צח) פלוגתא דר"י ור"ל בבי"ג ג"ג ב' והלכה כרבי יוחנן ובפירש"י ותוס' שם דפליגי אי תופש פדיונו, ודוקא על מצות הראשונה יכול לחלל, ואז יכול לחלל אף על פחות משי"פ מהמטבע אם אין ברמעי"ש ש"פ ועי' בחזקוני איש שם את ס"ז, ועי' מזה בספר משפט כהן סימן ג"ג נ"ד ודעת הר"מ דפלוגתתם הוא לענין אם צריך להוסיף חומש וכמשי"כ בסעיף מ"ב, אבל לא לענין תפיסת הפדיון, וכן מפורש בירושלמי מע"ש פ"ד ובי"ג פ"ד, ועי' במשפט כהן סימן ל"ח את ר' ועמשי"כ בהערות את ס"ב, וע"ע באות ע'.

שנה פרוטה תופס פדיונו (כ) והכי נקטינן לדינא (כז).

מה. אין פודין פירות מעשר אלא בכסף (כ) שנאמר וצרת הכסף, וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש לא יהיה החומש אלא כסף כקרן, ואין פודין בכסף שאינו משמע אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב שנאמר וצרת הכסף, ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו והוא הנקרא אסימון (ק) לא עשה כלום, ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון, ומטבעות קטנות שאין מש"ס לתרן, וכן הקסה הגרש"ש שכתב רפי"ח, שו"ר במהריט"א היבית היה אות בו שכתב באמת דמי הגטרא הוא דלא כהלכתא

(כ) המנחת הנוף מצוה זע"ג כתב דדעת הר"מ אף אם אין בו שנה פרוטה תופס פדיונו, רק שאינו יכול לפדותו אלא על פרישה דאל"ת הו"ה כאסימון, גם הגר"א ז"ל בשנו"א שם מ"ג כתב בדעת הרי"ד שמי דהנהי פדויה אף בפחות מש"ס, זע"ע ברש"ש ב"מ גג ב, אולם הסמי"ג ז"ע ק"ל"ו מבואר להדיא דבעינן שיחא כמעשר שני ש פ"ט וכו' בסור והוא ססה"ת, שכן יז"ל דאם יש לו מעשר שני כחות מש"ס שאינו תופס פדיון וגם אין לו מעות הראשונות לצרף זה וא"י לאוכלו ולא לשורפיו, ובספר וית רענן ה"ב סימן כ"ה למד כן גם בדעת הרמב"ם וכו"כ במג"ח שם מ"ח ע"ש וכו"כ בספר משנת ר' עקיבא סימן ה' דיש ללמוד דברי הרמב"ם הסתומים מדברי הסמ"ג המפורשים להדיא (וכמש"כ המב"ס ח"ב סי"ס ק"ב) ע"ש אריכות בנה, וע"ז בהנזן איש דמאי סימן ג' אות י"ג שכתב דעת הר"מ פ"ב הי"ט משמע כדעת הראב"ד והרא"ש המעשר שני שאין בחומשו ש"פ כל קדושתו מדבריהם ע"ש, וע"ז מזה ביסוצות מלכו ע"ה ה"ד

(כ) ומעות מעשר אי"צ לפדות בכסף צורה ינפיות בכל דבר אך יש כמה דברים שאין פודים למתלה ובדיעבד מחולל ע"י בר"מ פ"ו, ובמסנ"ר פ"א מ"ה הניח בצ"ע על הרמב"ם ד"א חשיב דגים שאין נקחים בכסף מעשר, וע"ז ביסוצות מלכו פ"ו ה"ד וד"ע ההר"מ בפיה"מ פ"ק דמאי כתב שאסור לפדות פירות מעשר שני האמתי - לאפקי דמאי - בנחישת, ולא להחליף מעות מעשר שני במעות נחושת מפני שאמר הכתוב וצרת הכסף, והרב"ד בפפ"פ פ"ה וכו"כ הרע"ב בבכורות פ"ח מ"ז וכו"כ הרדב"ז פ"ב ה"ב ע"ש ובה"ט וכו"כ בספר מטה יוסף, וכבר תמה בספר ט"ל אורות שם דמסוגיא דקדושין יא ב ורפ"ד ר"מ מבואר דיותר לפדות על נחושת וכן תמה הרש"ש ב"מ ג"ה ובתוס' חדשים על הרע"ב שם, וע"ז בט"א שם ש"מ בחבורו חזר בו ומדפסק שיכול לחלל על פירות ודאי דמנהי ג"כ אם מחלל על נחושת, וגם כתב דטוב יותר לחללו על נחושת מלהללו על פירות אינו מינו ודלא כהרב מטה יוסף שכתב ההפך ע"ש, וע"ז ששע"ר עמ"ש"כ עוד הר"מ שם ובכסף על כסף יכולין לחללו אפילו עד אלף פעמים, דהא אין פודין כסף על כסף, וע"ז בתוס' ב"מ מה א ד"ה לפייג, וע"ז בהנזן איש דמאי סימן ג' אות י"ב ששע"ר על דברי הר"מ הנז' והעלה לדינא דיותר להחליף על כל המטבעות, - ולפדות על

(צט) חזון איש דמאי שם אות ט"ו וע"ז באות ט"ז (ק) ובתוס' ר"פ הוהב פ"י בשם ר"ת דאסימון יש בה צורה ואינה יוצאה בהוצאה רק ע"י הדחק, ומיהו ל"ד למשכ"ל בשם הכפ"פ דשאני הכא דאפילו במקומה א"י רק ע"י דחק, ומבואר שם דאף לר"ע דבעי שתהא יוצאה בהוצאה, אך יוצאה לגמרי לא בעי מדאיצטריך לרכויו, ובספר עשר תעשר הלכה רנ"ח שכ' דרבנן פליגי דבעי שתהא יוצאה לגמרי וג' מחלוקת בדבר, צ"ע.

בכל אחת ואחת כשעור פרוטה דינם כאסימון (קא) ואין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום (קב), ואינו פודה במעות שאינו ברשותו כגון שנפל לים (קג) שנאמר וצרת הכסף בידך (קד), ואפשר שאין דברים אלו אמורים אלא בזמן שביהמ"ק קיים, אבל עכשיו שאין מעשר שני נאכל אין להקפיד בכך, ומכל מקום יש להושי בדבר ואף בזמן הזה לא יפדה מעשר שני אלא על כסף שיש בו מטבע היוצא והוא ברשותו או על פירות אהרות (קה) (קח).

מו. נהגו ליהד מטבע של כסף מכסף היוצא החלל על סיה פרוטה ממנה (קי) ומחללין עליה עד שיאכיר בדעתו שכבר לא נשאר מקום לחול עליה הפדיון ואז יהלכנה על פרוטה של נחושת כ"ט, ומאבדה והמטבע נעשית חולין

כסף נזיר ע"י בתשובת חת"ס י"ד סימן ק"ח שהריש בפשוטית היתר וע"י בספר נחל יצחק סימן ס"ו סעיף ה"ה ענף ב', ובהזון איש עם כתב הדין אין יעשות מעשה ע"ש, ועמ"ש בזה בספר אשל אברהם בפירות גיבור סימן ט"ו

ס"ח. כבר הבאנו בא"ת ט' דברי הישועות מ"ה ח"ב ה"ב ח"ב ע"י רמב"ם רמב"ם יתב דבאינו ברשותו אפילו בדעברא ר"א מר"ו וגם לגבי אסימון הניח כצ"ע אי התני בדעברא, וע"ה ברש"י ברכות ה"ה ס"ט. הדינה אפ"ה תמה על הכ"מ כפ"ד ח"ב שכתב דהר"מ דמי מעשר מחללין על פירות, דהא בהדיא מבואר בה"ו דאין מחללין, וכן תמה בספר ישועות מ"ה ח"ב ע"ש, וז"ה נראה לומר דבדיון דלאיבד אולי יותר דה"ה והפירות יאבד ואסורים בפדיה שדבר ה"ו בכסף מעשר אינו נפדה טהור ברחוק מקום יכן יש להסיר מדברי הרב בע"י הר"מ קטנית שכתבנו בא"ת ג' ו"ב בספר עשר תעשר הלכה ה"ו שכן הדין בכל כה"ג שמתחיל בדעברא ש"ו ב"ח"ו אפילו יתחיל וימשיך בא"ת ה"ו בשם הלח"מ אך לר"א יש ריעון דבתוספתא פ"ג דמעשר ע"י ה"מ בירושלמי סוף"ג מבואר דאסור החלל כסף על פירות אף בזה"ו ויבואה להלכה בכפ"ג ע"סן ק"י, אמנם הר"מ בכ"ב ח"ד אף שהביא ר"מ דברי התוספתא מ"מ דשמיט נבא זו יאירי מ"שם ה"מ האינו דהר"מ ע"י מ"ש"ב ב"ח"ב בא"ת כ"א בשם הרדב"ז, וכן הגר"א בא"ת כ"א כשהעתיק ידונית התוספתא השייכים ר"מ"ן זה השמיט דברי התוספתא ה"ו יצ"ל ונפא על הרב ר"ש"י ה"ו ברוכח ראשונים שלא נמערר לכל י"ה, שוב יצא דאר ספר

(קא) כס"ב כ"ד ה"ו (קב) בפ"ה פרק מ' כתב דאם יוצא ע"י מ"ט דחק מסתברא שמתירין עירוב, ותייה מב"מ מ"ב ב' שאב"ר ה"ה דבפ"ק ס"י דחק י"ה ש"ו ה"מ ו"א דמ"ג לה"ו, ולענ"ד דיש ליהן בזה דט"א"ה כ"ן שרוא באמת מטבע היוצא באותו מקום רק החסרון היא מ"ש שנחסר קצת וכ"ן דע"כ יוצא ע"י דחק חשיבה מטבע ראוייה באותו מקום, ומיהו ד"בא י"ה דמהני כ"ן מצות בכל כשהן בירושלם ואין מלכות מקפידות כלל דכ"ו הפרות ע"ה"ן ע"י ב"ק צ"ח ובשנ"א פ"א מ"ב (קג) ואפילו א' ה"ה בע"י ה"ו שק"י ע"י דחק נמי אין מחללין שנו"א ש"ב, וה"ה אם יש לו מצות במדינות החוקות וכוונתו לקטרא שהוכר בב"ק ש"ב, ויש להוסיף דיש בו סכנת דרכים ואין שירות מצויות לשם וכפירש"י, יאף שיכול לבוא עליהם ע"י דחק, וע"י בהגהות הגריעב"ן ש"ב, וצ"ע"ר אבל פקודן שבמקום קרוב כבשרו דמי, משנ"ר פ"א מ"ב (קד) ר"מ ש"ס ה"ט י"י א"א (קה) שו"ע סעיף ק"ה. (קו) ובהז"א דמ"י סימן ס"ו אות י"א כתב דאם אמר מע"ש מחולל על המטבע חופש שו"י

וחזר ומחלל עליה מחדש, וכן לעולם, (קז ט).

מז. הפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה המותר בקדושת מעשר

(קח טא).

חזון איש דמאי ודאמי שם בסמ"ג ג' אות י' שמצדד להתמיר, וגם כתב דלהחריף פרי שני על כסף גם בזהו אסור ואף פרי על פירי בפרי שני, עיי"ב דהחליף כסף על כסף אסור אף בזהו דזה אסור חכמים משום שאין כאן חיילוף זה אין חיילוף בין זמן הבית לזמן הזה, ישמע'ני מהרה"ג רב צ וילר שליטי"א שכן היה נראה דעת מרן הגר"ש סיניט יצ"י אולם דעת מרן הגר"א ה"הן קוק זצ"ל למה להקל בזה, ומיהו אף שאין מחללין כסף על כסף מ"מ יוכל לצרף פירות מעשר עם כסף מעשר ויחליט על הכסף וכמ"ש הר"מ כופ"ה וע"ש בהשגות וברדב"ז ובהו"א שם סימן ג' צ"ת ד' שו"ת בפני יהושע ב"מ ב"ה ב' ד"ה כסף על נחושת שכו' ד"האר העיון ברבנו הר"מ נראה מדבריו דמ"ל נכסה על כסף ערוף ספי מכסף על נחושת, והא דאמרינן גבי סלע שנהפך למביא מכות שי' נחושת, היינו הרבואה וכ"ש כשמחללו על הכסף שכו"מ מלשונו בפ"ו דין ב' ע"ש וכ"כ הר"ש סירריאו בדעת הר"מ היבא במאמץ שלמה פ"ב מ"ה וכגורסתנו בירושלמי מדברי שנירוב נרמז מחללין כסף על כסף ואין מחללין כסף על נחושת וע"ש בפניו מ"ש בד' מ"ה א' ד"ה לפר"ג בסלעים, וע"ש שגש"ר בתורה על הר"מ פ"ד ו"ה שפסק דנחושת על הכסף אסור לכתרהר ובפ"ה הי"ג כתב י"מ"ר מחלל כסף על דינו והכו' ובספר חזון איש שם אות י"ב נתעורר ל"ד וכתב שקרוב הדבר שיש ט"ס בריש"ו יצ"י הראשונים כסף והשניות נחושת

(ט) וקצ"ע ימה לא יהווה ט"ס ייסדה הדין על המטבע של כסף על ב"ע נ"ו א' וברש"י ד"ה מפני, ואולי יש הוצר דהו' בעין וז"ל אה בדרות המטבע שני, וי"ס נהגין ושי"ה שצ"ר פרוטה ברמטבע של מעשר שני שלא תהיה עליה הפדיון יאו לא יגטרף א"י"ס בהחריף הראשון מעשר שני כשעור ד' פרוטות להמחמירם כדעת רש"י ור"ס' שנחבאר בכע"ף מ"ד וגם לא יצטרך לחזור אחר טבל ודאי בהתפסה ראשונה, והנני להעתיק כאן דברי החזון איש דמאי סימן ט"ו אות י"ב ודיקא אם יש בכטבע מעשר התיב כמעשר שהוא מחלל עכשיו, אבל אם מעות הראשונות מפירות איון או דק ועכשיו מחלל דגן תירוש ויצהר לא מהני מעות הראשונות, ואצ"ר אם הראשונות טפס ועכשיו ודאי וכן אם הראשון לקח ועכשיו שלו, עיי"ב כשפודה את המטבע על (האובל או על) המטבע יאמר פרוטה החמורה של מע"ש ישאר מע"ש והמותר מע"ש שבמטבע זה מחזיר על אוכל זה או על מטבע זה כדי שיוכל לחלל על המטבע פחית משהו פרישה יכו', ועיון בסמ"ג ז' ז' שנסתפק אי מהני להניח שני מטבעות לחלול המע"ש ולומר כשתתמלא הראשונה תהא מחוללת היא והמשה על פרוטה ממטבע שניה שהנחתה לחלל עליה וכשתתמלא מטבע השניה תהא מחוללת היא והמשה על פרוטה שבראשונה וכן לעולם וסיים דלמעשה צ"ע, עיי"ש

(ף) מדברי המנהח הגנך מצוה שכ"ס ותע"ג משכ"ע דאפילו במפורש לא נתפס המותר בקדושת מעשר, וכ"כ בפשיטות הנאון בעל זית רענן בדעת הרמב"ם והי"ב בספר משנת ר' עקיבה שם וע"ש מש"כ להעיר עליו, ובספר ישועות מלכו כתב בשם הרמב"ן פרק הזהב דאם נתכוין הכל נתפס ומדברי הרשב"א נראה שהולק, וע"י בספר כרם ציון הגו' לידידו חרה"ג שיח"י שה' ז' בזה

מת. המנייה מעות להיות מהלל עליהן מעשר שני הרי זה פודה בהן
 מן זקת הן קייבוב. כגון שאבדו חושש לכל מה שפדה בהן למפרע יקטו.
 מט. אמר הרי מעשר מחולל על סלע שהיתה ביד בני לא חילל שמא לא
 היתה בידו באימה יעה ידו.

נ. הפירה מעשר שני אומר הפירות האלו מחוללות על מעות אלו, ואם
 לא פירש אלא דפריש מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך לפרש ויצאר
 הפירות להולין (קטו) ייש אמרים דבעין שיהו עסקין באותו ענין או מענין לענין באותו ענין
 (קכז טו).

נא. הפירה מעשר שני קודם שיפרישנו כגון שאמר מעשר שני של
 פירות אלו פדיו במעות אלו לא אמר כיום ולא קבע מעשר, אבל אם קבע
 ואמר מעשר שני שלהן בצפון או בדרום מחולל על המעות אלו הרי זה
 פדיו (קכז).

נב. מעשר שני הואיל ומעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחולל
 כסביר בהמה לפיכך לא הויבו להפריש מעשר שני בסוריא, ובארץ שנער
 ובמצרים חייבוב. (קכז) ייש מי שאמר דאף בסוריא חייבוב (קטו)

נג. מעשר שני כמון גבוה הוא לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם כן
 נתן לו הטבל והמקבל הפריש מעשר, ואין מקדשין בו את האשה, ואין מוכרין
 אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהיגין אותו, אין שוקלין כנגדו
 אפילו דיגרי זהב, ואין פורעין בו את המלוה, ואין פוסקין מהם לצדקה בבית
 הכנסת, אבל משלמין מהם דברים שהם גמילות חסדים וצריך להודיע. (קטו).

נד. כבר נתבאר בסעיף ז' דבשנה השלישית והששית שבשמיטה במקום
 מעשר שני מפריש מעשר עני, ונותנו לעניים (ט) והוא ממונם לעשות בו כל

(ט) יכן דעת הר"ש בפיה"מ פ"ה דמע"ש מ"ו וע"ש בתיו"ט, ובישועית מלכו הסביר דעת
 הר"ם הכיזן דבע"ש מתחיל אפילו במחשבה לכן לא הצריך עסקין באותו ענין ע"ש ובתוס' אנשי שם
 שם כשם שישנים יחוד כתב דגם להראב"ה, היינו דיקא בפירה מעשר שני של אחרים ולא בפירה על
 של עצמו, וע"ש בפני"ו קייבוב כו ב

(ט) אף דשורת הדין הוא דמי שיש לו מאתים זוז לא יתנו לו מעשר עני, ועיין תוס'
 קרישין כו א דיה נתון ליהושע, מכל מקום כבר כתבו בש"ע יו"ד סימן רנ"ג ס"ב בשם י"א שלא אמרו
 שצור זה אלא בימיהם אבל בזמן הזה יכול לישל עד שיהיה לו קרן כדי שימכרם הוא ובני ביתו
 בהריות, ובהג"א שם סק"י כתב בשם הרשב"א ס"ו חתב"ע אומר אני הכי רפי פרנסתו דהא אמרינן

(קט) שם פ"ד הי"ג, וכ"כ בסופ"ה דתרומות לענין תרומה (ק"י) שם הס"ז (ק"א) שם ה"א, שו"ע
 סעיף קל"ו (ק"ב) הגר"א אות ר"ז בשם הראב"ה, וכ"ד הר"ש וכמ"ש באות ע"ב. (ק"ג) ר"מ שם
 הי"ג, שו"ע סעיף קל"ט (ק"ד) ר"מ סופ"א, וע"ש בכ"מ בשם מהריק"ו מ"ש"כ בנותן טעם לחלק בין
 סוריא לשנער ומצרים) שו"ע סעיף קל"א (קטו) הגר"א אות קצ"ו, וע"י בהשגות, וע"ע בהגרי"א
 סימן רצ"ד סק"ד (קטו) ר"מ פ"ג הי"ז י"ט כ"א עיי"ש באור הדברים בפרוטרוט.

מה שירצו ולאכלו בטומאה (ק"י), ואם באו העניים בשדה צריך ליתן לכל אחד כדי שבעו (ק"ח) שהרי אינו מוצא שם ליקח, ואם אין לו ליתן לכל אחד כדי שבעו נותן לפניהם והם מחלקין ביניהם, ואם הביאו לביתו מהלקו כמו שירצה אפילו אין מגיע לכל אחד אלא כזית (ק"ט), וכשהוא מהלקו בשדה אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלים אותו בעל כרחו ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו (ע"ד), אבל הבהלתו בבית יתייבז כל ימית הנטלים עד הפסח יש בו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה (קכ), ויש אומרים דגם במעשר עני הנתחלק

בפ"י דתריכות סו ב עייפיהו ושדר יו מאית, ימיה במרדכי פ"ק דבבז — הנחת חנוך מצוה דע"ח כתב דריתן מעשר עני השעור עני אינו מקיים מצוה נתינה כפר האיום קונים ממנו משים דטובת הנאה אינה מביא, ועמ"ש"י באית כו—דכו ב ב ג כסס הישילמי כתב הגהה ז הנותן מעשר שני לעניים תע"ב והובא בהרד"ם—בספרי פ' האה מביא דריתן שהיו ישראל שמים על אדמתם מצוה ליתן המ"ע לכהן או לריו אם אין לו לתת להם הריבם אחרים יאם לא עשה כן עובר בלאו, וע"י תוס' גיטין נט ב ד"ה וירושל', וע"י במנחת חנוך מצוה ת"ח וצמחתי הענין כאן ישגו הזהב של הרב בעל החינוך ז"ל, ובמנחה הזאת שלא יעזיב את הריו י"ש לומר להם שבין לעני והריוב אי כהמשמלים תמיד בחכמת התורה כי הם מעמידים זה האמת והחוקים דוגמיה מרבים שמים פעלים יאזהרם דברות ושמחים ביישוב המדינה בצדק יתנו פנינו כל הצורך חנינה שאין להם פנאי ויגושט ביוצות אהו נחיותם תנה והנה וכל המרחם ובקש תוציאת ירחם בין השמים ות"י, מחזק ואכל עמ"ש רע"ס יבא

(ע"ד) ועיינו בשאנת אריה סימן ג' ו' יבמ"א א"ס כתב דאביו קנה פירות חייטין אם נטב"ו ברשות העני ג"כ מוציאין מידו, אבר אם קנה פירות שבכר, טפחו ברשות המוכר הוי מוציא בירושלמי סופ"ק דפיאה ע"ש וע"י המקנה קדושין נח סיע"א ברש"י שכתב בפשיטות דפטר מנתינה והוא כדעת רבי בירושלמי שם וע"י בחזון איש שביעית יקושי פסחים לה **כתב** הט"ו דמהו גיל ספק למה שנהגין לבוף החתן בשעת קבית נדווא שדי יותן מעשה כדאשכחן כאן שמוציאין מ"י, וערוך ליתן את ממה שקבל מאביו, אלא שמחלקין המעשר לקרובי החתן והכלה דהם קודמים לשאר עניים, ובעיקר הדין דמעשר כספים אם הוא חיוב גמיר ע"י בחוס מענית ט א ה"ה עשר מעשר בשם ספרי ויכבר העיר בברכ"י סימן רמ"ט דבספרי שלפנינו אינו) וברג"א שם סק"ב בשם ירושלמי, והוא ברב ק דפיאה, וע"י בב"ח ובתשובת חו"י סימן רכ"ה, ובפ"ת כאן סק"ב הביא ר' יצחק מיר"ם ריטנברג סימן ע"ה דמבואר שם כדעת הבי"ח שאינו מה"ת ולא מררנבן ואינו אלא מנהגא בערמא וכן הערה בספר משנת הכמים, אבל אם נהג הרי כמו מנהג של מצוה שאין לבטל כלל אם יא לצורך גורו וע"י מיה בבית להם יהודה סימן רמ"ט, וברכ"י שם האריך להוכיח שהוא חיוב גמיר וכ"ד הט"ו דעת הרמ"א סוף סימן רמ"ז דגם במעשר כספים מותר לנסות הקביה, ובפ"ת סק"ב הביא דעת איזה פוסקים שחולקים על השו"ע אולם בספר אהבת חסד להגה"צ מוהר"מ זצ"ל בע"מ משנה ברורה בח"י בהגה צדד כדעת הרמ"א,

(ק"י) טור, ור"מ פ"ו מהלכות מתנות עניים, ובט"ז וש"ך, וכן עד סעיף ס' (ק"ח) עי"ן שעורו ברמב"ם שם ה"ח (ק"ט) ע"י במל"מ שם ה"ו, ובפאה"ש סימן י"ב סעיף י', וע"י במנ"ח מצוה דע"ח. (קכ) ר"ל אף דכייפינן ליה שיתן מעשר עני, אבל הברירה בידו לתת לאיזה עני שירצה ואילו בא עני ולקח שלא מדעת זה העני בעל השדה יכול להוציא ממנו ולתתו לעני אחר, ט"ו סק"ב.

בגורן אם בא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו רק אם לקח העני אין מוציאין מידו, ובמעשר עני שמחלק בבית אבילו בא עני ולקחו מוציאין מידו (קכא). וגם רצה ליתן לקרוביו העניים יש לו להפריש מחצה להם והחצי מחלקו לכל עני שיעבור לפניו ראשון (קכג).
 גה. כאו איש ואשה לבית לשאול, נותנין לאשה תחלה ופוסרין אותה שאין כבודה להמתין הרבה יאחר כך נותנין לאיש (קיד).

נו. אב ובנו איש וקרובו שני אחין שני שותפין שהיה אחד מהן עני נותן לו האחר מעשר עני שלו (קט). שני עניים שקבלו שדה באריסות, זה מפריש מעשר עני של חלקו ונותן לחברו וכן חברו מפריש מחלקו ונותן לו (קיו).
 נז. יש אומרים שאם רצה להפקיר נכסיו כולם כדי לזכות במעשר עני שלו צריך להפקיר בפני שלשה בני אדם דוק יאפירו בניו ואשתו ויפקיר הכל אפילו לעשירים (קכג טו).

ועי' בתשובת אב"ת ריכ"ז בס"מ ג' שהפליג בתיבת המעשר והזכיר שלא יפחות מהעשירית וגם לא יוסף כי כל המוסף גורע כי למעשה כזו ויזכר ע"ש, ועי' בכרכי שם אות ח' שג' דמטעם זה הנותן חומש צריך שיפריש שני פעמים מעשר, וע"ע באהבת חסד שם פ"ט אות ג' בהגה, וע"ע למרן הגר"א ז"ל במכתבו הקדוש הנקרא עלים לתרומה שהפליג והחמיר מאוד בזה, ועל משיב בתשובה שם ז"ל ואחר שיפריש מהקרן יחזור בעצמיתו ובכל חצי שנה יעשה חשבונו ויראה מה שהרויח יותר על כל מה שפיזר בדברים הצריכים לבית ויקח מעשר, וכיבזה מזה דעל מה שהוציא לפרנסתו אי"צ להוציא מעשר, עי' בכרכי שם אות ה' מה שדחק לתרץ דבריו, ובאות ח"י הביא בשם אור החיים הקדוש זצ"ל שכתב דמה שזן בניו הקטנים שהם יותר על בני שש דאינו חייב במזונותיהם נחשב לו לצדקה, ורעת הכרכי שם דמי שאין השעה דחוקה לו רא גבון לעשות כן, ועי' בס"מ ר"מ ס"ג, וע"ע בס"ז סרמ"ט סק"א כרת מה לעשות במעשר כספים

נ"ה. בתשובת אב"ק"ר שם כתב בשם המרדכי פ"ק המציעא דמיררי בשגם הבן גם האב שניהם עניים אבל אם הבן עשיר תבא יכ"ח הריב"ש בתשובה, ועי' בשו"ע סימן ר"מ ס"ה בהגה, ובפאה"ש סימן נ"ב סק"ח.

נ"ו. וכ"ה בשער המצות להאר"י ז"ל, אך כתב שהאדם אחר יפקיר נכסיו ויתן לו המ"ע ויחזור ויתן לו במתנה, ובסוף ספר ת"ים וחסד כה"ד בה"י מעשרות כתב, הריני מפקיר כל נכסי וזוכה בו ובכל נכסי שהפקרתי ומשפחות דבריו יש ללמוד שלא הצריך להפקיר בפני שלשה ורקא, וכ"כ מהרדב"ז ח"ב סי' השל"א, ובספר משה יוסף כתב שיפקיר קודם שמפריש, וגם הביא שם הנוסח של החרדים שיאמר הריני מפקיר כל זה שלפני ע"ש, ובשולחן גבוה אות צ"ז כתב להשיג על הרדב"ז שכתב כמ"ע, שאומר הריני מחלל אותו על פרוטה ראשונה שאמן לצדקה ע"ש, וכעת לא ראיתי שם כלשון הזה דז"ל, ואח"כ לוקח מעט מאותו המין אשר בא לתקן או מעות ואומר אם שנה זו היא שלישית או ששית שנהג בה מ"ע איני צריך כלום או הריני מפקיר נכסי ומעשר עני ראוי לי, ואם הוא שנה

(קכא) פאת השלחן שם סעיף ח' בשם תוס' הולין קלא, ור"ן ועי' במנחת שם מה שהעיר בזה, וע"ע באור שם, ובאמ"ב דיני תרומים סימן ד' (קכב) הרדב"ז כתב הדין בהמתחלק בתוך הבית שיש לו בו טוה"נ ע"ש, ועי' במגיה בר"מ ח"א ובפאה"ש סק"טז ובסג"ח שם. (קכג) פאה"ש סי' י"ג סעיף ב' בשם חרדים, ועי' בהערות

נח. מעשר עני אין פורעין בו את המלוה (כ) ואין משלמין בו את התגמולין פי' שגמול עמו חבירו חסד אסור לשלם לו גמולו במעשר עני שהרי פורע הוא חובו במעשר עני אבל משלמין ממנו דבר של גמילות חסדים פי' אם קדם הלה וגמלו חסד באל ר"ל שאירעו ואחר כך אירע לאחר מותר לשלם לו גמול חסדו במעשר עני כדי שלא יתבטל מלגמול חסד וצריך להודיעו שהוא מעשר עני כדי שלא יהא פורע חובו במעשר עני אבל לתגמולין דבר הרשות לא התירו לו אפי' שפוריעו ואין פודין בו שבויים (כז) ואין עושין בו שושבינות. וכן אם פסקו עליו בני העיר צדקה לא יתן להם מעשר עני שנמצא פורע חובו במעשר עני ואין נותנים אותו לעני עכו"ם (קכד) ונותנין אותו לחבר עיר המתעסק בצרכי צבור ומפרנסים אותו מחמת טובה שעושה להם שעוסק בצרכיהם ואף שאין נותנין לי צדקה מן הכיס דגנאי הוא לו וגם לבני העיר לפרנס החכם המתעסק בצרכיהם מן הצדקה, אבל מעשר עני ששולחין לו מן הגזון לא ניכר דמעשר עני הוא אלא נראה כמנחה ודורון דרך כבוד (קכה).

אבד"ה שמעשר שני ניהג בהם מברך אקב"ו לפדות המעשר ואימר הרי המעשר אשר בתוך החביות הללו או בתוך פירות הללו מחילולין ע"ו והרי הם חילין. (בפנים התשובה יש שנוש בסדר השנים וצריך לתקן כאשר כתבנו כאן ובכר בתעורר ע"ו בברכ"י אות ת, וכן יש לעיין על לשון התשובה מהמביאר בסעף גא ורדק). יעיל מזה כתב וז"ל או שיאמר לעני בכמה אתה מוכר לי המעשר שיש באלו החביות וניתן לו או שיפקיר נכסיו והיה עני וזוכה במעשר וחזור וזוכה בנכסיו. ודע דיש מצרערים בעיקר דין זה והעצם ד"א מהני הפקר כזה מוכה טעמים, ע"י תשובת בהר"ט ח"א ספ"ה ע"ש"ה הוב"ד בשערי צדק פי' ס"ז וארץ חפץ נתיב ד' ס"ו, גם בספר אחרית השנים פ"ה את כ"ה כתב שהוא הערמה יתירה ונשאר בצ"ע, ומכאורה יש לתעורר עוד דמה מהני הפקר דהא אפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו, וכן העיר הגרעק"א ז"ל בתוספותיו פ"ה דדמאי על סוגית הגמרא נדרים פד ונשאר בצ"ע, שו"ר להמררי"ם שנתעורר לית יתירך דשא"ה יבשעה שהפריש המעשרות עשיר היה ובחזרו ימפקיר פנים חדשות באו לכאן הדגש עצמך שבעה"ב הפריש מעשר עני ושויב ירד מנכסיו והעני מי יהא אסור לזכות בו הא לא שייך בהא אזהרה דעני עש"ה, וע"י ברש"י ב"מ ט ב על מתניתין דמי שזיקק את הפיאה ובפיה"מ להר"ש והרא"ש ובש"ס, ואכמ"ל, וע"י בחזון איש דמאי כימן ט את ג ימעשרות ז כב דעני שהפריש משלו ע"י מציאין מידו חלק עשירית מהמעשר

(כז) עיין ביו"ד סימן רנ"ג סי"ב שלמרו מבאן דאף העני עצמו אין יכולין לזכו לפרוע חובי ממה שגבה בצדקה, אולם עיין למרן הגר"א ז"ל שהשיג ע"ז והביא בשם הגמ"ר שכתב דקאי אבעה"ב אבל העני כיון שכבר זכה בה יכול לשנותו לכל דבר, גם הפרישה כאן ראיתי שתמה ע"ז ע"ש, וע"י בכפ"פ פמ"ד ובתוספת ראטונים להרב ש ליברמן נ"י סוף פ"אה

(כח) כתב הט"ו דה"ד כשיש בלא"ה עליו לפדות שפסקו עליו והוא רוצה לפטור עצמו במ"ע, אבל אם אינו חייב לפדותו בלש"ה, ודאי יכול המפריש ליתן מ"ע שלו לזה דאין לך צדקה גדולה מזו כדאיתא פ"ק דב"ב.

(קכד) כפ"פ פמ"ג, פאה"ש סו"ס י"ב, (קכה) טור וב"י, וע"י ביו"ד סימן רנ"א כ"ג בהגה.

נט. אין מוציאין אותו מן הארץ לחו"ל דכתיב והנחת בשעריך ונאמר
ואכלו בשעריך ושבעו (ק"י ע"ט).

ס. כל אלו התרומות והמעשרות ואפילו מעשר עני טובלין, שאסור
לאכול מהתבואה או הפירות קודם הפרשתן (פ) והאוכל טבל חייב מיתה בידו
שמים (קכ"ו) יש אומרים דאף הטבול למעשר עני חייב מיתה (קכ"ז). ודעת הרמב"ם
וסייעתו (קכח) שאין בו אלא מלקות ואין חייב מיתה אלא הטבול לתרומה
גדולה ולתרומת מעשר, ועוד יתבאר מזה בעזה"י בפרק י

סא. המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר קודם שיפריש (פ"א) מברך
(פ"ב) אקב"ו להפריש תרומה, וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם להפריש

(ע"ט) במנחת חנוך שם כתב דאם עברו והוציאו דצריכים להחזירו לאר"י, וגם נראה דעוברים
בלאו הבא מכלל עשה וא"כ אסורים העניים לאכרו בחו"ל יצ"ע

כ) ודע דדין הפרשת תרומה אינו רק כשירצה יאכול מהם אבל אם רוצה להשאירם בטבלם
אינו מחוייב לעשרם כלל שאין חובת התרויב על האזב שיפריש, רק על הפירות שאסור לאכור מהם
ער שיפריש, אמנם כל זה בכל השנים אבל בעת הביעור שיחביל חובה עלינו לעשר כל פירותינו
שהגיעו כבר לעינת המעשרית ונתמרחו ואסור לנו להניחם בטבלם אלא צריך להפריש מהם התרומה
כאויא בדניו ורתת לבעליהם של כאויא, אחרית השנים פ"ה. וע"י רש"י גיטין מ"ז ב' ותוס' ר"ה ד' א'
ד"ה מעשרית, ובמש"כ מזה בעזה"י לקמן פרק י' יעו"ש

כ"ה) הרמב"ן סוף הלכות חלה כתב ע"פ התוספתא (פ"ג התרומות) דה"ד באם אין עתיד לקרות
להם שם דאז כיון דנתקדשו תיכף כשמפרישן לכן מברך קודם התפרשה כדי שיברך עובר לעשיית
אבל אם עתיד לקרות להם שם אין בהם משום קדושה עד שיקרא להם שם מפריש ואח"כ מברך, והנה
מרבני תוספתא אלו מבואר דגם בימיהם לא היו נוהגים לקרוא שם ומהטעם דבמה שמברך ומפריש
הוא קריאת השם וכ"כ בספר חתת להם סימן ז' סק"ב ובספר אפריון שקמה על הלכות חלה להחשיבין
אלא דאם עתיד לקרוא שם יכול לברך אף אחר התפרשה דעדיין עובר לעשייתן מקרי, ומ"מ מפשטית
דברי הרמב"ן משמע דעיקר הדין כך הוא דיפריש ויברך ואח"כ יקרא שם, גם בספר חתת להם שם
כתב דמ"מ מצוה איכא לקרות שם, וע"י העלת דאם שכת ולא בירך קודם התפרשה אזי כל שלא קרא
שם יכול לברך עדיין—ודבריו רש"י פסחים מ"ח ב' ד"ה א"ל שכתב וקורא שם ומברך, צ"ע

(פ"ב) המג"א בסימן ח' סק"ב כתב והפרשת חלה כיון שאינה מצוה כ"כ דאינו עושה אלא לתקן
מאכלו מותר לברך מיושב וע"י בהגרי"א שם סק"ב שכ' דבריו אין להם שהר והלא אסור לעשות
עיסתו קבין וכו'] והפ"ת בסימן שכ"ח סק"ב בשם ישועות יעקב דחה דבריו ודעתו דהיכא דאפשר
לעשות בעמירה אינו רשאי להיות בישיבה ע"ש שו"ר בפני יהושע מגילה כ"א שהביא לדברי המג"א

(קכ"ו) עיין בראש ספר עשר תעשר אוסף כמה מאמרי חז"ל המדברים בגודל קיום מצוה זו (קכ"ז)
עיין תוס' יבמות פו ב', וברין גדרים פב ב', וכן מפורש במדרש איכה, וכ"כ בספר העמק שאלה
בדעת השאלות פרשת קרח. (קכח) ראב"ד בפ"י מה' מ"א הי"כ, ב"י בשם סמ"ג לאוין קמו, חינוך מצוה
רפ"ד, כפ"ס פ"א, וע"י מהר"ש ת"א סימן כ"ה ומנחת חנוך שם, וע"י ברע"ק ריש רמ"א ובמשנת רב יוסף שם.

מעשר ראשון. וכן מכרך על מעשר שני או מעשר עני. ואם הפריש הכל זה אחר זה ולא סח בינתיים (קכט) כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות (קל) ואם הפריש תרומה לאחריים יש מי שאומר שמברך על הפרשת תרומה (קלא). יש אומרים שאחר שיפריש מצוה שיקרא שם ויאמר הרי זה תרומה או מעשר (קלב)

סב. על הנתינה אף להאומרים שהוא מצוה בפני עצמה מכל מקום אין

ונראה בדעתו דס"ל כיון דעיקר מצות הפרשה לא מעכבה עמידה כל שכן בברכה דידה דלא מעכבה יעו"ש ועי' מה בארצות החיים ע"ש. — בתשיבת הגרע"א ז"ל בסימן ב"ט הובא קישית הגרע"פ ז"ל לפי מה שכתב הב"י באו"ח סימן הל"ב בטעם הרבה שתקנו חכמים לברך על בדיקת חמץ שהיא מדבריהם ולא תקנו טעם לברך על הכיטול שהיא דאורייתא וכתב דהטעם הוא משום דביטול הוא בלב ואינו מברכין על דברים שבלב, ועי' הקשה מדהיא דר"ח דכתוב ונהפ"ל דגורן עיני' מצד זה ואוכל מצד זה דמהני בהפכה וכמשי"ת בעוה"ז בפרק המישי יעו"ש ואפ"ה מברכין על הפרשתו. (ובדברי הגאון רבי בנימין וואלף איגור והרעק"א בסימן ל' יש לי כמה דריווריי דברים לא עת האסוף פה, ועי' גם להאיר שמת פ"ג מהלכות מילה ה"ז) וזה מכבר אמרתי ליישב עפ"מ"כ רמהרי"ט ח"א סימן קכ"ג דאף דלא מהני שליח בהקדש משים דדוי מילי ולא מימסרי ירשליח מי"מ בתרומה מהני שליח ע"פ דברי הח"ס קדושין ס"ו ב' שכתבו דלא תקיפו לר"י מהך דמשתרם ביטל תרומתו תרומה אפ"הו תרם השליח במחשבה יתירצו דמחשבת תרומה היה יודע דכמעשה דמי דכתיב ונחשב לכם

(קכט) וביו"ד סימן י"ט סעיף ה' הובא דעת יש אומרים דשיחה (בעלמא במא הפסק גדול שהוא בכלל היסת הדעת) לא הוי הפסק כל היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד ולהלכה דעת הש"ך שם דחזור ומברך וכ"ד הנ"ז באו"ח סימן ה', ועוד הרבה אחרונים, ודעת ה"ס"ו והפמ"ג שם דסב"ל ולא יברך וכ"פ בארצות החיים וע"ש בארץ יהודה אות י"א, וכ"פ המשנה ברורה שם אות כ"ח, ועי' בשערי תשובה מש"כ כשם תבואת שור. (קל) ר"מ תרומות פ"ב ה"טו ומעשר סו"פ"א. שו"ע סעיף ע"ה, ושמעתי מהרה"ג רביצ' ידלר שליט"א בשם מרן הגרש"ס זצ"ל שדעתו היה לכלול בברכה אחת גם פ"ין המעשר שני, ונ"ל בטעמו ע"פ המובא באבקת רוכל סימן ר' שנהגו בזמנו שלא לברך על הפדיון מפני ספק השנים, ואף שכתב שם שאינו מנהג קבוע עפ"י ותיקון, מ"מ מפני הספק הנהיג הגרש"ס לכללו עם ברכת ההפרשה, ועי' בארץ חכך נתיב ו' ס"ד ודוק. (קלא) ר"מ פ"יא מהל' ברכות ה"יג, ובספר חתת לחם סימן ז' ס"קג העיר דבכל הפוסקים לא מצאנו חילוק ולעולם מברכין להפריש וכתב שהוא ע"פ דברי הר"ן פ"ק דפסחים שכתב דבתרומה כיון דבעינן דעת בעלים הוי כעל ידי עצמו, ועי' ביו"ד סי' רס"ה סיב לענין ברכה על המילה, ודע דלהרא"ש בפסחים שם עיקר הנוסחא לברך בעל, ועי' בקנ"ש שם ודוק, ורש"י ברכות מ ב גריס כגירסתנו. (קלב) ראב"ד פ"ה מהל' בכורים הי"א בשם שאלתות פ' צו, הובא גם בהג"מ ובבית יוסף וח"י רעק"א סימן שכ"ד שערי צדק פי"ד סליב, וע"ש בניב"א, ארץ חפץ נ"ד סס"ו, ועי' בשאלת שלום להגרי"ב ז"ל שהעיר על הפוסקים ובפרט הסו"ס עי' סימן שכ"ח למה שכחו ולא הזכירו הלכה זו שיצאה מפי גאון גדול וכן העיר בספר העמק שאלה להגאון הנציב ז"ל וע"ש מש"כ ליישב, ועי' בצפנת פענח פ"ב מה"ת הי"ג מש"כ בכוננת השאלות ע"ש, וע"ע מזה בספר חתת לחם סימן ז' אות ב' ואת ו' ובמש"כ בהערות אות פ"א.

לברך עליה (קלג)

סג. הפודה מעשר שני מברך על פדיון מעשר שני (ס) ואם הללן על פירות אחרות או שחלל מעות על הפירות מברך על הלול מעשר שני, והפודה או המחלל מעשר שני של רמאי אינו צריך ברכה (קלד).

סד. פירות תלושין הנקחין מעכ"ם ונגמר מלאכתן בירד הישראל אף דחייב מן הדין להפריש מהן תרומות ומעשרות רק שפטור מנתינה וכמשי"ת בס"ד ברפ"ג. מכל מקום המנהג בארץ ישראל שלא לברך על הפרשתם (קלה). סה. התורם בפעם הראשון שלא קיים עדיין המצוה יש אומרים שצריך לברך גם שהחיינו (קרי)

סו. מצות עשה להתודות לפני ה' אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע

תרומתם והוי כארו תרם בידים וז"ל והמחשבה בתרומה הוי כהפרשה ממש בידים, וכיון שהוי כמעשה לכן שפיר מברכין עליה כשאר מצות שמתקיימין במעשה וערש"ש שם, שו"ר באמרי בינה ח"א דיני שבת סימן כ"י שהביא דבריהם יכתב להלך דבתרומה אם קירא שם על תרומה אף במחשבה הוי כמעשה כיון דחל ע"ז שם תרומד ייציג מרשיתו וחל עליו רבות אחר וכיון דבמחשבתו נתקדש להיות תרומה וממוני של כהנים אין מעשה גדול מזה, משא"כ בביטול דבלא"ה אינו ברשותו רק עשאו הכתוב כארו ברשותו ועיקר הביטול דימטיק מחשבתו ממנו ימחשיבו כעפר כמי שאמרה התורה ע"ז לא תקנו ברכה דליה טימ מעשה, ועצ"ס ודו"ק, יע"ע בספר חלת לחם שם מש"כ בזה

כז) וכן הגירסא בירושמי פ"ק דרמאי, יהרד"ו הובא באוה ע"ז שכתב לפדות צ"ע, וע"ע מש"כ באות נר בשם היבוש, ותמנהי על גליין הפרשת תרומה הנדפס פעה"ק שכתבו לפדות ושינו מישון הרמ"ב והשו"ע ועל בפנים שם שכתב דכשהוא מחלל מצות נהיטת על הכסף מברך על חיולל מעשר שני שהוא דרך חיולל, ודע דלפמ"ש"כ הכפ"ס פ"ב דפדיון הוא בשינו וחילול הוא אפילו על פרוטה א"כ בזה"ל דבחיירין על פרוטה יש לומר דאין על זה שם פדיון וצריך לברך על חלוק, ודו"ק

(קלג) תשובת רשב א ס"ל קפ"ט—הובא בהגרי"א או"ח סימן ח' אות ב—וכן נלמד מדברי הרו"ס בכורית יא א' ד"ה והלבאת ע"ש, ועדו"פ וט"ז סימן שכ"א סק"ז, ובפאה"ט הי"ג הביא בשם הרוקח ועו"פ דמברכין על הנתינה ושכן היה לזוג מרן הגר"א ז"ל דימטיק שכן עיקר, וע"ע בדרכי תשובה ריש סי' ס"א וזכיר ר"ו של הגאון בעל הכתב והקבלה בהל' ח"ד ובארץ חפץ נתיב ד' בהגה. (קלד) ר"מ פ"ד ממע"ש ח"ג, שו"ע סעיף קל"ו (קלה) ברכי יוסת, ארץ חיים, ארץ חפץ נתיב ד' סמ"ו, וע"ל תשובת המבי"ט ח"ב סימן קצ"ח ע"ש, ובקונטרס אור חירה כנה ראשונה סימן ל"ב כתב הגאון רבי משה נחום וואלינגטטיין זצ"ל בשעם המנהג עפ"י דברי הסה"ת שר"ל ולפי מה דקיי"ל תרומה בזה"ל דרבנן אפשר דכ"ע מורו דיש קנין ואפילו מדרבנן אינם מחויבין פירות הנלקחים מגוי ומירחן ישראל, ואם כי אי אפשר להקל באיסור טבל אבל לענין ברכה צריך להחמיר שלא לברך, וכיכ בחזון איש מעשרות סימן ה' אות ב. (קלו) כפ"ס פכ"ה (בשם תוספתא פ"ו דברכות ע"ש בהגהת הגר"א) וע"ע בפאה"ש שם בשם הגר"א ז"ל, וכיכ בשער משפטי ארץ פי"א ס"ח ע"ש, ארץ חפץ שם וכן העלה בספר חלת לחם סימן ז' סק"ה ע"ש.

הלכות תרומות ומעשרות

מה

הארץ וזהו הנקרא וידוי מעשר (קלוז סד), ומצותו במקדש שנאמר לפני ה' (כ) ואם התודה בכל מקום יצא (קלח). ואין מתודין אלא ביום, וכל היום כשר לודוי מעשר (קלט) ואם התודה בלילה צריך לחזור ולהתודות (קמ), ונאמר בכל לשון (קמא) עד השקיפה אומר בקול נמיך ומכאן ואילך בקול גבוה (קמב). אם התודה בהרהור לא יצא (קמג), וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו ואם רצו רבים להתודות כאחד

סד) המנחת חנוך מצוה תר"ו כתב שעה גדעתי לומר דאפשר דמצות וידוי אינו אם נתן מתנותיו כראוי בכל שנה כיון דהכל עשה יפה בעתו למה יתודה והלא לא חטא כלל וזכיה נקרא וידוי מעשר, רק אם השהה המתנות ומבערן או מתודה לאחר הביעור ושייך לשון וידוי שאומר אף שלא עשה כראוי מכל מקום חיקן וביער הקודש וגם נתן כל אחד לבעליו וכו' אך לא משמע כן, ועי' כיוצא במשנה ראשונה פ"ה ממע"ש מ"ו, ובספר אחרית השנים למרן האר"ת זצ"ל פ"ג אות ו' כתב שני"ר ברור שאין וידוי זה כוידוי העונות אלא הוא מלשון הודאה ושבח וכלשון המשנה הודוית המעשר שמודה להשי"ת על חסרו וטובו וכו', — ועי' בתוס' יומא ל"א א' ד"ה ומעשר עני — ובפ"ב אות ד' כתב לומר שאין שייך שם הוידוי אלא על מה שמתבער עתה בשעת הוידוי אבל מה שהיה מקיים מכבר אינו מתודה ערה ע"ש, אמנם בקונטרס דבר אליהו אות ל"ב חיר ונסתפק וגשאר בוצ"ע, וכן נראה בספר תורת הארץ פ"ג אות ע"ט, וע"ע בחזון איש דמאי סימן ב' אות ז', וכע"ש דנראה דאינו חייב להסתדל אחר פירות בעי"ט לקיים מצות ביעור דמצות ביעור בכל השנה כוונה, ומ"מ אפשר היש בו בדת חסידות כמו לשרוף חמץ בע"פ

סה) ויושבו ירוסלים עיה"ק ת"ב יש להם להתודות לפני כותל המערבי, (ו) שריד בית מקדשנו ותפארתנו, שארית פליטת כל המדהנו שנהרב בעוונתנו יהי רצין שיננה במקרה בימינו ואם אי' לו לבוא שם יהדר להתודות בתוככי ירוסלים שהיא במעלת הקדושה יותר מכל הארץ, ויהדר להתודות בביהמ"כ או בביהמדר' שהוא מקדש כעט, ויוצא בכל מקום ואפילו בחוצה לארץ, אחרית השנים פ"ר ה"ד,

(ו) ובהיותי בזה אמרתי לא אמנע טוב ולהעתיק כאן דברי ש"ב הגאון רבי הלל משה מעשיל געלבשטיין זצ"ל בספרו משכנות לאביר יעקב ח"ב שהעלה להלכה למעשה דכל הנמאים מבניי המשולחים מהר הבית אסירים להושיט ידיהם או ראשם בחורי הכותל המערבי ובפרצות שיש שם, ויטבן אל מרן הגאון נוהר"ל דיוסקין זצ"ל וכתב עוד וז"ל וסיפר לי ש"ב מ' נסע הירש נ"י (הוא ניהו מו"ח הרה"ח מוהר"ן נסע צבי הירש ווייס זצ"ל שהיה ש"ב של הגאון המחבר והיה מבאי ביתו של הגאון מבריסק זצ"ל; כשסיפר לתרב הנ"ל שיש פרצות בכותל מערבי ומכניסים שם ידיהם וכניחים שם בגדיהם חרד ואמר הגם שלא שייך איסור מעילה משום ובאו בה פריצים וחיללוהו (עו"ג ד' נ"ב) מ"מ יש בזה איסור משום ביאה במקצת וכן הסכים ע"י מרן הגאון האר"ת זצ"ל וז"ל בתשובתו שם וכל ירא וחרד לדבר ה' בודאי יהיש לנפשו שלא יושיט גם אצבע אחת בין סדק כותל המערבי לבל יכשל חלילה בספק איסור הירה, עוד הביא

(קלוז) ר"מ פ"א מהלכות מע"ש ונ"ד ה"א, שו"ע סעיף ק"מ (קלח) שם ה"ו (קלט) שם ה"ד. (קמ) אחרית השנים פ"ד ה"ד. (קמא) ודוקא שמבין באותו הלשון, עי' באה"ש שם ה"ה, ובבאור הלכה סימן ס"ב, ועי' בספר עשר תעשר הרצ"א. (קמב) אה"ש שם ה"ו מהירושלמי. (קמג) דבר אליהו ז. ב.

מתודין (קמז) כ"ו, ואינו מתודה אלא עד שלא ישאר אצלו אחד מן המתנות וכמשי"ת בסעיף ע"ג, וערב יום טוב האחרון (קנה) כל פסה של רביעית ושל שביעית היה הבעור ולמחר בעת תפיל המנחה או האחריה מתודין (קמז) כ"ז, וקודם הוידיי יפספש במעשיו וגם יתבונן אם קיים מצות התעשרה כהלכתה שלא יהיה בהם מהדברים המעכבים את הוידיי. (קמז), ואם מסתפק יז אם צריך להתודות יש אומרים שלא יתודה (קמח) וכן במקרה שפסור מן הוידיי אסור לו להתודות (קמט), יש אומרים שיש לברך קודם הוידיי אקב"ו על וידיי הבעור, וימיהו בופן הזה לא יכיר (קנ) ולפי חשבון השנים הנהוג יחולו שנות הביעור בשמיטה שאנו עומדין בה בשנות שב"ת ותש"ה הבעל"ט, ויה"ר שזוכה לקיים מצות וידיי כמאמרה לפני ה' בעזרה.

סו. בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה כלשונה כמו שניתנה על ידי אדון הנביאים משה רבינו ע"ה (קנא) ועד השקיפה מצות וידיי ומהשקיפה ואילך מצות התפלה ויכוין שמתפלל להקב"ה שיברך את עמו ישראל בבנים ובבנות ויברך את אדמת ישראל בטל ומטר וולדות בהמה ובטעם טוב בפירותיה (קנב)

שם בשם מרן הגאון רבי אברהם מסאכטשוב זצ"ל שהצילה להתיר כזה—והסכים ע"י הגאון האדיר מרן מהרש"ו מלובלין זצ"ל—ותשובתו בארוכה הובאה בספרו הגדול אבני נזר סימן מ"ג שכתב דאין לפקפק על היתיר ועיקרו מהא דהר הבית אינו קדוש רק עד הרצפה ועיד דאין איסור ביאה במקצת במחנה ליהיה וגם אין כניסה רק דרך פתח, יהרב המחבר כתב להשיב על דבריו, והרוצה לעמוד עליהם יעיין היטב בדבריהם הקדושים החוצצים להבית אש ולא באחי ארץ לעורר,

כ"ו) וכתב באה"ש דהכוונה שאם רצו רבים שאחד יוציא לכולם עושיין כן, וכ"כ בספר משפט כהן סימן נו ג א, אבל מצוה מן המיבחר שכל אחד אומרו בשני עצמן, לבוש וש"ך ס"ק קס"א ועצ"ש מש"כ להשיג על המנ"ח, וכספר עשר תעשר הלכה רצ"א כתב דאינו יוצא בשמיצה ע"י אחר, וצ"ע עו"כ כאת"ש שם דמי שאינו יכול להתודות אינו יכול להוציא לחבירו וגם כתב ד"ל דיאמר המוציאם בלשון רבים, ובספר משפט כהן שם ב' ז' כתב דהחייב מדרבנן יכול להוציא את החייבין מהית וע"ע באות ג' ד' ובאה"ש סו"ה"א אם צריך לאומרו בתוך הספר וע"י תוס' ברכות י"ח א' ותוס' מגילה י"ז ב. (כ"ז) המנחת חנוך שם כתב דאם עבר הרגל ולא נתודה אינו מתודה עוד כיון שהתורה קבעה זמנו

(קמב) ר"מ שם ה"ה (קמח) כן גירסת הר"מ והשו"ע והסכים לזה מרן הגר"א בשו"א פ"ה דמע"ש, —וע"י בביאור הגר"א ס"ק רכ"א וס"ק נ"ד — וכן הכריע באה"ש, וג"י רש"י והרע"ב עיו"ט הראשון, וע"י תוס' ר"ה ד א ד"ה ומעשרות ובמהרש"א ומג"י שם, וע"י במשפט כהן סי' נ"ה ב א ובחזו"א דמאי סימן ב' אות ז'. (קמו) ר"מ שם ה"ו, שו"ע סעיף קמ"א ובאה"ש סו"ה"ה. (קמז) ע"י בלשון הירושלמי שהעקנו בקונטרס הודיית המעשר (קמח) ע"י בדבר אליהו אות ח, ובמשפט כהן סוף סימן נ"ו. (קמט) עשר תעשר הלכה ר"ן (קנ) ע"י באה"ש שם, ובמשפט כהן שם אות ג, עשר תעשר הלכה רפ"ז. (קנא) ר"מ בפי"מ פ"ה ממעשר שני מ"ג, כו"פ פ"ב, ובספר עשר תעשר הלכה ש"ב כתב דבדיעבד אם אמר עם הפירושים והביאורים בכל הפרשה אינו מעכב, אבל מהשקיפה ואילך אסור לומר פירוש המלה ובאורו משום הפסק בתפילה, (קנב) תפ"י, עשר תעשר הלכה רפ"ז. וע"י באה"ש פ"ד הט"ו אות ד',

סח. פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות דהיינו מירוח (קנה) פה) בשעת הביעור אין מעכבין אותו מלהתודות ואינו חייב לבערין (קנה). וכן אם נשאר אצלו חבשיל של מעשר שני ונטע רבעי אינו צריך לבערו שהחבשיל כמבוער וכן יין ותבלין הרי הן כמבוערין (קנה) טז).

טט. אם הפריש המתנות שלא על הסדר (קנה) או אם נשרף טבלו (:

ברגל דוקא ובקונטרס דבר אליהו אות ל"ג כתב דאין הדבר מוכרח, ועצ"ש באות ל"ד ובמשפט כהן שם ב ב נסתפק בעברה שנה הרביעית ולא נתיחד ובשלוש שנים הבאות לא היו לו על מה להתרות אם יתורה בפסח של שביעית על העבר או הואיל ואידיחי אידיחי

פח) הפני יהושע שם כתב דאפילו נתמרחו ולא ראו פני הבית נמי פטורין מביעור כדילפינן מקרא דבערתי הקודש מן הבית, ובספר תורת הארץ שם אות מ א כתב יהוה דוקא להרמב"ם דסיל דאף בדבר שיש לו גורן אין מתחייב בתרומ' מה"ת כ"א כשראה פה"ב אבל לדעת הראב"ד וסיעתו דבדבר שיש לו גורן מתחייב תיכף וכמשי"ה פלוגתתן בפרק ששי, הוא הדין הבא לענין בייעור חייבין בביעור גם כשלא ראו פה"ב, ובאות טב כתב דאם נקבעו למעשרית כדרבנן אף להר"מ חייבין בביעור מדרבנן

טז) הרע"ב כתב הטעם בחבשיל כיון דאין ממכר ניכר ודעת שאר אחרונים דאפילו הוא בעין רח כיון דכל חבשיל הוא דבר שאין מתקיים מותר, עי' במשנה ראשונה ובתוס' אנשי שם ובישועות מלכו—עצ"ש לענין יין ותבלין— ובאח"ש פ"ד ה"ט ובמשפט כהן סימן נה ב ובחז"א דמאי ב ה, ועי' בספר עשר תעשר הל' רצ"ה ודוק.

ז) המנחת חנוך כתב שצריך לומר שנשרף טבלו מכל הג' שנים, יגם נסתפק אם נשרף מעצמו בשעת הביעור עצ"ש, ועי' בתוה"א שם אות נ"ח, ובספר אח"ש פ"ב העלה ע"פ הגר"א בשו"א דמעשר שני— ונטע רבעי—שנשרף מעכבין את כלל הוידוי, אבל תרומות ומעשרות אינו מעכב את כלל הוידוי רק שאינו מתורה עליהן בפרט, וכמו כן בכהנים ולויים המתודים צריכים לדלג עי' חיבות, וגם נחתיו ללוי", ותשלומי תרומה דינו כתרומה, וכ"ז בנאנסו, אבל אם יש לו ואינו נותנם רבעיהם בראש ובמויד כולם מעכבים את הוידוי, ולקט שכחה ופאה ופרט ועוללות אעפ"י שיש לו ואינו נותנם אינם מעכבין, ולענין מעשר עני הנה משנו"א פ"ה דמע"ש יש ללמוד לכאורה דינו כלשו"פ, אמנם בביתריים פ"ב מ"ב לא כלל מ"ע עם לשו"פ ובספר תוה"א אות סז למד מזה דמעכב וכ"ו מהתו"ט ומשנ"ר, גם בספר אח"ש צדד לומר דדינו כמעשר ראשון וצ"ע וע"ע בתוה"א אות ע' ועי' בצפנת פענח סופ"ב כה"ת, ובמשפט כהן סימן נ"ו ב ד ור א, ובב א כתב שהדעת נותנת שאם אין לו כ"א משנה אחת מתורה, וכ"כ במנחת חנוך, ואם שנה אחת מהג' לא שמר חוקי המעשר א"י להתודות, אבל מה שלא שמר ג' אשנים הקודמות אין הדין נותן שיפסל מהוידוי לעולם, ועי' בספר עשר תעשר הלכה רצ"ט ובספרו

(קנה) כ"כ הר"ש וריב"מ צ והר"ש סירליאו הובא במלאכת שלמה פ"ה מ"ח, וכ"ה ברמב"ן ב"מ יא, ובר"מ והרע"ב כתבו שהכוונה לעונה המבואר בפ"א דמעשרות, ובספר תוה"א פ"ג אות לט הכריע בהר"ש, ועי' בהערות אות פ, (קנה) ר"מ שם ה"י, שו"ע סעיף קמ"ד. (קנה) ר"מ שם ה"ט. (קנה) וכן אם הקדים מע"ש השבלים, אח"ש פ"ד ה"ג.

או אם מפריש מעשר שני בסומאה ⁽⁶⁵⁾ אינו מתודה ^(קנז) שנאמר ככל מצותך אשר צויתני והרי לא קיימם והיה משקר לפניו יתברך וכתוב דובר וגו', ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לכהנים לא היו מתורין שנאמר וגם נתתיו ללוי ^{(קנח) (66)}.

ע. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד מתודה ⁽⁶⁷⁾ שעיקר הוידוי במעשר הוא ^(נז) אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה או מעשר ראשון או מעשר עני אינו מתודה שאין התרומה טעונה וידוי אלא בכלל שאר המתנות ^(קנט).

השקפה לברכה מקיר כט לענין אם ניכר ביו"ט אחרון של פסח שי"ל טבלים ממורחין המעכבים את הוידוי ע"ש, ועי' בהגהות חתם סופר לר"ה שם שהעיר על דברי התוס' שם דאפשר לומר דכשעבר על בל תאחר מונעו מוידוי ואף על פירות של אותה הסנה שי"א עבר בבל תאחר א"י להתידות. וע"ע בתו"א שם ב' ד'.

⁽⁷⁰⁾ במשנה ראשונה ובתוס' א"ש פ"ה מ"ב הקשו דהפרשה כאן דבר שמה הכא דלא אטר הכתוב אלא בעור יאכילה בסומאה ובהרי"א פסק הר"מ דבטבל טמא חייב להפריש ממנו מעשר שני ופדוהו ובתפ"א כתב דר"ל שהיה הטבר טהור והוא טמא וטימא להמע"ש כשהפרישו, אוסם במהריק"ו פירש הך הפרישי בסומאה הרי"ל שהוציאו בן העלים בסומאה דהיינו ביערו שהוצייר הכתוב וכן פ"י בתוס' חרשים וכן דעת מרן הגרי"א ז"ל בשנ"א שהגיה הבעירו במקום הפירושו וכן הגי' בסמ"ג עשין קלת, יבאח"ש פ"א אות ט' העיר ג"כ מהתרגום יונתן שתרגם יא אפרשית מיניה בטמאב, גם בתרגום אונקלוס תרגם בערתי פלתי שהוא ג"כ לשון הפרשה כמו אין פריזו, וע"ע באות צו

⁽⁶⁸⁾ בספר ארץ חפץ העיר לדעת הרמ"א שהזכר לעיל סעיף כ"ד שפסק כהטור דגם בזה"ז שייך קנס עזרא לת"ג גם לכהנים, לפ"ז אם אחד צ"ה כן אינו יכול להתודות, וכן העיר בספר תוה"א שם אית ע"ה על הרמ"א שלא הגיה לדריעה זו אין יכולין להתודות בזה"ז וע"ש מש"כ ליישב, וע"ע במנחת מציה שצ"ה—י"נה מפסגות דברי הארץ חפץ נלמד דאף בדירו של יונתן כה"ג אם היה נותן ללוי שפיר יכול להתודות, וכ"כ בתפ"א סוף מעשר שני וכתב דלחכי נקט העביר ע"ש, וכן דייק בספר אהח"ש פ"א אות ז', איים בספר תוה"א שם אות ע"ג הביא בשם הגרי"א בפירושו לירושלמי דלגמרי ביטל ששים אדם יא יתודה, וע"ע בספר חזון איש דמאי ב' אות ו' מ"כ"ב בזה, ועי' בהשקפה לברכה מקיר ל'.

⁽⁶⁹⁾ באתח"ש פ"ב אות ג' נסתפק באם אין לו אלא ג' טע רבעי לבד אם מתודה דאינו דומה למעשר שני וביכורים דאינו שייך לחוק התבואות מוחייהו, וע"ע בספר משפט כהן סימן נ"ו ב' ו' ועי' בפ"י חסדי דוד על התוספתא

⁽⁷¹⁾ ורוא כירושלמי פ"ק דבכורים, ובמנחת חנוך מציה תר"ז תמה על הר"מ איך פסק כירושלמי נגד ש"ס ד"ין סיטה מ"ח שאמרו דאם אינו מתודה על מעשר ראשון אינו מתודה כלל ע"ש שנאמר כצ"ג, ובתוה"א שם אית ס"ד תביא בשם המהרי"ק דשיטת הרמב"ם לפסוק כירושלמי אף במקום

^(קנז) ר"מ שם ה"ג, ש"ע סעיף קמ"ו, ^(קנח) ר"מ שם ^(קנט) ר"מ שם הי"ד, רדב"ן, ועי' בתוס' יבמות עג א ד"ה וחייבין, שנסתפקו לענין ביעיר דתרומה אם היא מה"ת או מדרבנן, ובכפ"פ פ"ב הכריע שהוא מה"ת.

עא. מצות וידוי אינו נוהג אלא בזכרים (קס) וישראל וממזרים מתודים (אבל לא גרים*) ועבדים משוחררים, מפני שאין להם חלק בארץ, כהנים ולויים מתודין שאף על פי שלא נטלו חלק בארץ יש להם ערי מגרש (קסא) (לה).

עב. דעת הרמב"ם וסייעתו דמצות וידוי נוהג אף שלא בפני הבית (קסב) ודעת הראב"ד וסייעתו דאינו נוהג אלא בפני הבית (קסג) וכן נראה דעת מרן הגר"א ז"ל (קסד) וגם יש אימרים כיון דבזמן הזה מפרישין הכל בטומאה, וכבר נתבאר לעיל סעיף ס"ט דאם הפרישן בטומאה אינו מתודה (קסה) (ל).

שארין הבבלי מוכיח כן, והוסף עיר דבסדר זרעים סמך הר"מ על תלמודא דמערבא אף שהוא נגד הבבלי, וכ"כ במשפט כהן סימן לה ו' וע"ע למרן הגר"א ז"ל ביו"ד סו"ס רכ"ו ובפאה"ש סימן ח' וסימן י"ג וע"ע בחזון איש שם את ד'

(לה) יאם מתייה אציפ שאין לו קרקע ע"י ירושלמי פ"ג דפאה, ודעת רש"י והו"ו קדושין כו דאף אם אין לו קרקע מתורה, וכן נראה בדעת הר"מ דרא בתוס' פ"ב דב"ב, מנחת חנוך וכ"כ בתוס' אג"ש שם מ"ו ב"ע הר"מ ע"ב ובתי"ס וע"י באהה"ש סיפ"ד יבישע"מ, ובספר צינים למשפט על קדושין שם כתב ש"כ"ר הרשב"ם ב"ב ק"ג ובשם הסמ"ג עשין ק"ח יעור ראשונים כתב דאם אין לו קרקע פטור מן הוידוי, וכ"כ מהגר"א בשנו"א שם.

(לו) וע"ש שנתה על השו"ע שהעמים דיני וידוי כיון שעכטיו מפרישין הכל בטומאה, ולכאורה דהא לא הצריכו לטמא אלא הטבול לתרומה ולא ימע"ש כי אם דוקא הנכנס לירושלים מטום דאסיר לפדותו שם כשהוא טהור, אך לפמ"ש"כ לעיל בא"ת נ"ו בשם הגר"א ז"ל דמע"ש טהור אסור לשרוף אי"כ דין מע"ש בתרומה שצ"ך להכשירו כדי שלא יבא בו לידו תקלה אולם בעיקר דבריו כבר הבאנו באות צא מה שיש לפרש אהך והפרישו ובפרט ע"פ הגהת הגר"א ושכן גירסת הסמ"ג, וגם יש לכווין כן בגירסת משנתנו כמו שהוכחנו ע"פ התרגומים ולפי"ז אי"ש בפשיטות פסק השו"ע, וכ"כ באהה"ש פ"א אות ט', ובאות ו' כתב עוד לומר דבלא"ה לא שייך זה רק כמעושה שלא ברצון התורה אבל בזה"ז מה שמכשירין הוא כדי לקיים מצות המע"ש כהליכתה כדי שיוכל לפדותו ולאבד הפדיון וא"כ כיון דבמה שמפרישו בטומאה אינו עושה אסור כלל ובלל ואדרבא הוא מקיים מצות הכמים

(קס) ספר החינוך מצוה תר"ו, ודבריו א"ו נעלמו מבעל תוס' אג"ש, ומשפט כהן סימן ל"ו ד ב, ע"ש אריכות בזה, וע"י בנתי"ח שם שנסתפק לענין אם חייבים בבכור ע"ש, וע"י באהה"ש פ"ד אות ג, ובהו"א דמאי ב ז דעתו לחייבם ע"ש. (קסא) ר"מ שם הי"ז (קסב) שם ה"ד, כפ"פ שם, שו"ע סעיף קכ"ב חרדים, וכן הכריע להלכה רגאון האדר"ת ז"ל בספרו אהה"ש פ"א, עשר תעשר הלכה ר"צ. (קסג) ובניהמ"ק דוקא דלפני ה' כתיב, וכן דעת החינוך לפטור עכ"פ בזה"ז, וכ"כ מהריק"ש, וכן בספר חזון איש שם אות ד' ו' כתב לצדד מכמה טעמים דיש לסמוך ע"ד הראב"ד והחינוך ע"ש, [ודע דעל מש"כ עו"ש לפטור בודוי בזה"ז משום דאין מע"ש נאכל אלא גשרף ועל שריפת מע"ש אין מתודין לענ"ד יש לעיין הרבה בדבר וכבר באתי בזה בארוכה עם כבוד הגאון שליט"א ואכמ"ל] (קסד) בבאוריו אות ר"ך, ולפ"ה בעיני על הגאון בעל אחת—וגמשך אחריו הגר"מ קליערס ז"ל בספרו תורת הארץ שם אות עב—שכתב בפשיטות בדעת הגר"א כהר"מ. (קסה) שערי צדק פ"א סכ"ג, וע"ע בספר משפט כהן סימן נו א, וע"י בהערות. *) עיין במל"מ פ"ד מה' בכורים ה"ג.

עג. אף להסוברים דמצות וידוי אינו נוהג בזמן הזה מכל מקום מצות ביעור נוהג (קס"ו) וגם יש אומרים שהוא מצוה בפני עצמה דאפילו באותם שפטורים מן הוידוי מכל מקום חייבים בביעור ואם לא ביער ביטל מצוה זו (קס"ז). וכבר נתבאר בסעיף ס"ו דזמנו הוא בערב יו"ט האחרון (ז) של פסח של רביעית ושל שביעית, וצריך לבער מרשותו כל התרומות ומעשרות שנשארו אצלו, כיצד הוא עושה אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לכהן, מעשר ראשון נותנו ללוי, מעשר עני נותנו לעניים, והכהן והלוי מתרים להתחיק המתנות שנתנו להם כל זמן שירצו ואינם צריכים לבערם (קס"ח), נשארו אצלו פירות מעשר שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדייתן הרי זה מבערן מן העולם דהיינו ששורף (קס"ט) את הפירות ומשלך המעות לים הגדול או שוחקן וזורה לרוח או משליכה לנהר (קצ) ומי שהיו פירותיו רחוקין כמנו והגיע יום הביעור הרי זה

וא"כ מ"ט לא יהודה הרי יכול לומר עשיתי כבר אכר צויתני שהרי חכמים צוין כן, וע"פ דבריו הי ג"ל דימר דבזה"ז אם לא נתן התרומות לכהן שאינו מעבד הוידוי כיון שעשה כדון וכנשי"כ באית כח בשם הרשב"א, וגם כיון שאינו מפורש ברידוי הנתינה לכהן דזה נלמד מתיבתא, וגם"ז אינו מוכח מאמירתו שעשה הלא כדון, וגם באמת כדון עשה וכאמור ואפשר דיותר טוב שידלג תיבת וגם, ועל חזון איש שם שם את ו', ודוק

(י) במנחת חנוך כתב דמה"ת זמנה כל הרגל רק שחולל קבעו זמן המכואר במשנה אבל אינו מעבד, ובספר משפט כהן סימן נ"ה ב' א כתב דגם יענין הודוי אם הולדה משנכנס הפסח יצא, עו"כ במנ"ת שם דאם עבר הרגל יתנם אח"כ ויא נאסרו הפירות רק שעבר על מצו, ולענין מצ"ש ונ"ר נסתפק אם נאסר, וכן אם יש עליו עדיין חובת ביעור, וע"ז בדבר אליהו אות כו ובתיה"א שם את נג ובאתי נד כתב לאסור בהנאה וגם שאין מועיל להם שוב פדיון ע"ש ורעת החזון איש שם שם אות ז' דאינו נאסר וגם כתב דג"ל שעובר בכל יום אחר ביעור ע"ש

(קס"ו) כו"פ פ"ט"ב. (קס"ז) מנחת חנוך מציד תר"ז, תיה"א שם אות נ"ט בשם פחד יצחק וע"ש באות ס' ובאחר"ש פ"ה ה"ג אות ג', וע"ש שכתב דכיון שיא נזכר בשום מקום שהוא מצוה בפני עצמה אין לברך כ"ל עליה ומכ"ש בזה"ז, וע"ז במג"ב פ"ה מ"ז שכ דלהראב"ד סגי בגניזה בזה"ז, וע"ז בתה"א שם אות נ"ה יס"א. (קס"ח) ת"ס יבמית עג א ד"ה ותייבין, שע"צ שם הכ"ב (קס"ט) באחה"ש פ"ד ה"ח כתב דהריפה דיקא ויא הבורה"כסו"ם וכל הנטרפין לא יקברו, ובספר עשר תעשר הלמה רצ"ד כתב דשרי, וכ"כ בספר משפט כהן סימן נה ב א, ועל מ"ש"כ במנ"ת בשם הרמב"ן שכו" לא ראיתי בעור מעשר בכלל חנש רסין ע"י בר"ש סיריליאו פ"ט דרביעית ונדבר אליהו אות כו, וע"ש באחה"ש אות י"ד שנסתפק בפירות מצ"ש סמאין אם מותר לבערן, וכ"כ יעיל אות נ"ז בשם הגר"א ו"ל שכתב בפשיטות להתיר ע"ש, וע"ז במשפט כהן סו"ס נה שנסתפק בדברי נ"ה פ"ה דמצ"ש מ"ז במי שהיו לו פירות בזה"ז בשעת הביעור אם אסור לחלל או שאין חיוב בחלול וע"ש שסמיק דהרשות בידו, וכ"כ בפני משה ובתפא"ר, וע"ז בפ"י הגר"א על הירושלמי ודוק. (קצ) ר"מ שם ה"ח ובאחה"ש, ועיין בסעיף מ"א ובהערות שם מענין פדיון מעשר שני ומשם תלמוד לכאן

קורא שם למתנות (כ) ומזכה להן לבעליהן על גב קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן (כז) ומתודה למחר. אבל אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין מפני שנראה כמכירה והתרומות והמעשרות נאמר בהן נתינה לא מכירה (קצא).

ער. פירות החייבים בתרומות ומעשרות מרובנן חייבים בבעור מדרבנן וכן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ ונגמרו שם חייבים בבעור (קצב) (ז).

(כ) המל"מ כגון הביא דעת החוטף קרישין כו דמביאר מירביהם דרענן חיובא דמצות בעור סגי בקריאת שם בלא סיום מקום—ויבטלא הרועים ברירה אות כיד כתב שכן נוטה דעת הר"ם — וכשם הריטבי"א כתב דרין זה תלוי אי אמרינן ברירה ע"ש, ובספר שערי דיעה—הוב"ד בתשובה כתי' להגה"צ מוהרש"ו לעיון וצ"ל—כתב להלכה דלמה דקיי"ל דתרו"מ בזה"ו דרבנן ויש ברירה בדרבנן לכ"ע לא צריך לסיים המקום והנאון בתשובה שם כתב דכן הדין לענין טבל אם שבת ולא ציין המקום דסמכינן אברירה בזה"ו, וע"ז מזה לעיל אות י"י.

(כז) י"לענין מעשר שני לא הזכיר הר"ם וגם לא היה צריך להוכיחו משום דאף אם הוא בריחוק מקום יש לו תקנה על ידי שיפדהו על פרוטה שיש לו ויבערנו במקום שהוא שם, וכ"כ המנחת חנוך במסקנתו ודברי המו"ק פ"ב, צ"ע, עוד מבואר מפיה"מ להר"ם פ"ה מ"ט דאם אין לי למי לזכות ועל ידי מי לזכות שצריך עכ"פ לקרוא להם שם, ולא כן משמע מפירוש הר"ם שם, ועי' בהשפ"ז לברכה מקור כ"א

(ק) עוד כתב בספר תורת הארץ שם אות מ"ד מ"ה ע"פ הספרי והירושלמי דגם בירקית יש חייב בעור—וע"ה במלאכת שדמה פ"ה מ"י—ודוקא בהנלקט בשנה א' בג' אבל הירק הנלקט בשנה הרביעית ר"ה"ה בתביאה שהגיע לשליש אחר ר"ה"ה של רביעית וכן פירות האילן שהגטו אחר ט"ו בשבט של רביעית וכן אתרוג הנקט אחר ט"ו בשבט אינה מתחייבת בבעור של שנה הרביעית אלא מתבערת בשביעית, ובפ"י דרע אברהם על הספרי ביאר הדברים ותבואה שהביאה שליש בשנה ה"י ונתמרתה בכרי אחר ר"ה"ה של ד' מתעשרת אחר שנה ג' מעש"ר ומעשר עני וישפיר קרינן ביה בשנה ההיא, אבל ירק דאחר לקיטתו עשירו אם נלקט אחר ר"ה"ה של רביעית מתעשר כמו בשנה ד' מעש"ר ומע"ש ורא קרינן ביה בשנה ההיא ולכן מתבער בשביעית, ויש לכונן לזה דברי בע"ל אחה"ש פ"ד ה"ב אות ה', אולם דבריו באות ז' שכתב ולא משכחת לה חיובא דירק בבעור לפי"מ דקיי"ל דפירות שלא הגיעו לענייה פטורים מן הבעור, צ"ע, וכמו שכבר עמד עליהם בתו"א שם אות מה שכתב דודאי משכח"ל חיובא דירק בבעור בהנלקט בשנה השלישית ע"ש, שו"ת בספר צנפת פננת פ"ב מה"ח היו כדברי האח"ה"ש, וצ"ע בעומק כוונתם, ובספר ישועות מלכו תמה על הר"ם שהשמיט דברי הירושלמי לענין ירק ע"ש וצ"ע בתוין איש שם שם אות ז'

(קצא) ר"מ שם ה"א, שו"ע סעיף קמ"ה, ובאח"ה"ש שם אות ז' כתב דאם נתן המתנות לבעליהם מתנה ע"מ להחזיר כיון דמהני בדיעבד יכול להתורות (קצב) תורת הארץ שם אות מב מג, ועע"ש ובאח"ה"ש פ"ד ה"ג אות ח' לענין פירות מקומות הסמוכים לארץ, ובספר עשר מעשר הלכה רצ"ד כתב דבין פירות חו"ל שנכנסו לארץ וכן פירות ארץ שנער מצרים עמון ומואב וטוריא חייבים בבעור ופטורים מהוידוי, ועי' מזה בספרו השקפה לברכה מקור טוב

הוֹדִיית הַמַּעֲשֵׂר

כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת
שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר, וְנִתְּמָה לְלוֹי, לְגֵר לִיְתוּם וְלְאַלְמָנָה, וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ
וְשָׁבְעוּ: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַבַּיִת, וְגַם
נָתַתִּי לְלוֹי וְלְגֵר לִיְתוּם וְלְאַלְמָנָה, כְּכֹל-מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, לֹא-
עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: לֹא-אֶכְלָתִי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ, וְלֹא-בְעֶרְתִּי
מִמֶּנּוּ בְטָמֵא, וְלֹא-נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת, שָׁמַעְתִּי בְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי, עֲשִׂיתִי
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: הִשְׁקִיפָה, מִמַּעוֹן קְדוֹשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבִרְךָ
אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ, כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ, אַרְצָה זָבֹת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (דברים כו, יב יג יד טו)

ואמרת, בכל לשון. א) לפני י"א, זה וידוי מעשר. בערתי הקדש
מן הבית, זה מעשר שני ונטע רבעי. ב) נתתיו ללוי, זה מעשר לוי. ג)
וגם נתתיו, זה תרומה ותרומת מעשר. ד) לגר ליתום ולאלמנה, זה
מעשר עני ולקט שכחה ופאה. אעפ"י שאין מעכבים את הוידוי. ה) מן הבית,
זו הלה. ו) דבר אחר מן הבית כיון שהפרשתו מן הבית אין אתה נזקק
לכל דבר. ז) ככל מצותך, שאם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול
להתודות. ח) אשר צויתני, לא נתתיו למי שאינו ראוי. ט) לא עברתי
ממצותיך, לא הפרשתי ממין על שאינו מינו לא מן התלוש על המחובר,
ולא כן המחובר על התלוש ולא כן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש.
ולא שכחתי, לא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. י) שמעתי בקול
הבאתיו לבית הבהירה. יא) עשיתי ככל אשר צויתני, שמחתי ושימחתי בו. יב)
השקיפה ממעון קדשך, יג) עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה

א) דייפנין אמירה אמירה מטוטה, לב ב) שנקראו קדוש, ובכיל זה בכורים, ורש"י וסמ"ג עשין
ק"ח כלוהו בהרי תרומה ג) פ"י מעשר ראשון ד) דגם ריבוא הוא ה) יש אימרים דקאי רק אלשו"פ
וכמ"ש בהערות אית צ. י) שהיא לבנה ניתנת בבית מן העיסה, ותרומות ומעשרות מציה ליתן בגורן
ירושלמי, ועי' באהה"ש פ"ד ה"י"ב ז) פ"י שאינו חייב באחריותם לאפוקי בכורים כמבואר בכורים
פ"א מ"ט ובפ"ב מ"ד, ו"ר, זרע אברהם על הספרי. ועי' באהה"ש סוף"ב ובדבר אליהו אות ג' ח) וכן
בשאר ההפרשות אם הפרישן שלא על דסור, סמ"ג ספ"ט חולין ק"ל ב י) וכן מלכות, רא"ש פרק
כיצד מברכין ואינו אלא אסמכתא דרבנן, ועי' להגאון מליבם ז"ל בפ' קדושים אות ס"ז, ובחזו"א דמאי
סימן ב' אות ו' כתב דאם שכח לברך על ההפרשה אינו מתוד, ובספר משפס כהן סימן נו ג' אות ה'
כתב דמיה נראה שהדברים שהם מדרבנן ג"כ מעכבים את הוידוי משום דעכ"פ אינו ככל מצותך,
ובספר צנפת פנח סוף"ב מה"ח כתב דלהר"מ קאי אברכה שהזכרנו בסעיף ח' עשה, יא) קאי
אביכורים, משנה ראשונה יב) זו צדקה, שנו"א. יג) בספר אחרית השנים פ"ד הס"ז כתב דאולי כוונת

שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל, בנינים ובנות. ואת האדמה אשר נתתה לנו. בטל ובמטר ובולדות בהמה. כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, כדי שתתן טעם בפירות. יד' (ספרי)

אית תניי תני כל המצות שבתורה מעכבות ט' ואית תני תניי כל המצות שבפרשה מעכבות. רבי אחא בר פפא בעי קומי ר"ז אפילו הקדים תפלה של ראש לתפילין של יד. א"ל אף אנא סבר כן.

רב הונא בר אהא בשם ד' אלכסנדר בא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה שכל השקפה שבתורה ארורה וזה בלשון ברכה ט' א"ר יוסי בן חנינא ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה תנאי יומא (וגי' הגר"א בהרין יומא) יז' עך השקיפה היו אומרים בקול נמוך יח' ככאן ואילך היו אומרים בקול גבוה. (ירושלמי פ"ה ממעשר שני)

משרשי המצוה לפי שסגולת האדם וגודל שבחו הוא הרבור שהוא יתר בו על כל מיני הנבראים שאילו כצד יתר התנועות גם שאר בעלי החיים יתנועעו כמותו. ועל כן יש הרבה מבני אדם שיראים מלפסול דיבורם שהוא ההוד הגדול שבהם יותר מלחטוא במעשה. ובהיות ענין המעשרות והתרומות דבר גדול וגם כי בהם תלויה מהית משרתי האל היה מחסדיו עלינו כדי שלא נחטא בהם להזהירנו עליהם להפריש אותן ואלא ליגע ולהינות בהן בפועל וגם שנעיד על עצמינו בפנינו בבית הקדוש שלא שקרנו בהם ולא עכבנו מהם וכל כך כדי שנוזהר מאד בענין (היינו מצוה תר"ז)

הישב כאן כל העשר מצות שבמת. ואלו הן, חלה. ובכורים. ותרומה. ומעשר. ותרומת מעשר. ומעשר שני. ובבבלי זה מעשר עני' ולקט, שכחה. ופאה וצדקה. — והישב כאן י' ברכות. ואלו הן, השקיפה ממעון קדשך דהיינו לברכנו הוא א' מן השמים הוא ב' דהיינו להשגיח עלינו להצילנו מכל צרה. וברך את עמך את ישראל הרי ב' שהן בנינים ובנות. ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו הרי ג' שהן טל. ומטר. וולדות בהמה. ארץ זבת. שתתן טעם בפירות. וחלב ודבש. הרי עשרה. (שנות אליהו)

התנא שיכיון בתפלתו השקיפה על רבקות שבמשנה יד' שהוא בזכות המעשרות. ט' ועי' באה"ש פ"א אית י"א שכתב הר"מ לא פסקה להלכה, וכיהו אף שאינו מעכב את הוידי מ"מ ודאי דיש לחוש לדעה זו ולפשט במעשיו קודם ההילו להתורות טז' שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגו לרחמים, רש"י בראשית יח טז ובספר צפת פנח רפ"ג מה"ת כתב ע"פ מה דאמרין בערובין נו א דביום תקופת ניסן וביום תקופת טבת אם חל בצדק משבר ימיבש את הארציית יהורעיס, וזה כוונת הפסוק צדק משמים נשקה דהיינו לשון חבסה ושבירה, ומ"מ על ידי הפרשת המעשרות נהפך לטובה, יז' דסמיך לפרשת הוידי. ופי' דכשתקיים המצות אני נתן לך ברכה זו שהזכרה היום הזה, פני כסה ע"ש יח' כיון שהוא שבחו, סוטה שם.

סדר הפרשת תרומות ומעשרות

ניסח הפרשת תרומת מפירות

מפריש חלק מן הפירות שיהיה בו לפי אומדן דעתו מעט יותר מאחד ממאה מכל מה שצריך להפריש, ואומר שאחד ממאה בצד זה – ומסמן המקום – שהפרשתי יהיה עדיין טבל ככתחילה, ואחר כך אומר "היתר מאחד ממאה בצד זה של הפרי – ומסמן המקום – יהיה תרומה גדולה על הכל, והאחד ממאה הנשאר עם עוד תשעה חלקים כמותו בצד זה של הפירות – ומסמן המקום – אשר ביחד יהיו עשירית מהכל, יהא מעשר ראשון, ואותו האחד ממאה שהפרישתי יהא תרומת מעשר על המעשר ראשון, וחלק אחד מצשדה מהנשאר בצד זה של הפירות – ומסמן המקום – יהא מעשר שני, ויחולל הוא וחומשו על פרוטה מהמטבע שיחדתי לפדיון מעשר שני".

ניסח הפרשת תרומת מין יקח מעט מין בכלי * (ויאמר, הרי זו תרומה גדולה על כל המשקים שבכלים שלפני ועל הבלועים שבכלים ובשמרים ובענבים – או בצמיקים – ובחרצנים ובוגים וישפוך, ואח"כ יקח בכלי יותר מחלק אחד ממאה – שיציק גם על הבלוע וכו' – ויאמר "הלק אחד ממאה מכל המשקים שבכלים שלפני ומכל הבלועים שזכרתי, שיש בפי הכלי שבידי עם עוד ט' חלקים כיוצא בו בפי הכלי הגדול – ואם יש לו הרבה כלים יסמן על כלי אחד – אשר ביחד יהיו עשירית מהכל הרי זה מעשר ראשון על כל המשקין שבכלים שלפני ועל הבלועים שזכרתי, ואותו האחד ממאה שבידי יהיה תרומת מעשר על המעשר ראשון, וחלק אחד מצשדה מהנשאר – מהמשקין שלפני ומהבלועים שזכרתי – בשולי הכלי הגדול יהא מעשר שני על כל המשקין והבלועים שזכרתי ויחולל הוא וחומשו על פרוטה מהמטבע שיחדתי לפדיון מעשר שני".

ובשנת מעשר עני במקום מעשר שני יאמר "יהא מעשר עני" ופירות – או צמקים שעושה מהן יין – המסופקין לו אם הם משנת מעשר שני או משנת מעשר עני או אחר שקרא להם שם מעשר שני ופדאן, יאמר "ואם הפירות הם משנת מעשר עני, או כל מה שקראתי בשם מעשר שני יהא מעשר עני".

(*) ואחר הפרשה ישפוף הכלי שנתן בו התרומות, משה יוסף, ועיין גם מש"כ באות נ"א.

ה ע ר ו ת ו ת ק ו נ י ם

במש"כ בסעיף ג' בהגה ע"פ הספרי ראיתי שכבר חקיקמני במהרי"ט ח"א סימן כ"ה, ועי' בספר אפריון שלמה על הלכות חלה להתשב"ץ, ודע דבתשו' הרמב"ם ראיתי ג"כ שכלל תרומה וחלה מקרא דבבואבס. במש"כ בהערות ז' בשם ס' אהל אברהם, יש להעיר מדברי הר"מ פ"ג מה"ת ה"ה, וצ"ע במש"כ באות י"ב, ויל"ע, הכוונה להלשין אינו מתוקן וכדאי כוונת הגאון ז"ל שרא ישתתף הישראל בהמירוח אף קודם שקנה מהעכו"ם שלא יהא כמירוח ישראל.

במש"כ באות ל"ח, בשם רבינו הגאון בעל חזון איש שליט"א קבלתי תשובה להלכה מאת רבינו הגאון רבי צבי פסח פראנק שליט"א והנני מעתיק בזה דבריו וז"ל ע"ד מש"כ בס' חזון איש (דמאי סימן ס"ו אות ו') הלכה למעשה דמי שיש לו רשום בכתב נוסח סדר של הפדשת תרו"מ ואין בידו עכשיו הכתב ואינו זוכר מה שכתוב שמה, אומד המחבר דיקח יותר מאחד ממאה ויאמר שיחול הכל כמוש"כ בנוסחו כרת, וזה מועיל כמוש"כ באהע"ז סי' ל"ח סעיף ג' שאם אמר כתנאי ב"ג וב"ר מהני וכן בסנהד' (דף ס' ע"א) בעד המעיד בלשון ואני כמוהו כשר, עכ"ל, לע"ד אין ראיותיו מספיקים, דמה דמהני תנאו שהוא מתנה שיהא כתנאי ב"ג וב"ר וחשיב כאילו כפלי' לתנאו בהדיא, אין זה מוכיח דחשיב כאילו דבר במפורש דתכלית כפילת התנאי אינו אלא לברר שיהא גלוי לכל שהוא מקפיד על קיום התנאי דוקא, ובאמת לאו באכזרה תליא מילתא שהרי מצינו דגם בכה"ג שלא דבר כלום נמי חשוב כאילו כפליה לתנאו וכדמבואר בתוס' קידושין ו' ע"ב ד"ה לא החזירו, וא"כ מכש"כ כשהוא אומד מפורש שהוא מתנה כתנאי ב"ג וב"ר אין לך גילוי דעתא גדול מזה שהוא מקפיד על קיום תנאו ועכ"פ דברי התנאי אינם מועילים ולא נאמדו שיחול איזה חלות חדש על דבר מן הדברים אלא אדרבא חדוש התנאי הוא שלא יחול שום שינוי חדש ושפיר מהני גם בלי דבור מפורש, משא"כ בנ"ד שאנו דנין על עצם חלות התרומה דאין בדבריו משמעות של חלות התרו"מ, שפיר י"ל דאין מועיל זה שרומז שיחול מה שנרשם אצלו דסוף סוף אין כאן אומר ודברים, וכן דאיתו השנ' מסנהד' דסגי באמירת ואני כמוהו, נמי י"ל דהגדת עדות שאני דאינו בא שיחול איזה חלות חדש אלא גילוי מילתא בעלמא הוא שהוא ג"כ יודע ככל מה שהעיד עד הראשון ובאמירתו אני כמוהו הר"ז כל עדותו, אבל בנ"ד שצריך להתפיס חלק מהכרי בשם תרומה צריך שיאמר מה שהוא עושה אבל באמירת שיהא כמו שרשום אצלו אין זה דברים כלל.

ולכאורה יש להעיר מתוספתא ערוכה פ"ח דמאי ה"ט דאה אחד שהפריש תרו"מ ואמר הריני כמה שאמר זה דבריו קיימין ר' יוסי אומר בסמוך כד"ה, ע"כ, ונ"ד נמי י"ל דתליא בפלוגתא זו דלת"ק י"ל דכמו דמהני אמירתו שיהא כמו שאמר זה ה"ה בנ"ד שאומר שיהא כמו שכתוב בפנקסו נמי מהני אבל לר' יוסי דמצריך

דוקא שיאמר תוכר"ד של אמירת הראשון אבל בלא תוכר"ד אין בלשון זה משום הפרשה ולא אמר כלום וא"כ יש לחוש שמא הלכה כר' יוסי שבלא תיכר"ד לא מהני אמירה כזו, וכבר הביאו האחרונים דברי הסמ"ג שכתב בשם הרמב"ם דס"ל כהגירסא בעירוובין מ"ו ע"ב דהלכה כר' יוסי מחבריו.

אבל כד נעיינן נראה לדון דבנ"ד גם ר"י מידה דמהני, והא דמצריך שיאמר דוקא בתוך כר"ד של ראשון י"ל דז"א אלא בשמסמיך דבריו לדברי חברו, דאם לא יאמר תוך כר"ד הרי דבריו של ראשון כבר חלפו ועברו מן העולם ושוב אין משמעות יוצא ממאמר פיו. אף אני כמו שאמר, דלא ניכר להשומעים על זה ירמזון מילי ועל מה נתכוין. משא"כ בנ"ד שיש לו כתב מפורש והיא בעין כתוב הדר כל סדר תהפרשה והיא אומר שהוא תורם כמו שכתוב אצלו. אין אנו צריכין לדון תוכר"ד שהרי הוא אומר מפורש שהוא מסמיך דבריו לאיתו כתב המיוחד אצלו בסדר המעשרות.

אולם כד נעיינן אין מן התוספתא ראי' לנ"ד דהתם ראה שאחד תרם ואמר הריני כמה שאמר זה. דאף את"ל דאין כאן אמירה של הפרשה סוף סוף מידי מחשבה לא יצא שהרי אנו יודעים שהוא מהשב טיהא תרומה כמו שאמר זה ומה שאמר זה בפה מלא מהשב הוא במהשבתו ותרומה ניטלת במחשבה, ושפיר חל גם בלי דבור ג"כ, אבל בנ"ד שהוא אינו זוכר סדר ההפרשה ומכיוון שאינו זוכר הרי ודאי דאינו מחשב קביעות מקום המעשר והתרומה, וקביעות מקום בהפרשת תרו"מ מעכב, יא"א שיחול תרו"מ בלי קביעות מקום כלל, ואם אנו באים לדון דאין כאן אמירה של הפרשה הרי שוב מוכרח לומר דגם מחשבה אין כאן, דהא הוא אינו מחשב בלבו יותר ממה שהוא מדבר בפיו, ואם דיבור אין כאן הרי גם מחשבה אין כאן שהרי במחשבתו ג"כ אינו קובע מקום לתרו"מ בצד זה או בצד זה ואין כאן הפרשה כלל ולכן אין לסמוך להקל בהוראה זו ויש עוד לדבר בזה אלא שאכמ"ל.

באית סא, עשה, שבמ"ד כתב דעיר ציון וקבר חולדה בתוך ירושלים היו, ושוב צוד לחלק בין ירושלים קמייתא להאידיא, וע"ש בטה שר"י דגם הריב היהודים בכלי ציון יחשב, וע' בהערות על הכפ"ס ע' תקנ"ט וע"ע בצ' קא רב

מי"מ קמה גם ביראים מ' קצ"ט גרס כ"ש"י ומש"י דבשעת הביעור היה וידוי, צ"ע סעיף י"א בס"פ סעיף נה, צ"ח כו, באות כ"ד בסופו צ"ל באות מ"ה—באות ל' בסופו, צ"ל ער בלי—בסעיף י"ג, צ"ל היא—באות נ"א תרנ"ג צ"ל תרנ"ג, באות נו בסוף העמוד, שדכריו כצ"ל—באות ס', דבזמן כצ"ל—מ"מ קנין, בשבלים כצ"ל

תקונים לספרי תורת השמיטה

מש"כ בהערה אות ג' ע"ד התוס', יש לתקן קצת וכוונת התמיה על מסקנת דברי התוס' שאמרו דכי האי שיעורא נמי מודה ר"ג שצריך להוסיף וע"ז יש לתמוה דהא בלא"ה וכו' מש"כ בראש הספר דלר"ז דקיי"ל כ"ייתיה, כרמב"ן ר"ה מבואר דקיי"ל בהא כר"ל ובהפרס אדר צ"ח הארכ"ן, ואי"ה בקונט' דבר השמיטה מילואים לספרנו תורת השמיטה נאריך ככ"ו בס"ר.